

CRNOGORSKA VOJNA ELITA U JNA 1943-1992

Srđa Martinović

The price of military profession in the hierarchy of the traditionally warrior society of Montenegro remained high during the Second World War and afterwards. The Yugoslav People's Army was built upon the foundation of the People's Liberation Army and partisan brigades, and it formally seized to exist in 1992. The first military officers were appointed in 1943. In the period 1943-1992 in the Yugoslav People's Army there were 197 Montenegrin generals, 167 of whom fought in the Second World War. The Montenegrin generals received education mainly at the national military training institutions; some of them were educated at prestigious military academies of the Soviet Union, whereas others in the USA, France and Bulgaria.

Tradicija visoke cijene vojnog poziva u vrijednosnoj hijerarhiji tradicionalno ratničkog crnogorskog društva nastavljena je i u periodu Drugog svjetskog rata i nakon njega. Na temeljima Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda nastala je Jugoslovenska armija, a ubrzo JNA koja je formalni život okončala u maju 1992. godine. Prvi vojni činovi u Drugom svjetskom ratu počeli su da se dodjeljuju sredinom 1943. godine. Iz Crne Gore u periodu 1943–1992. godine u redovima JNA bilo je 197 generala od čega je njih 167 učesnika Drugog svjetskog rata. Crnogorski generali školovali su se uglavnom u

domaćim vojno-obrazovnim ustanovama, dok je jedan dio njih vojno obrazovanje stekao na prestižnim vojnim akademijama uglavnom SSSR-a, a pojedini od njih i u SAD, Francuskoj i Bugarskoj. Osim što su u ratu bili proslavljeni komandanti, odlkovani su najvećim odlikovanjima, a zauzimali su visoke rukovodne vojne, političke i partijske dužnosti u socijalističkoj Jugoslaviji.

Društvene okolnosti vjekovne borbe protiv različitih osvajača uslovile su da dominantna kategorija crnogorskog društva tokom većeg dijela istorije bude vojna dimenzija. Vojni poziv i uloga vojnog faktora odlučujuće su oblikovali crnogorsko društvo. Iako je Crna Gora nakon 1918. godine izgubila puni oblik državne samostalnosti i dio sopstvenog identiteta, opredijeljenost ka vojnom pozivu kao jednoj od najcjenjenijih društvenih kategorija i dalje je ostala visokokotirana u crnogorskom društvu. Takva percepcija vojnog poziva i uopšte svega što je vezano za vojsku zadržala se i u godinama tokom i nakon Drugog svjetskog rata. Osim visoke pozicije u vrijednosnom sistemu pojedinaca i društva kao kolektiviteta, opšta zapostavljenost crnogorskog etniciteta u periodu 1918–1941. godine imali su za posljedicu da su se Crnogorci većinski opredijelili za revolucionarni i narodnooslobodilački pokret u Drugom svjetskom ratu. Za većinsku opredijeljenost Crnogoraca za ovaj pokret uticalo je nekoliko faktora, među kojima su najvažniji: decenijska marginalizacija između dva svjetska rata kao posljedica gubljenja državnih atributa, vjekovni odnos prema pojmu slobode, nepostojanje alternativnih pokreta u antifašističkoj borbi itd. U takvim okolnostima crnogorski kadrovi su u Drugom svjetskom ratu obavljali najodgovornije dužnosti od komandnih, štabnih do političko-partijskih dužnosti ne samo na teritoriji Crne Gore već i u svim ostalim krajevima Jugoslavije.

U Španskom građanskom ratu 1937–1939

U periodu prije Drugog svjetskog rata značajan broj budućih crnogorskih generala pripadao je SKOJ-u ili KPJ-u. Oni najkativniji sljedovali su odluke i partijske principe do kraja. Kada je u Španiji, 1936. godine, otpočeo građanski front između Frankovih desno-nacionalističkih snaga i legalne vlade sa lijevoorijentisanim snagama. Komunistička internacionalna donijela je odluku da se sa fašističkim snagama treba obračunati u samoj Španiji. U tom cilju iz država sa jakim komunističkim partijama organizovane su internacionalne brigade koje su se uključile u borbu protiv Frankovih falangista. KPJ je pozvala svoje članove i u više manjih grupa ilegalnih putem organizovala njihov put do Španije. Prema raspoloživim podacima u Španskom građanskom ratu učestvovalo je oko 1.700 ljudi sa područja Jugoslavije, a među njima bili su i Crnogorci. Ovaj broj bi bio znatno veći da ondašnje vlasti nijesu razotkrile i spriječile više grupa koje su imale namjeru ići u Španiji. Od kasnijih crnogorskih generala u redovima Španske republikanske armije u periodu od 1937–1939. godine borili su se: Peko Dapčević, Danilo Lekić, Veljko Kovačević, Vladimir Popović, Veljko Vlahović i Ratko Vujović-Čoče. Peko Dapčević se u početku borio u bataljonu „Dimitrov“ 15. Internacionalne brigade, a kasnije u drugim jedinicama. U borbama u Španiji tri put je ranjen, prvo u borbama kod Brunete u blizini Madrida ranjen je u glavu, zatim na frontu kod Ebra ponovo u glavu i treći put 1938. godine u ruku. Prvo je bio borac-puškomitraljezac, a brzo je napredovao od desetara, delegata voda, komesara čete do poručnika Španske republikanske armije. Veljko Kovačević se borio u sastavu Interbrigade Španske republikanske armije prvo kao borac, a zatim kao komandir voda. Prošao je više bojišta u Španiji, a u borbama kod Kasteljana, 14. juna 1938. godine

teško je ranjen. Danilo Lekić je u Španskoj republikanskoj armiji zauzimao više značajnih dužnosti. U početku je bio zamjenik komandanta Baze internacionalnih brigada, pa komandant Podoficirske škole ove baze. Nakon toga, na sopstvenu inicijativu otišao je u jedinicu na front, bio je komesar čete, pa komesar bataljona, a potom i vršilac dužnosti komesara 15. Internacionalne brigade. Učestvovao je u više borbi u Španiji. Vladimir Popović u početku se borio u bataljonu „Dimitrov“ 15. Internacionalne brigade, a potom u 129. Internacionalnoj brigadi. U Španiji je bio sekretar partijske organizacije Jugoslovena u 129. Internacionalnoj brigadi, potom sekretar partijske organizacije grupe internacionalnih brigada. U Španskoj republikanskoj armiji imao je čin kapetana. Ratko Vujović je jedan od prvih dobrovoljaca, borio se u bataljonu „Dimitrov“, potom se borio u 129. internacionalnoj brigadi kao zamjenik komandira voda. Nalazio se u specijalnom divizijskom bataljonu u borbama na Ebru i kod Valensije. Veljko Vlahović je u Španiju došao preko Praga i Pariza, borio se u redovima bataljona „Dimitrov“, u bici na Marami, 14. februara 1937. godine teško je ranjen u nogu. Od posljedica ovog ranjavanja ostao je invalid. Prvo je radio u kadrovskoj sekciji Baze internacionalnih brigada u Albasetu, a zatim je bio pomoćnik načelnika za kadrove Balkanske internacionalne brigade. Nakon toga je radio u Komesarijatu internacionalnih brigada u Madridu i Barseloni, a zatim u Centru za evakuaciju boraca internacionalnih brigada u S'Agara. U drugoj polovini 1937. godine, neko vrijeme je bio i urednik lista „Dimitrovac“. Posljednja funkcija u Španskoj republikanskoj vojsci bila mu je politički komesar bataljona.

Nakon pobjede Frankovih trupa, internacionalne brigade su prešle u Francusku, a četiri buduća crnogorska generala 1939. godine odvedeni su u koncentracione logore. U koncentracionom logoru Vladimir Popović je bio naročito aktivan, štrajkovao je glađu zbog čega je sankcionisan boravkom u samici.

Uspio je 1939. godine da pobjegne iz logora i prebaci se u Jugoslaviju. Peko Dapčević je 1940. godine uspio da pobjegne iz logora u Francuskoj u Austriju, odakle se 1941. godine prebacio u Jugoslaviju. Po zadatku partije organizovao je bjekstvo i dijela drugih logoraša. Veljko Kovačević je o ovome periodu ostavio vrijedna sjećanja. On je proveo dvije godine u logorima, iz kojih je u proljeće 1941. godine uspio da pobjegne i vrati u Jugoslaviju. Danilo Lekić odigrao je važnu ulogu u organizovanju španskih boraca iz Jugoslavije. Predvodio je grupu navodnih dobrovoljaca za rad u Njemačku po direktivi partije. Na dan napada Njemačke na SSSR, 22. juna 1941. godine, grupa je donijela odluku o bjekstvu, uspostavila vezu sa KPJ i vratila se u Jugoslaviju. Ratko Vujović bio je u logoru Arželes kod Perpinjana. Prijavio se za rad u Njemačkoj. Radio je u jednom rudniku kod Lajpciga do jula 1941. godine kada je uspio da se prebaci u Jugoslaviju. Veljko Vlahović je nakon završetka Španskog građanskog rata prešao u Pariz, od CK KPJ dobio je zadatak da organizuje tehniku i dokumenta za ilegalni i legalni povratak u zemlju jugoslovenskih dobrovoljaca iz Španskog građanskog rata. U Francuskoj je djelovao i kao član Partijskog biroa nekoliko partijskih ćelija u Parizu.

Crnogorski generali u JNA

Visoka cijena vojne karijere u vrijednosnoj hijerarhiji crnogorskog društva zadržala se i u poslijeratnoj Jugoslaviji. Ovoj tradicionalnoj crti crnogorskog društva pogodovalo je i društveno-političko uređenje socijalističke Jugoslavije koja je imala snažan militaristički karakter. U tim poslijeratnim godinama kombinacija tradicionalno vojne dimenzije crnogorskog društva i militarističkog ustrojstva novoformirane države u čijem su stvaranju crnogorski kadrovi učestvovali u visokom procentu imala je za posljedicu i ogroman procenat oficirskog kadra iz

Crne Gore u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Njihov broj bio je naročito velik u samom vrhu vojne elite – među generalima i admiralima. Uvažavajući činjenicu da je prvi generalski čin uveden 1. maja 1943. godine, a da je upravo tada Pero Četković posthumno dobio čin general-majora, onda uzimamo da je on prvi proizvedeni general iz Crne Gore u ovom periodu, a najvjerovatnije i u Jugoslaviji. Odmah iza toga proizveden je i Velimir Terzić. Iste godine u čin generala proizvedeni su Peko Dapčević (20. avgusta), zatim Ivan Milutinović, Mihailo Anđelić itd. Odmah nakon rata 1945. godine jugoslovenska vojska imala je ukupno 72¹ generala, od čega je njih 28² bilo iz Crne Gore, što predstavlja 38,88% generala iz Crne Gore od ukupnog jugoslovenskog generaliteta. Ova brojka zaista predstavlja svojevrsan fenomen crnogorskog društva, koji gotovo da je nemoguće do kraja objasniti na racionalno prihvatljiv način. Veliki procenat Crnogoraca u vojnim, državnim i političkim strukturama nailazio je na snažan otpor i negodovanje predstavnika drugih republika.³ U narednim decenijama ovaj procenat nije nikada bio tako visok kao u prvim poratnim godinama, zbog uvažavanja nacionalnog principa ostalih republika kao sastavnih djelova socijalističke Jugoslavije kroz uvođenje nacionalnog ključa. Princip nacionalnog ključa ogledao se u određivanju obaveznih nacionalnih kvota za generale iz svih republika, što je gotovo odlučujuće uticalo da se ovaj procenat kasnije smanji. Međutim, i pored ograničavajućih faktora procenat generala iz Crne Gore

¹ Na Dan pobjede 9. maja 1945. godine Jugoslovenska vojska nastala iz partizanskog pokreta imala je 72 generala: Matović, Ivan, *Verni otadžbini i pozivu*, Novinsko-izdavački centar „Vojska“, Beograd, 2004, str. 56.

² Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 1995, str. 623.

³ Iz razgovora autora sa admiralom Brankom Mamulom, načelnikom Generalštaba JNA, obavljenim za potrebe izrade monografije.

u jugoslovenskom generalitetu, uzimajući u obzir broj stanovnika, teritorijalnu i ukupnu snagu, bio je i dalje veoma visok. Od ukupno 14 načelnika Generalštaba JNA trojica su bili Crnogorci: Arso Jovanović (1945–1948), Peko Dapčević (1953–1955) i Ljubo Vučković (1955–1961). Ovo je 21,42% ukupnog broja načelnika što predstavlja desetostruko veću brojku od 2,04% učešća populacije Crne Gore u ukupnoj populaciji Jugoslavije. U periodu od kada je prvi put u NOB-u 1. maja 1943. godine uveden čin generala pa do 20. maja 1992. godine kada je prestala da postoji JNA, prema raspoloživim podacima iz Crne Gore u njenom sastavu bilo je 197 general i admiral.⁴ Od 1943. do 1980. godine bilo je 162 generala i admiral, a od 1980. do 1992. godine u čin generala ili admiral JNA proizvedeno je još 35 lica. Od ukupnog broja (197), njih 167 su učesnici Narodnooslobodilačke borbe i rata.

Unapređenja generala iz Crne Gore u periodu 1980–1992

Nakon 1980. godine još nekoliko mlađih učesnika Drugog svjetskog rata iz Crne Gore, koji su bili dugogodišnji pukovnici okačilo je generalske epolette. Među njima su Vladimir Vojvodić, Ilija Nikezić, Gavro Perazić, Tomislav Peruničić i Obrad Vučurović. Kako je gotovo nepoznat broj crnogorskih generala proizvedenih u periodu 1980–1992. godine donosimo njihov poimeničan spisak: Božidar Babić, Vladimir Barović, Božidar Božović, Dimitrije Baucal, Vladimir Vojvodić, Obrad

⁴ Brojke i procenti iznešeni u ovom tekstu nijesu do kraja potvrđeni jer je istraživanje koje sporovdim i dalje u toku. Tek nakon okončanja istraživanja moći ćemo da govorimo o konačnim ciframa. Međutim, očekuje se da navedene brojke neće odstupati ili da će vrlo malo odstupati u odnosu na postojeće. U planu je skoro objavljivanje monografije o vojnoj eliti navedenog perioda (prim. autora).

Vučurović, Ljubomir Domazetović, Dragiša Drljević, Vojislav Đurđevac, Dragutin Đuričković, Krsto Đurović, Nikola Ercegović, Momir Džankić, Đorđije Zvicer, Savo Janković, Đorđije Jauković, Branko Jovanović, Vukoman Joksimović, Gojko Mićović, Ilija Nikezić, Radisav Pajković, Gavro Perazić,⁵ Dragoljub Perišić, Tomislav Peruničić, Drago Pipović, Jovan Popović, Dobrašin Praščević, Radovan Radinović, Vojislav Radović, Mirko Raković, Miraš Stožinić, Pavle Strugar, Vladimir Stojanović, Mićo Šaulić, Tomislav Šipčić.

	Generali JNA iz Crne Gore 1943–1992				
Čin	General-pukovnici	General-potpukovnici	General-majori	Viceadmiral	Kontraadmiral
Broj	40	52	99	2	4
Procenat	20,30%	26,39%	50,25%	1,01%	2,03%
Ukupno	197 ⁶				

⁵ Gavro Perazić je kasnije dobio generalski čin (prim. autora).

⁶ Uključeno je i devet lica koja nijesu rođena u Crnoj Gori, ali su im roditelji iz Crne Gore i sebe smatraju crnogorskim kadrovima. To su: Branko Obradović rođen u Skoplju, Filip Bajković rođen u Kairu, Slavko Marićević rođen u Priboju, Božo Žarković rođen u Đevđeliji, Nikola Kastratović rođen u Skoplju, Ratko Martinović rođen u Banja Luci, Pavle Strugar rođen u Peći, Vojislav Đurđevac rođen u Prištini i Vladimir Barović rođen u Banja Luci. Crnogorska historiografija navedena lica tretira kao crnogorske kadrove te smo se stoga i mi odlučili za takav pristup. Ukoliko izuzmemo ta lica ukupan broj generala iz Crne Gore u JNA u periodu 1943–1992. godine iznosio bi 188 (prim. autora).

Generali – narodni heroji

Više od 25% njih odlikovano je ordenom narodnog heroja i to: Radimir Babić, Filip Bajković, Vojislav Biljanović, Božo Božović, Radimir Božović, Petar Brajović, Savo Burić, Pero Četković, Vladimir Četković, Peko Dapčević, Savo Drljević, Milovan Đilas, Boško Đuričković, Milinko Đurović, Blažo Janković, Danilo Jauković, Savo Joksimović, Blažo Jovanović, Božidar Jovanović, Jovo Kapičić, Milo Kilibarda, Vojno Kovačević, Veljko Kovačević, Ilija Kostić, Božo Lazarević, Danilo Lekić, Đuro Lončarević, Gligorije Mandić, Mirko Matković, Veljko Mićunović, Ivan Milutinović, Dušan Mugoša, Radojica Nenezić, Vojin Nikolić, Mirko Novović, Andrija Pejović, Puniša Perović, Krsto Popivoda, Vladimir Popović, Nikola Popović, Rudolf Primorac, Petar Radević, Velimir Radičević, Vladimir Rolović, Vojo Todorović, Veljko Vlahović, Dimitrije Vojvodić, Ljubo Vučković, Miloš Vučković, Bogdan Vujošević, Ratko Vujović, Radovan Vukanović, Svetozar Vukmanović, Đoko Vukićević, Jovan Vukotić, Veljko Zeković, Živko Živković.

Vojno obrazovanje generala iz Crne Gore

Generali iz Crne Gore, kao i generali iz ostalih republika, prva vojna obrazovanja stekli su u toku rata na kratkim kursevima i obukama najčešće u zemlji, a jedan manji dio od 1944. godine i u inostranstvu, u prvom redu u tadašnjem SSSR-u. Slična situacija bila je i nakon rata. Osim starije generacije generala koji su penzionisani do 1946. godine, za ostale visoke oficire bilo je neophodno da prođu odgovarajuće vojno obrazovanje. Generali JNA pretežno su završavali domaće vojne obrazovne ustanove, prevashodno Višu vojnu akademiju JNA. Jedan dio generala

školorao se u SSSR-u na prestižnim vojnim ustanovama, kakava je bila akademija Vorošilov. Tako su proslavljeni ratni komandanti armija i korpusa poput Peka Dapčevića, Arsa Jovanovića i Radovana Vukanovića završili akademiju Vorošilov. Jedini slučaj od generala JNA iz Crne Gore da je završio akademiju u SAD je general-major Radomir Raško Vukosavović, dok se Đorđije Jauković usavršavao na Vojnoj vazduhoplovnoj akademiji u Parizu.

Školovanje generala i admirala JNA iz Crne Gore		
Ustanova i država	Broj⁷	Procenat od ukupnog broja generala iz Crne Gore
Vojno-obrazovne institucije JNA	140	71,06%
Vojno-obrazovne ustanove SSSR	16	8,12%
Komandno-štabno i ratno usavršavanje – SAD	2	1,01%
Vojne-obrazovne ustanove Kraljevine Jugoslavije	63	31,97%
Vojna akademija Bugarska	1 ⁸	0,52%
Vazduhoplovna akademija Francuska	1	0,52%

⁷ Jedan dio generala završio je više škola (prim. autora).

⁸ Vuko Lepetić je u Sofiji završio Vojnu akademiju kao stipendista kralja Nikole (prim. autora).

Učešće generala u visokoj politici

Poslijeratna Jugoslavija je bila socijalistička zemlja u kojoj je vlast držala KPJ, koja je bila involvirana, preko svojih komiteta i poredstavnika, u sve oblike društvenog organizovanju. U takvim okolnostima postojala je uska veza politike, vojske i drugih djelatnosti. Gotovo svi crnogorski generali bili su članovi KPJ, a pored obavljanja različitih visokih vojnih dužnosti vršili su i političke dužnosti kroz članstvo u komitetima i najvišim političkim upravama i organima. Nakon prestanka vojne karijere značajan broj generala angažovao se kroz rad u drugim civilnim državnim institucijama, pretežno u diplomatskoj službi, unutrašnjim poslovima ali i drugim oblastima. Značajnu karijeru u diplomatskoj službi ostvarili su Peko Dapčević, Veljko Mićunović, Danilo Lekić, Vladimir Popović, Vladimir Rolović, Jovo Kapičić. Vojni izaslanici bili su Pero Lalović (Francuska), Vido Šoškić, Radovan Vojvodić (Velika Britanija i Grčka), Niko Jovičević, Miladin Ivanović i Radomir Vukosavović.

Od crnogorskih generala najviše je bilo pravnika, međutim samo manji dio njih posvetio se svojoj primarnoj struci. Vojno-pravnoj struci posvetilo se nekoliko generala od kojih su par njih pokrivali najviše vojno-pravne dužnosti u sudstvu i tužilaštvu. Veljko Žižić je bio glavni vojni tužilac JNA, a Mirko Krdžić bio je predsjednik Vrhovnog vojnog suda. Njih dvojica su uhapšeni nakon odluke da neće da učestuju u suđenju svojih ratnih drugova. Ilija Kostić bio je vojni tužilac JNA i predsjednik Vrhovnog vojnog suda. Ahmed Bajrović je prvo bio vojni tužilac vojne oblasti, zatim zamjenik i vojni tužilac JNA. Bajo Đuranović bio je predsjednik Vojnog suda i vojni tužilac. Ratko Radović je bio predsjednik Vojnog suda u Beogradu, dok je Pejo Raičević bio sudija Vrhovnog vojnog suda.

Osim visokih vojnih dužnosti od načelnika Generalštaba JNA,

političkog komesara JNA, zamjenika komandanata ratne mornarice itd, generali iz Crne Gore zauzimali su i važne državne, partijsko-političke i diplomatske dužnosti. Jedan broj njih bili su kao ministri članovi Saveznog Izvršnog vijeća, članovi najviših partijskih foruma poput Politbiroa i Centralnog komiteta, članovi Predsjedništva, Savjeta federacije, ambasadori, vojni izaslanici u ključnim državama svijeta itd. Jedan dio generala poslijeratnu karijeru nije gradio u vojnoj službi, već u civilnim strukturama poput Milovana Đilasa, Blaža Jovanovića, Voja Biljanovića, Veljka Vlahovića, Jova Kapičića, itd. Ova lica obično su nosila čin generala-majora u rezervi, što bi odgovaralo nekadašnjem činu počanog generala u crnogorskoj vojsci. Iako nakon rata nije su obavljali nikakve vojne dužnosti, njihov ugled i uticaj u vojsci bio je ogroman. Vojna elita prožimala je cjelokupno tadašnje društvo, bila je nosilac pored najviših vojnih, i najviših političkih, partijskih i državnih funkcija i položaja. Socijalistička Jugoslavija izašla je iz rata sa gotovo milion vojnika i mnogo je pažnje poklanjala oružanim snagama. Kako je saveznim ustavom bilo predviđeno da su oružane snage garant teritorijalnog integriteta i nezavisnosti, država SFRJ opredjeljivala je značajan dio budžeta za oružane snage, njihovo održavanje, modernizaciju i opremanje. U tom smislu oružane snage i njihovo vojno rukovodstvo kao najveća i najozbiljnija oružana formacija u državi vršila je važnu funkciju vojne bezbjednosti. U takvim okolnostima generali iz Crne Gore nalazeći se na rukovodećim dužnostima u JNA koja je bila nosilac cjelokupne vojne bezbjednosti države, imali su nesporno važnu ulogu u funkcionisanju sistema bezbjednosti tadašnje države. Moćna armija, davala je i svome rukovodećem kadru nesumnjivo veliku moć u državi. Od obrazovanja, iskustva, ali i opredjeljenja nosilaca najviših funkcija u oružanim snagama zavisio je i smjer razvoja i način upotrebe oružanih snaga u osjetljivim momentima odbrane atributa državnosti.

Status i silazak sa istorijske scene

Jedan dio generala koji su rođeni prije 20. vijeka i koji su svoje vojne karijere dominantno gradili u crnogorskoj i kasnije vojsci Kraljevine Jugoslavije, a koji su učestvovali u Drugom svjetkom ratu na strani Narodnooslobodilačke borbe, dobili su među prvima generalske činove. Gotovo isključivo su to bili činovi general-majora. Ova lica penzionisana su ubrzo nakon rata tj. 1946. godine. Od tih lica jedino se u službi zadržao nešto duže Vuko Lepetić, oficir crnogorske, zatim i bugarske vojske, general Vojske Kraljevine Jugoslavije i na kraju general JNA. Vuko Lepetić je jedini predratni general iz Crne Gore koji je bio i general JNA. Osim Lepetića, među oficirima crnogorske vojske su: Savo Čelebić, Veko Bulatović, Mihailo Anđelić, Nikica Knežević. Po rezoluciji Informbiroa 1948. godine stradali su: Arso Jovanović, Branko Petričević, Mirko Krdžić, Đoko Mirašević, Veljko Žižić, dok je Pero Popivoda uspio da emigrira u SSSR. Ostali generali službovali su od jedne do nekoliko decenija. Starija grupa crnogorskih generala učesnika Narodnooslobodilačkog pokreta gotovo sva je penzionisana do sredine 1970-ih godina. Od generala kojima je aktivna služba u JNA prestala u ovom periodu po sili zakona i godina starosti, jedan dio nastavio je da se bavi publicističkim radom, jedan dio je nastavio političko-partijski angažman u civilnim strukturama kao članovi raznih savjeta, komisija itd, dok je jedan dio živio povučeno u porodičnom i prijateljskom okruženju. Većina ovih generala nastavila je da živi u sredinama u kojima su završili svoje karijere, najčešće je to bio Beograd kao sjedište najviših vojnih institucija. Vezani za porodice koje je većina njih stvorila, ostali su da žive u mjestima u kojima su proveli najveći dio svog života. Samo mali broj njih se vratio u rodni kraj. Druga grupa nešto mlađih crnogorskih generala rođenih uglavnom od

1933. do 1955. godine penzionisana je znatno kasnije, najveći dio do 1992–1993. godine kada je i prestala da postoji država kojoj su se zakleli i vojska u kojoj su gradili svoje vojne i životne karijere.

Status	Broj	Procenat ⁹
Oficiri i viši vojni činovnici Vojske Kraljevine Jugoslavije	27 ¹⁰	13,70%
Podoficiri Vojske Kraljevine Jugoslavije	5	2,53%
Rezervni oficiri Vojske Kraljevine Jugoslavije	32+(1) ¹¹	15,73%
Oficiri crnogorske vojske	5	2,53%
Komandni kadar u Španskoj armiji 1937-1939	7	3,55%

Doprinos generala iz Crne Gore kulturnom stvaralaštvu i nauci

Nakon rata i napuštanja vojne službe, značajan broj generala posvetio se zapisivanju sjećanja iz rata i revolucije. Neki su pisali knjige iz ratnih i vojnih vještina, dok se jedan dio posvetio književnom stvaralaštvu. Na ovom polju veoma je značajan njihov doprinos ostavljanju pisane građe za proučavanje perioda u

⁹ Procenat izveden na 197 generala 1943–1992 (prim. autora).

¹⁰ Od 27 ovih lica samo jedan je vojni činovnik u rangu oficira, ostalo su sve oficiri (prim. autora).

¹¹ Branko Perović isključen iz Škole rezervnih oficira iz političkih razloga (prim. autora).

kojem su odigrali ključnu ili važnu ulogu. Zapisivanjem memoara, uspomena o svom životu, učešću u ratu i revoluciji bavili su se: Peko Dapčević, Svetozar Vukmanović, Veljko Kovačević, Veljko Mićunović, Savo Orović, Niko Jovičević, Ljubo Vučković, Ratko Martinović, Vojin Nikolić, Pero Popivoda, Radovan Vukanović, Jovan Vukotić, Jovo Kapičić, Velimir Terzić itd. Peko Dapčević je pored memoara pisao i stručne vojne knjige, objavio je *Značaj i snaga manevara* (1954), *Kako smo vodili rat* (1956), *Taktika partizanskih odreda i brigada u toku NOR* (1961). Niko Jovičević je objavio monografiju *Od Pete ofanzije do slobode* (1955) i još nekoliko knjiga. Svetozar Vukmanović objavio je trotočne memoare *Revolucija koja teče*, kao i *Borba za Balkan*, a napisao je i veći broj drugih radova. Naročitu pažnju i danas privlače radovi Milovana Đilasa *Besudana zemlja*, *Crna Gora* itd. Veoma plodan pisac bio je Veljko Kovačević koji je objavio sjećanja i romane: *U rovovima Španije* (1958), zatim *Kapelskih kresova* (1961) po kojoj je snimljena istoimena popularna partizanska serija, zatim *Mlada šuma* (1966), *Gvardija* itd. Milija Stanišić je ostvario najveći domet na polju istraživanja istaknutih kadrova revolucije, ali i u pisanju knjiga ratne i vojne tematike. Objavio je *Starješina u borbi*, *Ratna tehnika i vojno djelo*, *KPJ u izgradnji oružanih snaga revolucije*, *Kadrovi revolucije* itd. Među najpopularnijim objavljenim memoarima su: *Moskovske godine 1956–1958* Veljka Mićunovića, *U rovovima Španije* Veljka Kovačevića, trotočna *Revolucija koja teče* Svetozara Vukmanovića, zatim kasnija izdanja *Goli otoci* Jova Kapičića i *Partizani* Pera Popivode itd. Božo Lazarević objavio je monografiju *Vazduhoplovstvo u NOR 1941–1945*. Branko Obradović objavio je knjige *Vaspitanje i disciplina*, *Noć i noćna djelstva*, *Protivvazдушna odbrana* i druge. Istaknuti vojni pisac bio je Velimir Terzić čija su najznačajnija djela *Operacija crnogorske vojske u Prvom svjetskom ratu* i *Jugoslavija u Aprilskom ratu*.

Jovan Vukotić napisao je knjige *Druga proleterska divizija, Ustanak u Nikšićkom srezu* itd. Vojin Todorović napisao je zavičajnu knjigu *Podgorički srez u trinaestojulskom ustanku*. Veljko Vlahović napisao je *Revoluciju i stvaralaštvo*, kao i veliki broj studija i članaka iz oblasti društvenih nauka. Radovan Vukanović napisao je *Ratni put Treće divizije* i *Na ratnoj stazi*. Savo Orović napisao je knjige *Četnici i partizani, Iznenađenja u ratu, Moralno vaspitanje, Ratni dnevnik 1941–45*, a objavio je i više članaka. Ljubo Vučković napisao je *Dalmatinski proletari: Druga dalmatinska proleterska narodnooslobodilačka udarna brigada* (1968) itd. Zarija Stojović autor je knjige *Burna vremena od 1935. do 1945. godine*¹², a bio je i glavni i odgovorni urednik *Sjećanja prve crnogorske brigade Narodne odbrane*¹³. Savo Joksimović napisao je dvije knjige – *Plime i osjeke* (1971) i *Bataljoni narodnih odbornika* (1975), kao i više tekstova o NOB i revoluciji u beranskom kraju i Crnoj Gori. Milinko Đurović napisao je više tekstova i rasprava s tematikom iz NOR i o radu partijskih organizacija, a bio je urednik zbornika – *Sutjeska, Četrdeset godina KPJ i Peta proleterska*.

Nikola Gažević se bavio uredništvom, bio je glavni urednik „Vojne enciklopedije“, a Radovan Vojvodić je bio njegov zamjenik. Milisav Nikić je bio urednik lista „Narodna armija“ i odgovorni urednik časopisa „Vojno delo“. Radovan Vukanović je bio direktor, pa glavni i odgovorni urednik Službenog lista. Blažo Marković objavio je više radova iz statične kontrole.

Pored zapisivanja memoara i sjećanja jedan broj generala dao je značajan doprinos književnosti. Među njima je svakako najpoznatiji opus Vukašina Mićunovića, Milovana Đilasa, Veljka

¹² Stojović, Zarija, *Burna vremena: 1935–1945: sjećanja, saopštenja, članci, govori*, Grafos, Cetinje, 1996 .

¹³ Stojović, Zarija (glavni i odgovorni urednik), *Prva crnogorska brigada Narodne odbrane: sjećanja i dokumenta*, Pobjeda, Titograd, 1989.

Kovačevića itd. Vukašin Mićunović bavio se publicistikom, pisao je romane i bio je plodan pisac. Objavljeni su mu romani *Stvari*¹⁴, *Oko u oko*¹⁵, *Todini u noći* (Naprijed, Zagreb, 1963), *Pretposljednji*¹⁶, *Na dami medaljon*¹⁷ i *Bolovanja*¹⁸. Objavljena mu je i studija *Između kulture i rada*, kao i *Osnovi i zadaci idejne borbe SKJ*¹⁹ i *Između države i udruženog rada*²⁰. Proza mu je prevedena na njemački, italijanski i mađarski jezik. Autor je scenarija za filmove: „Od monarhije do republike“ i „Četrdeset godina borbe“.

Manji broj generala posvetio se akademskoj karijeri i nauci, prenošenju znanja mlađoj generaciji. Tako je Đoko Ivanović doktorirao na Pravnom fakultetu, a objavio je više članaka iz oblasti pozadine i međunarodnog ratnog prava. Branko Kandić je završio Medicinski fakultet, na kojem je doktorirao i specijalizirao neuropsihijatriju. Bio je redovni profesor na VMA. Mitar Piletić je završio Medicinski fakultet, a specijalizirao je hirurgiju. Drago Nikolić završio je Visoku školu političkih nauka, doktorirao je političke nauke, a autor je više studija i članaka iz oblasti ideološko-političkog rada, opštenarodne obrane i SKJ. Doktor političkih nauka bio je i Dimitrije Baucal. Svetislav Popović pored vojnih škola završio je i Ekonomski fakultet na kojem je i doktorirao. Borislav Božović bio je univerzitetski profesor i dekan Medicinskog fakulteta.

¹⁴ Mićunović, Vukašin, *Stvari*, Grafički zavod, Titograd, 1973.

¹⁵ Mićunović, Vukašin, *Oko za oko*, Nolit, Beograd, 1959.

¹⁶ Mićunović, Vukašin, *Pretposljednji*, Nolit, Beograd, 1968.

¹⁷ Mićunović, Vukašin, *Na dami medaljon*, Nolit, Beograd, 1971.

¹⁸ Mićunović, Vukašin, *Bolovanje*, Glas, Beograd, 1976.

¹⁹ Mićunović, Vukašin, *Osnove i zadaci idejne borbe SKJ*, Rad, Beograd, 1959.

²⁰ Mićunović, Vukašin, *Između države i udruženog rada*, Borba, Beograd, 1982.

U ratu su poginuli generali Pero Četković, Ivan Milutinović i Vladimir Četković, nerazriješena je smrt generala Mirka Krdžića 1950. godine, a kao žrtva atentata na funkciji ambasadora u Švedskoj stradao je, 1971. godine, general Vladimir Rolović. Admiral Vladimir Barović okončao je svoj život 1991. godine, a iste godine pod nerazriješenim okolnostima poginuo je i kontraadmiral Krsto Đurović. Veliki dio generala JNA iz Crne Gore koji su bili učesnici Narodnooslobodilačke borbe nije dočekaao 1990. godinu i raspad države koju su stvarali. Njih 20-ak koji su i dočekali vrijeme dezintegracije Jugoslavije bio je u poznim godinama ili oronulog zdravstvenog stanja, jer su pripadali generacijama rođenim između 1908. i 1923. godine. Najveći dio preostalih živih članova generaliteta koji su izrasli iz rata, na izmaku snage i života nijesu se aktivnije uključivali u politička dešavanja nakon 1990. godine, dok su pojedini mlađi generali, proizvedeni u čin nakon 1985. godine, učestvovali u događajima koji su prethodili dezintegraciji SFRJ. Velimir Radičević i Branko Perović još uvijek dobro nose koju godinu preko stote.

U prilogu objavljujemo sažete biografije generala JNA učesnika Drugog svjetskog rata²¹ po abecednom redu.

²¹ Smatramo da biografije crnogorskih generala koji su bili učesnici Drugog svjetskog rata (više od 80%) treba prikazati odvojeno od generala koji su rođeni u kasnijem periodu. (prim. autora).

Mihailo Anđelić, general-major.

Rođen je 21. novembra 1884. godine u Rijeci Mušovića u Kolašinu u porodici Jovana Anđelića. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, potom i četiri razreda gimnazije. Oficirsku školu završio je na Cetinju, u Kraljevini Crnoj Gori. U Prvom balkanskom ratu 1912–13. godine učestvovao je kao komandir čete u Kolašinskoj brigadi. U Prvom svjetskom ratu 1914–16. godine kao kapetan bio je komandant Bojaničkog bataljona koji je bio u sastavu Sandžačke brigade pod komandom komandira Blaža Vrbice. U crnogorskoj vojsci imao je čin kapetana. Za vrijeme austrougarske okupacije po instrukcijama generala Radomira Vešovića radio je na organizovanju otpora. Sredinom 1916. godine interniran je u logor u Mađarskoj, a zatim u logor Karlaštajn u Austriji. Iz internacije se vratio krajem 1918. godine. Stvaranjem Kraljevine SHS, nastavio je službu u vojsci, a penzionisan je 1928. godine u činu potpukovnika. Nakon penzionisanja živio je u svom rodnom kraju. Učesnik je NOP od 1941. godine, bio je komandant Kolašinsko-pečinskog bataljona od njegovog formiranja krajem novembra 1941. do raspadanja 23. februara 1942. godine. Od sredine 1942. godine određen je da djeluje u neprijateljskoj pozadini. Od kraja 1943. godine bio je savjetnik Drugog udarnog korpusa. U čin general-majora proizveden je u septembru 1943. godine. Od aprila 1944. godine član je Inicijativnog odbora osnivačke skupštine Crvenog krsta Crne Gore i njegov predsjednik. Član KPJ postao je u toku rata. Zbog godina službe i života penzionisan je 1946. godine. Umro je 1959. godine i sahranjen u Kolašinu. Sa čitavom porodicom učestvovao je u Drugom svjetskom ratu, u NOP-u su mu poginula tri sina i kćerka, a četvoro dece su nosioci Partizanske spomenice 1941.

Radomir Babić, general potpukovnik.

Rođen je 2. septembra 1909. godine u selu Sige kod Danilovgrada u porodici Sima Babića. Završio je gimnaziju i studije ekonomije. Posle toga bio je državni činovnik u Zagrebu. Vrlo rano je pristupio revolucionarnom omladinskom pokretu. Već 1931. godine postao je član Saveza komunističke omladine Jugoslavije. Aktivno je učestvovao u akcijama koje je organizovala revolucionarna omladina. Godine 1933. postao je član Komunističke partije Jugoslavije. Bio je nakon toga član Sreskog komiteta KPJ i sekretar Pokrajinskog komiteta „Crvene pomoći“ za Crnu Goru, Boku i Sandžak.

U ljeto 1941. godine aktivno je učestvovao u pripremanju i organizovanju oružanog narodnog ustanka u Crnoj Gori. Već u prvim akcijama crnogorskih ustanika bio je komandir čete, zatim komandant bataljona i komandant odreda „Bijeli Pavle“. Kasnije, 1942. godine, postao je politički komesar Pete proleter-ske crnogorske brigade, potom politički komesar Treće udarne divizije, a onda zamjenik komandanta Druge proletherske divizije. Bio je i komandant Primorske operativne grupe, komandant Pete krajiške divizije i načelnik Štaba Četvrte armije.

Poslije oslobođenja, bio je neko vrijeme načelnik Kabineta Vrhovnog komandanta oružanih snaga FNRJ, a zatim načelnik Ratne škole Više vojne akademije Jugoslovenske narodne armije. Završio je Višu vojnu akademiju JNA. Bio je biran za poslanika Savezne narodne skupštine. Penzionisan je u činu general-potpukovnika JNA. Umro je 1. decembra 1996. godine u Beogradu. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i ostalih jugoslovenskih odlikovanja. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 10. jula 1953. godine.

Filip Bajković general – major.

Rođen je 20. maja 1910. godine u Kairu u Egiptu, u porodici Jovana Bajkovića. Nedugo zatim sa porodicom je došao u Crnu Goru, a u Građanima kod Cetinja, rodnom selu njegovog oca, završio je osnovnu školu. Zatim se upisao u gimnaziju koju je završio 1929/30. godine u Cetinju. Djetinjstvo je proveo odvojen od oca, koji se poslije Prvog balkanskog rata, u kome je učestvovao kao dobrovoljac, vratio u Kairo, a 1922. godine tamo i umro. Kao srednjoškolac, naročito u starijim razredima gimnazije, aktivno je učestvovao u radu literarne družine „Skerlić“ i bavio se kulturno-umjetničkom i sportskom aktivnošću. U jesen 1930. godine, upisao se na Pravni fakultet u Beogradu. Nekoliko mjeseci kasnije zaposlio se u administraciji časopisa „Misao“, za koji je radio nekoliko godina i uporedo polagao ispite na Pravnom fakultetu. Dolaskom u Beograd prišao je naprednoj studentskoj omladini i uključio se u revolucionarni radnički pokret. Godine 1932. primljen je u članstvo Komunističke partije Jugoslavije. Dvije godine kasnije upućen je na partijski rad na Karaburmi. U tekstilnoj fabrici „Vlada Ilić“ formirao je partijsku organizaciju i bio biran za sekretara u mjesnom sportskom društvu „Beograd“. Godine 1935, prilikom provale partijske organizacije u zemlji, otkrivena je i organizacija na Karaburmi, uhapšen je i osuđen na godinu dana strogog zatvora, koji je izdržao u Sremskoj Mitrovici i Nišu. Nakon izlaska iz zatvora upućen je na odsluženje vojnog roka, tokom kojeg je položio i dva zaostala ispita na Pravnom fakultetu. Od 1938. do Aprilskog rata 1941. godine, radio je kao advokatski pripravnik u Beogradu, s tim što je 1939. godine ponovo hapšen zbog svoje komunističke djelatnosti.

Napad na Jugoslaviju aprila 1941. godine, zatekao ga je u Beogradu, a kapitulacija jugoslovenske vojske u Crnoj Gori. Kao član Mjesnog komiteta KPJ Bar, učestvovao je u pripremama za ustanak, kao i u samom ustanku u Barskom srezu. U septembru 1941. izabran je za člana Mjesnog (sreskog) komiteta KPJ Cetinje, a mjesec dana kasnije i za člana Biroa Okružnog komiteta KPJ Cetinje. Februara 1942. postao je sekretar Narodnooslobodilačkog odbora za srez Cetinjski, a dva mjeseca kasnije zamjenik političkog komesara Lovčenskog partizanskog odreda. Na toj je dužnosti ostao sve do formiranja Četvrtе crnogorske proleterske brigade u kojoj je preuzeo dužnost zamjenika političkog komesara Petog bataljona. Krajem 1942. godine premješten je u Prvu proletersku brigadu za rukovodioca Politodjela brigade, a u drugoj polovini 1943. godine određen je za instruktora Centralnog komiteta KPJ za partijske škole u jedinicama i na terenu Dalmacije i Bosne. Polovinom 1944. godine stupio je na dužnost u OZN-u za Jugoslaviju. Nešto kasnije, dok su se vodile borbe za oslobođenje Beograda, učestovovao je u organizovanju OZN-e za Vojvodinu.

Nakon oslobođenja nastavio je raditi u OZN-i za Jugoslaviju, u kojoj je 1948. godine dobio čin general-majora i preuzeo dužnost pomoćnika ministra za pitanje kadrova. Aprila 1951. godine, premješten je u Crnu Goru, đe je u međuvremenu do 1963. godine obavljao razne dužnosti: predsjednik Privrednog savjeta, potpredsjednik vlade NR Crne Gore, predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine NR Crne Gore od 16. decembra 1953. do 12. jula 1962. godine, predsjednik Skupštine NR Crne Gore od 12. jula 1962. do 5. maja 1963. godine. U istom periodu, počevši od 1953. godine, bio je zastupnik u Skupštini Crne Gore i Saveznoj narodnoj skupštini i član Politbiroa Centralnog komiteta KP Crne Gore. Od 1963. godine vršio je dužnosti u Beogradu: savezni sekretar za industriju, član Saveznog izvršnog vijeća, potpredsjednik Savezne skupštine član Savjeta federacije od 1970. godine.

Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i ostalih stranih i jugoslovenskih odlikovanja, među kojima su Orden narodnog oslobođenja, Orden jugoslovenske zastave i dr. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 27. novembra 1953. godine. Umro je 15. februara 1985. godine u Beogradu. Sahranjen je 17. februara u Građanima kod Cetinja.

Ahmed Bajrović, general-major. Rođen je 24. oktobra 1912. godine u Pljevljima u građanskoj porodici Adema Bajrovića. Nižu gimnaziju je završio u Pljevljima, a Veliku medresu u Skoplju. Pravni fakultet u Beogradu završio je 1939. godine. Na fakultetu je pripadao studentskom pokretu. Prije rata službovao je u Pljevljima, Peći, Bitolju i Skoplju. Kao sudski pripravnik radio je u Foči od avgusta do decembra 1941. godine. Učesnik je NOP od 1941. godine, a februara iste godine primljen je u članstvo KPJ. Bajrović decembra 1941. godine stupa u Kalinovički odred, a u januaru 1942. godine prelazi u pljevaljske partizanske jedinice. Na dan formiranja 3. proleterske sandžačke brigade postavljen je za zamjenika komesara čete. Bio je politički komesar Pljevaljskog odreda, zatim od jeseni 1943. godine sekretar gradskog, a od juna 1944. godine sekretar sreskog Narodnooslobodilačkog odbora Pljevalja. Potom je bio sekretar sreskog komiteta KPJ Srbije za Sjenicu i Novi Pazar i član Okružnog komiteta KP Srbije za Novi Pazar. Nakon rata bio je predsjednik Okružnog suda u Novom Pazaru, potom vojni tužilac armije, pa zamjenik i vojni tužilac JNA. Imao je čin general-majora u rezervi. Penzionisan je 1968. godine. General Bajrović je preminuo 1987. godine. Odlikovan je Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima, Orden Narodne armije (ONA) sa zlatnom zvijezdom i dr.

Mitar Bakić, general-potpukovnik. Rođen je 7. novembra 1908. godine u selu Berislavci kraj Podgorice u porodici Iva Bakića. Gimnaziju je završio u Podgorici, a Pravni fakultet u Beogradu. Bio je aktivista u naprednom studentskom pokretu. Član je KPJ od 1932. godine. Bio je član Centralnog odbora Jedinствene radničke partije Jugoslavije. Zbog revolucionarne djelatnosti više puta je hapšen. Bio je i član Glavnog štaba u oktobru 1941. godine, politički komesar Glavnog štaba u periodu april – jun 1942. godine, ponovo u maju 1943. godine, a zatim od septembra 1943. godine do kraja januara 1944. godine. Član je (tročlane) Vojne komisije CK KPJ. Na V zemaljskoj konferenciji KPJ referent je o partijskom radu u vojsci. Jedan je od organizatora trinaestojulskog ustanka. Oktobra 1941. godine, pokrajinsko rukovodstvo uputilo ga je na referisanje u Vrhovni štab. Ostao je u Užičkoj republici i bio je član Glavnog NO odbora za Srbiju (rukovodio sektorom finansija). Početkom 1942. godine komandant je Komande mjesta u Foči, odakle je u martu upućen u Crnu Goru kao instruktor CK. Prvi je komesar 4 proleterske crnogorske brigade, Druge proleterske divizije i Drugog udarnog korpusa. Od sredine 1944. godine sekretar je Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i šef kabineta maršala Tita. Bio je uz Tita prilikom razgovora sa državnim vrhom SSSR-a u jesen 1944. godine. Odlikovan je Ordenom narodnog heroja, Ordenom partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem, Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom i dr. Za narodnog heroja proglašen je 20. decembra 1951. godine. Umro je u Beogradu 25. novembra 1960. godine.

Vojislav-Vojo Biljanović, general-major. Rođen je 26. maja 1914. godine na Cetinju u porodici Mihaila Biljanovića. Otac mu je držao kafanu Biljanovića na Cetinju. Osnovnu školu i Gimnaziju završio je na Cetinju. U radnički i omladinski pokret uključuje se kao đak cetinjske gimnazije. Učesnik je u štrajkovima đaka 1932/33. godine i zbog tih aktivnosti isključen

je iz sedmog razreda gimnazije, koji je morao da završi u gimnaziji u Kotoru. Član KPJ postao je u maju 1934. godine na Cetinju. Tehnički fakultet je upisao 1934. godine u Zagrebu. Na fakultetu je bio partijski aktivan, postao je sekretar fakultetskog komiteta. Učesnik je brojnih sukoba sa policijom, procesuiran je više puta i zatvaran. Za sekretara Univerzitetskog komiteta i člana Mjesnog komiteta KP Hrvatske u Zagrebu izabran je 1940. godine. Aprilski rat i slom 1941. godine dočekao je u zatvoru u Zagrebu, odakle su ga policijski pripadnici NDH uz pratnju sproveli u Crnu Goru da ga odvedu u neki od crnogorskih zatvora. Na putu prema Crnoj Gori uspijeva da pobjegne iz voza i dolazi na Cetinje. Direktivom partije učestvuje u pripremi ustanka u cetinjskom srezu 1941. godine. U ustanku 13. jula, Biljanović je učestvovao u borbama na Lovćenu. Postavljen je za sekretara Mjesnog komiteta u Baru. Tokom novembra 1941. godine postao je komesar čete u Lovćenskom bataljonu sa kojim je učestvovao u napadu na Pljevlja 1. decembra 1941. godine. Odlukom partije, vraćen je na rad u cetinjski okrug, na mjesto sekretara Mjesnog komiteta u Baru. U maju 1942. godine postavljen je za zamjenika političkog komesara Lovćenskog odreda. Mjesec dana nakon toga, određen je za rad u pozadini. Ubrzo je postavljen za sekretara Okružnog komiteta KPJ za Cetinje i na ovoj dužnosti ostao do oktobra 1944. godine.

Tokom ovih aktivnosti vodio je borbu sa neprijateljem, boravio u cetinjskim pećinama i kršima, dok je noću odlazio od mjesta do mjesta, organizovao vezu sa gradovima i komitetima. Organizuje propagandni rad, održava vezu sa oslobođenom teritorijom, radi na formiranju oružanih grupa i obnavljanju Lovćenskog odreda. U pozadini radi na organizovanju omladine, stvaranju Narodnog fronta i vlasti. Kao iskusni aktivista postao je član Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru. Od oktobra 1944. godine preuzeo je odgovorne dužnosti u OZN u Beogradu. Bio je načelnik uprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova Jugoslavije Imao je čin general-majora u rezervi. Nakon rata je bio član Izvršnog komiteta Centralnog komiteta SK Crne Gore do 1959. godine. Član Centralnog komiteta SK Crne Gore bio je do 1965. godine. Nakon toga, jedno vrijeme je bio potpredsjednik Izvršnog vijeća Crne Gore, pa sekretar Sekretarijata za opštu upravu SIV-a, potom predsjednik Komisije Savezne skupštine za predstavke i pritužbe, dugogodišnji član Politbiroa i dr. Proglašen je za narodnog heroja 27. novembra 1953. godine, nosilac je Partizanske spomenice, a odlikovan je Ordenom partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem i mnogim drugim visokim odlikovanjima.. Umro je u Beogradu 27. marta 1972. godine.

Vasilije Bošković, general-major. Rođen je 21. februara 1916. godine u Orjoj Luci kod Danilovgrada. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, potom je završio Nižu vojnu školu vojne akademije i upisao Višu školu vojne akademije. Bio je poručnik vojske Kraljevine Jugoslavije. Učesnik je NOP od 1941. godine. Član KPJ postao je 1942. godine. Tokom rata je bio komandant Kosovskog odreda, potom komandant artiljerijske brigade i komandant artiljerije 5. divizije. Završio je Višu vojnu akademiju i Ratnu školu JNA. Unaprijeđen je u čin general-majora. General Bošković bio je načelnik štaba Komande Protivavionske artiljerije JNA, komandant artiljerije armije,

načelnik Školskog centra Protivvazdušne odbrane, a bio je i na raznim dužnostima u Državnom sekretarijatu za narodnu odbranu (DSNO). Aktivna služba u JNA prestala mu je 1972. godine. Odlikovan je Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima, Orden bratstva i jedinstva (OBJ) sa zlatnim vijencem i dr. Preminuo je 1997. godine.

Borislav Božović, general-major. Rođen je 9. aprila 1913. godine u Stijeni kod Podgorice u porodici činovnika Rista Božovića. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a gimnaziju u Podgorici. Upisao je Medicinski fakultet u Beogradu, koji je završio 1938. godine i radio na njemu kao asistent. Pripadao je revolucionarnom pokretu, a član KPJ je postao 1940. godine. Po slomu Kraljevine Jugoslavije vratio se iz Beograda u rodni kraj. Učesnik je trinaestojulskog ustanka 1941. godine, radio je na organizovanju saniteta. Na dužnosti rukovodioca saniteta bio je u jesen 1941. godine u štabu NO partizanskih odreda za Crnu Goru, Boku i Sandžak. Učesnik je bitke na Pljevljima kao referent saniteta Crnogorskog odreda za dejstva u Sandžaku. Tokom rata bio je rukovodilac sanitetske službe Glavnog štaba Crne Gore. Potom je bio prvi referent saniteta u Prvoj proleterskoj brigadi, a onda upravnik Centralne bolnice proleterskih brigada. Učesnik je Konferencije rodoljuba na Tjentištu juna 1942. godine, a od novembra iste godine postao je načelnik saniteta Glavnog štaba Hrvatske. Šef je misije NOVJ-a u Italiji u periodu od maja do decembra 1944. godine. Bio je načelnik sanitetskog odjeljenja Glavnog štaba za Srbiju, a onda je postavljen za zamjenika načelnika Sanitetskog odjeljenja Vrhovnog štaba, a obavljao je i druge sanitetske dužnosti. Nakon rata kao general-major bio je na dužnosti u Sanitetskoj upravi JNA do aprila 1949. godine kada je preveden u rezervu. Nakon toga bio je profesor i dekan Medicinskog fakulteta u Beogradu i dr. Odlikovan je Ordenom zasluga za narod sa zlatnim vijencem, Ordenom partizanske zvijezde sa srebrnim vijencem i drugima. Preminuo je 1987. godine.

Božo Božović general-pukovnik.

Rođen je 13. jula 1911. godine u selu Rogame kraj Podgorice u porodici Sima Božovića. Završio je Trgovačku akademiju i prije rata bio je državni činovnik. U trinaestojulskom ustanku 1941. godine je komandovao vodom. Godine 1941. pridružio se Komunističkoj partiji Jugoslavije i NOVJ. Tokom rata je bio komandant

Druge proleterske brigade, Prve proleterske brigade i 26. divizije. Komandir je čete u Pljevaljskoj bici. Na istu dužnost je postavljen na dan formiranja Prve proleterske brigade. Komandovao je bataljonom u 4. i 5. neprijateljskoj ofanzivi. Jula 1943. godine imenovan je za komandanta Prve proleterske, a potom je načelnik štaba Šeste ličke divizije. Od marta 1944. godine pa do kraja rata je komandant 26. dalmatinske divizije. Iz rata je izašao u činu general-majora. Nakon rata završio je studije na Vojnoj akademiji Vorošilov u SSSR, bio načelnik Glavnog štaba pozadine, a obavljao je razne dužnosti u Generalštabu JNA. Jedno vrijeme bio je i načelnik štaba armijske oblasti. Penzionisan je 1965. godine u činu general-pukovnika. Umro je 1992. godine u Beogradu. Proglašen je za narodnog heroja 10. jula 1953. godine. Odlikovan je Ordenom za ratne zasluge i Ordenom partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem, Ordenom narodnog heroja idr.

Luka Božović, general-major.

Rođen je 3. septembra 1918. godine u Plužinama u porodici Blagoja Božovića koja se početkom tridesetih godina preselila u blizinu Foče. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu. Završio je dva razreda gimnazije, a potom je radio kao fizički radnik i privatni namještenik. Nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije vratio se u svoj rodni kraj. Učesnik je priprema trinaestojulskog ustanka 1941. godine. Božović je, kao borac, učesnik bitke na Pljevljima. Član KPJ postao je u februaru 1942. godine. U toku rata bio je sekretar Narodnooslobodilačkog odbora u Foči od marta do maja 1942. godine. Potom politički komesar čete pa bataljona Prve proleterske brigade, a bio je pomoćnik političkog komesara u Prvoj brigadi koja je formirana u SSSR-u. Od 1944. godine radio je u OZN. Nakon rata završio je Pravni fakultet 1956. godine u Beogradu. Bio je na raznim dužnostima u Gardi JNA, a kao general-major bio je ađutant Vrhovnog komandanta oružanih snaga SFRJ i šef obezbjeđenja, potom inspektor u Glavnoj inspekciji narodne odbrane i na drugim dužnostima. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1974. godine. Odlikovan je OBJ sa zlatnim vijencem, Ordenom zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom.

Radomir Božović, general-major.

Rođen je 27. marta 1915. godine u Stijeni kod Podgorice u porodici Pavla Božovića. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a Trgovačku akademiju u Podgorici, nakon čega se zaposlio kao bankarski činovnik. Poznat je bio pod nadimkom Raco. Omladinskom pokretu prišao je veoma rano, kao đak. Završio je

Školu rezervnih oficira. Kapitulacija Jugoslavije zatekla ga je u Podgorici, nakon čega je ubrzo počeo da radi na pripremi ustanka. Aktivno je sakupljao oružje, municiju i drugu ratnu opremu iz magacina vojske Kraljevine Jugoslavije. U rodnom selu radi na organizovanju naroda za borbu protiv okupatora. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine u sastavu Stijenske čete. Učesnik je borbi na Trijepču, Doljanskoj Glavici, Jelinom dubu i drugim akcijama. Od početka je pokazao veliku hrabrost i odlučnost. U septembru 1941. godine postao je član KPJ. Kao dobrovoljac bio je u sastavu Crnogorskog odreda koji je novembra 1941. godine krenuo prema Sandžaku. Učesnik je bitke na Pljevljima 1. decembra 1941. godine, kada je uništavao neprijateljske vojnike na Savinom Laktu. Formiranjem Prve proleterske brigade u Rudom, postao je komandir voda u prvoj četi 2. crnogorskog bataljona. Od decembra 1941. do novembra 1942. godine borio se u sastavu svoje čete. Sa grupom oficira, krajem 1942. godine upućen je kao pojačanje slovenačkim jedinicama, koje su još bile nedovoljno snažne. Kada je došao u Sloveniju, postavljen je za komandanta 2. bataljona u Tomšičevoj brigadi. Slovenačkim borcima prenosio je ratno iskustvo. Jedinica kojom je on komandovao, nalazila se u dosta teškoj situaciji odvojena od svoje brigade na padinama iznad Ljubljane, u obruču bjelogardejskih snaga. Ubrzo je sredio svoj

bataljon, uspio napasti bjelogardejska utvrđenja i razbiti njihovu odbranu. Nakon toga sa bataljonom je izvodio mnoge diverzije na pruži Ljubljana – Novo Mesto. Na ovom potezu neprijatelj je imao brojne gubitke, njegov bataljon je uspio uništiti 6 neprijateljskih kompozicija. Sa ostalim jedinicama brigade, tokom februara 1943. godine vodi borbe protiv bjelogardista na Pletarju, Ambrusu i prema Št. Jerneju. Tokom daljih borbi sa svojim bataljonom, uz učesće ostalih jedinica razbio je elitni italijanski bataljon, koji je išao u pomoć okruženim bjelogardejskim jedinicama u Suhoj Krajini. Nakon ovoga postavljen je za zamjenika komandanta brigade Ivan Cankar, a kasnije je postao komandant 12. slovenačke brigade. Tokom borbi od 16–30. novembra njegova brigada uspijeva onemogućiti prodor neprijatelja sa leđa, snagama koje su napadale Novo Mesto. Ubrzo, 1944. godine postavljen je za načelnika štaba 15. divizije, a potom i njenog zamjenika, sa kojom je učestvovao u oslobađanju brojnih mjesta. Nakon rata završio je pješadijsku oficirsku školu u SSSR-u i Višu vojnu akademiju JNA. Bio je komandant divizije, zatim na raznim dužnostima u komandi korpusa i armije, kao i komandant područja. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1967. godine, penzionisan je u činu general-majora. Živio je u Beogradu. Za narodnog heroja proglašen je 27. novembra 1953. godine, odlikovan OBJ sa zlatnim vijencem, Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima i drugim. Preminuo je 2000. godine.

Petar Brajović, general-pukovnik.

Rođen je 29. juna 1915. godine u Rijeci Crnojevića, kod Cetinja u porodici Vida Brajovića. Njegovi roditelji ubrzo su se preselili iz Crne Gore na Kosovo i Metohiju. U Peći je završio osnovnu školu i gimnaziju. U gimnaziji je postao simpatizer radničkog pokreta i učestvovao u štrajkovima i demonstracijama pečkih gimnazijalaca.

Vojnu akademiju upisao je 1937. godine a diplomirao je 1940. godine kada je proizveden u vazduhoplovnog potporučnika.

Nakon Aprilskog rata i kapitulacije, odbio je da ide u Veliku Britaniju sa ostalim oficirima. U ljeto 1941. godine nakon izbijanja ustanka priključio se ustanicima u Peći. Postao je komandant Metohijskog pozadinskog partizanskog odreda. U februaru 1942. godine postao je član KPJ da bi u martu 1942. godine po direktivi KPJ prešao na ilegalan rad u Đakovicu, a kasnije otišao na Šaru i radio na pitanjima vojne organizacije. Početkom 1943. godine postao je komandant Karadačkog odreda, nešto kasnije komandant Šarplaninskog odreda. Poslije kratkog vremena odred se pretvorio u Makedonsko-kosovski odred, koji se preko Šare i Koraba probio u Ljumu. U blokiranoj Peškopeji Brajović je rukovodio odbranom grada i njegovim oslobođenjem. Poslije toga postao je komandant Kosovskih bataljona, a no-vembra 1943. komandant Prve makedonsko-kosovske udarne brigade, koja je učestvovala u nizu borbi kroz Makedoniju, Albaniju i Grčku. Juna 1944. godine, postao je komandant Prve kosovske udarne brigade, septembra komandant Četrdeset osme divizije, a zatim komandant Operativne zone Makedonije. Oktobra iste godine, je postao komandant Šesnaestog korpusa, i na kraju, zamjenik komandanta Operativnog štaba za Kosovo i Metohiju. Istakao se u svim bor-

bama, ali je naročito bio zapažen u borbama kod Kičeva, Debra, Peškopeje, u Grčkoj, u oslobođenju Prilepa. Njegova sposobnost i upornost posebno su došle do izražaja 1944. godine u Februarskom pohodu. Tada je brigada za 14 dana neprekidne borbe probila nekoliko obruča prevalivši preko 300 kilometara. Bio je pismeno pohvaljen od Glavnog štaba NOV i PO Makedonije. Neposredno je rukovodio operacijama za oslobođenje Sjeverne Makedonije i posebno operacijom za oslobođenje Skoplja. U borbi protiv balista, februara 1945. godine, teško je ranjen. Od te rane izgubio je nogu.

Nakon rata završio je Višu vojnu akademiju JNA. Biran je za narodnog poslanika u Skupštini SR Srbije. Penzionisan je u činu general-pukovnika JNA 1973. Bio je oženjen Sašom Brajović, sa kojom je imao ćerku Ljiljanu i sinove Vidoja i Dragana. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i više jugoslovenskih odlikovanja. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 20. decembra 1951. godine. Umro je 20. novembra 1991. godine u Beogradu i sahranjen je u Aleji zaslužnih građana na Novom groblju.

Petar Brajović, general-major. Rođen je 15. oktobra 1915. godine u Jelenku kod Danilovgrada u porodici Spasoja Brajovića. Kada je završio četiri razreda gimnazije upisao se na Podoficirsku artiljerijsku školu, koju je uspješno završio. Bio je podoficir u Kraljevini Jugoslaviji, u Aprilskom ratu bio je komandir voda u PA bateriji. Nakon aprilskog

sloma preko Šibenika se uspio probiti do rodnog kraja. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kao komandir artiljerijskog voda. U NOP odredu „Bijeli Pavle“ od jeseni 1941. godine bio je komandir voda, zamjenik komandira, pa komandir

čete, a u udarnom bataljonu „Bajo Sekulić“ od februara 1942. godine, komandir čete. Član SKOJ postao je u decembru 1941. godine, za člana je kandidovan u julu, a septembra 1942. godine postao je član KPJ. Od 17. juna 1942. godine bio je komandir voda, zatim komandir čete u 3. bataljonu Četvrte proleterske brigade, zatim komandir pratećeg voda štaba brigade. Odlukom Vrhovnog štaba od novembra 1942. godine upućen je na rad u Sloveniju. U decembru 1942. godine bio je komandant bataljona u brigadi Ivan Cankar, kada je teže ranjen, pa sa tog položaja odlazi na liječenje u bolnicu. Zatim je postao komandant bataljona od februara do marta 1942, pa načelnik štaba brigade „Matije Gubec“ od aprila do juna 1943. kada je ponovo teško ranjen i upućen na liječenje. Nakon toga bio je komandat Prve slovenačke artiljerijske brigade i artiljerijske 15. divizije od septembra do novembra. Na tom položaju treći put je ranjen. Načelnik štaba 15. slovenačke divizije bio je krajem 1944, a načelnik štaba 18. slovenačke divizije od januara do marta 1944. godine, što je u tom periodu bila dužnost komandanta operativnog štaba dvije brigade. Komandat 18. divizije bio je od marta do jula 1944. godine, kada je postavljen za načelnik štaba 4. operativne zone Slovenije – Štajerska, Koruška, istočna Gorenjska i Prekomurje. Ovu dužnost obavljao je od jula 1944. godine do kraja rata. Nakon oslobođenja završio je Višu vojnu akademiju JNA. U JNA obavljao je razne dužnosti, bio je načelnik štaba divizije, komandant artiljerije armije, komandant artiljerijskog školskog centra, načelnik artiljerije korpusa i područja. Unaprijeđen je u čin general-majora. Aktivna služba u JNA mu je prestala 1965. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, a odlikovan je Ordenom zasluga za narod sa srebrnim znacima, OBJ sa zlatnim vijencem i dr.

Vukašin-Vuko Brajović, general-major. Rođen je 27. decembra 1921. godine u Krasovini kod Danilovgrada u porodici Vojina Brajovića. Završio je dva razreda gimnazije, kada je upisao Podoficirsku artiljerijsku školu Vojske Kraljevine Jugoslavije. Kao podoficir učestvovao je u aprilskom ratu na teritoriji Bosne. Nakon sloma, uspio je da se izvuče iz Banja Luke u rodni kraj. Po povratku uključio se u pripremu ustanka. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kao borac, desetar i komandir voda u NOP odredu „Bijeli Pavle“, zatim desetar u udarnom bataljonu „Bajo Sekulić“. Od 17. juna 1942. godine bio je desetar, potom komandir voda u 3. bataljonu, zatim komandir baterije. Kao školovani artiljerac obavljao je dužnosti iz svoje struke, bio je zamjenik komandanta artiljerijskog diviziona 2. proleterske divizije, potom komandir čete pratećih oruđa Pete. proleterske crnogorske brigade, komandant artiljerijskog diviziona 2. udarnog korpusa, pa komandir Kurasa artiljerijskih oficira Vrhovnog štaba NOV i POJ i šef artiljerijskog odsjeka Vrhovnog štaba. Član KPJ postao je 14. decembra 1942. godine. Brajović je od jula do oktobra 1944. godine bio komandant školskog diviziona Artiljerijskog odjeljenja, zatim šef Odsjeka za organizaciju i popunu u Artiljerijskom odjeljenju od novembra 1944. do sredine januara 1945. godine, kada je upućen na školovanje u SSSR. Nakon rata završio je Višu vojnu akademiju JNA i Ratnu školu JNA. Bio je načelnik artiljerije korpusa, zamjenik načelnika uprave GŠ JNA i dr. Unaprijeđen je u čin general-majora. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1974. godine.²² Nosilac je Partizanske spomenice 1941. Preminuo je 1982. godine.

²² U porodičnom sjećanju sačuvana je jedna interesantna priča. Naime, moj ded Dušan Martinović bio je prijatelj sa Vukom Brajovićem. Jednom prilikom u našem domu u Lovčenskoj ulici na Cetinju general Brajović je bio u posjeti Dušanu i tokom dugih razgovora započela je priča o guslama. Kada je Vuko

Veko Bulatović, general-major.

Rođen je 1. aprila 1884. godine u Liješnju kod Kolašina u porodici Jakše Bulatovića. Bio je oficir crnogorske vojske, poručnik Donjomoračke čete, zatim je kao kapetan crnogorske vojske bio komandant Pečkog bataljona u sastavu Dečanske brigade crnogorske vojske u Peći. Učesnik je balkanskih i Prvog svjetskog rata. U Vojsci Kraljevine Jugoslavije bio je potpukovnik kao rezervni oficir, a penzionisan je 1930. godine. Učesnik je Drugog svjetskog rata od 1941. godine. Bio je borac drugog bataljona Četvrte proleterske brigade, a kasnije je bio komandant bataljona Komskog odreda. Od maja 1942. godine nalazio se na raznim pozadinskim dužnostima u pozadini i jedinici. U čin general-majora proizveden je 1943. godine. Penzionisan je 1945. godine. Poklonio je svoje imanje kako bi se na njemu izgradila škola u Liješnju. Odlikovan je crnogorskom Zlatnom medaljom za hrabrost, Albanskom spomenicom, Orednom zasluga za narod I stepena, Ordenom bratstva i jedinstva I stepena, Ordenom za hrabrost i drugim domaćim i stranim odlikovanjima. Umro je 25. decembra 1969. godine u Rovcima đe je i sahranjen. Poznat je po svojoj humanosti, a osnovaana je i Fondacija Veka i Anice Bulatović za pomoć siromašnoj deci.

rekao da zna da gusla, Dušan je u nevjerici ispratio njegove riječi, donio porodične gusle stare više od 150 godina i pružio ih Vuku da dokaže svoje umijeće sa riječima da ako bude znao da gusla da će mu pokloniti gusle. Vuko Brajović je uzeo gusle, zaguslao, zapjevao i pokazao da stvarno zna da gusla. Dušan je održao riječ i poklonio generalu Brajoviću stare gusle sa značajnom porodičnom tradicijom (prim. autora).

Savo Burić, general-pukovnik.

Rođen je 11. januara 1915. godine u porodici Mirka Burića u selu Zagreda, kod Cetinja. Na Cetinju je završio gimnaziju u kojoj se i opredijelio za revolucionarni radnički pokret. Studirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu na kojem je bio aktivista u naprednom studentskom pokretu. Član je KPJ od 1938. godine. Završio je Školu rezervnih oficira. Nakon Aprilskog rata i okupacije Jugoslavije, 1941. godine, vratio se iz okupiranog Beograda u rodni kraj i tamo aktivno učestvovao u pripremi Trinaestojulskog ustanka. Učestvovao je u pripremama i izvođenju ustanka u opštini Čevo kao član biroa partijskih ćelija. Nakon prvih borbi, istakao se kao hrabar borac, zbog čega je ubrzo postavljen za komandira čete u Lovčenskom partizanskom bataljonu. Na tu dužnost je postavljen prilikom formiranja Prve proleterske brigade. Nakon formiranja Crnogorsko-sandžačkog odreda ušao je u njegov sastav, a 21. decembra 1941. godine je postao komandir čete u Prvom lovčenskom bataljonu Prve proleterske udarne brigade. Uoči odlaska u Sandžak imenovan je za zamjenika komesara Katunskog bataljona. U avgustu 1942. godine je postao komandant Prvog lovčenskog bataljona, početkom juna 1943. godine komandant je Pete proleterske crnogorske brigade, a potom komandant Druge dalmatinske i Četvrtre proleterske crnogorske brigade, a jula 1943. godine komandant Pete proleterske crnogorske udarne brigade, te septembra 1943. godine komandant Druge dalmatinske udarne brigade. Komandant je 3. udarne divizije od sredine 1944. godine pa do kraja rata nakon čega je izašao u čin generala-majora. Prvi oficirski čin – čin potpukovnika, dobio je kada su 1. maja 1943. godine uvedeni činovi u NOVJ. Poslije nekog

vremena postavljen je za komandanta Četvrtе proleterske crnogorske udarne brigade, a u julu 1944. godine za komandanta Treće udarne divizije. Oktobra 1944. je unaprijeđen u čin pukovnika, 22. decembra 1944. u čin general-majora, a čin general-potpukovnika dobio je 1947. godine. Nakon oslobođenja Jugoslavije, nastavio je profesionalnu karijeru u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Završio je Višu vojnu akademiju i obavljao niz odgovornih dužnosti. Za narodnog heroja proglašen je 26. marta 1952. godine. Preminuo je 16. juna 1963. godine u Beogradu i sahranjen u Aleji narodnih heroja na Novom groblju. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i drugih jugoslovenskih odlikovanja, među kojima su Orden ratne zastave, Orden partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem.

Mirko Burić, general-potpukovnik. Rođen je 16. septembra 1916. godine u Zagredi kod Danilovgrada u oficirskoj porodici Vuka Burića. Gimnaziju je završio u Subotici, a tu je i upisao Pravni fakultet. Na fakultetu je pripadao revolucionarnom pokretu. Jedan je od organizatora ustanka u rodnom kraju 1941. godine. U Lovčenskom

odredu bio je komesar čete, zamjenik komesara bataljona, komesar udarnog bataljona i komesar Lovčenske udarne čete. U članstvo KPJ primljen je avgusta 1941. godine. Od 17. juna 1942. godine bio je komesar čete u 2. bataljonu 4. proleterske brigade. Kao komesar od početka 1943. godine bio je instruktor i član Politodjela 4. dalmatinske brigade, komesar 8. banijske brigade, pa komesar škole za vezu Glavnog štaba Hrvatske i sekretar biroa ćelija prištabskih jedinica Glavnog štaba Hrvatske. Od kraja 1943. godine član Politodjela 13. divizije,

potom rukovodilac Politodjela 32. zagorske divizije, zatim pomoćnik komesara 42. makedonske divizije. Iz rata je izašao kao ratni vojni invalid. Nakon rata završio je Višu vazduhoplovnu vojnu akademiju i Kurs operatike u Ratnoj školi. Bio je na štabnim dužnostima u Komandi Ratnog vazduhoplovstva, bio je pomoćnik komandanta korpusa, potom sekretar komiteta konferencija Saveza komunista u Ratnom vazduhoplovstvu i Protivvazdušnoj odbrani i dr. Unaprijeđen je u čin general-potpukovnika avijacije. Aktivna služba u JNA mu je prestala 1974. godine. Nositelj je Partizanske spomenice 1941, a odlikovan je OBJ sa zlatnim vijencem, Orden za vojne zasluge (OVZ) sa velikom zvijezdom i dr.

Savo Čelebić, general-major. Rođen je 24. januara 1879. godine u Štitarima kod Cetinja. Njegov otac Filip bio je perjanik na dvoru kralja Nikole Petrovića, poslanik Crnogorske narodne skupštine i nosilac Zlatne medalje za hrabrost, a majka Savica rođena Vujović. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a Podoficirsku školu na Cetinju. Potom je završio i četvorogodišnju Oficirsku školu 1908. godine na Cetinju kada je proizveden u potporučnika. U poručnika je unaprijeđen 1911. godine, a bio je i komandir Oraško-štinarske čete u Lješanskom bataljonu. Kao poručnik bio je predavač u Podoficirskoj školi na Cetinju. Učesnik je Prvog balkanskog rata 1912–13. godine kao komandant Lješanskog bataljona. U borbama oko Skadra na pravcu Taraboša ranjen je dva puta. Unaprijeđen je u čin kapetana crnogorske vojske novembra 1913. godine. Učesnik je i Drugog balkanskog rata u sastavu Dečanskog odreda crnogorske vojske na Bregalnici, Govedaru i Dulićkim visovima protiv bugarske vojske. Za pokazanu hrabrost predložen je za odlikovanje

Karađorđeva zvezda, ali ga nije nikada dobio zbog nastalih okolnosti. Učesnik je Prvog svjetskog rata 1914–16. godine kao komandir čete i bataljona. Ranjen je u operacijama prema Bosni. Za vrijeme austrougarske okupacije bio je interniran u logor Boldogason u Mađarskoj u periodu 1916-1918. godine. Potpisnik je telegrama saučešća kralju Nikoli povodom smrti njegovog sina knjaza Mirka. Iz zarobljeništva se vratio krajem 1918. godine. Kada je stvorena Kraljevina SHS, uključio se u organizaciju Božićnog ustanka 1919. godine. Nakon neuspjeha ustanka, sa grupom ustanika i oficira prebacio se 17. januara u San Đovani di Medua, odakle je brodom otišao za Italiju. U Gaeti je bio član Komande crnogorske vojske. Sa grupom od 120 oficira i vojnika, jula 1919. godine, vratio se u Crnu Goru sa ciljem podizanja ustanka. Bio je vođa jedne od komitskih grupa. Unaprijeđen je u čin komandira crnogorske vojske od strane crnogorske vojske u emigraciji. Jedan je od sastavljača i potpisnika predstavke, koju su potpisala 42 crnogorska ustanika iz šume 24. septembra 1919. godine. Aktivni je član crnogorske emigracije. Interesantno je da je povodom stradanja komandira Šćepana Mijuškovića napisao pjesmu pod nazivom „Vijenac na grobu Šćepana Mijuškovića“ koja je objavljena u emigrantskom crnogorskom listu „Crnogorski glasnik“ u Detroitu 1925. godine. Iz emigracije se vratio krajem 1925. godine. Ubrzo je postao član Federalističke stranke. Penzionisan je u čin majora. Ulaskom italijanskih trupa u Crnu Goru 1941. godine, od strane crnogorskih federalista organizovan je 12. jula Petrovdanski sabor, na kojem je prema nekim informacijama kao oficir stare crnogorske vojske bio poslanik. Odmah nakon toga prišao je Narodnooslobodilačkom pokretu, u kojem su mu se već nalazili članovi porodice. Tokom rata partizansko rukovodstvo je nekoliko puta bezuspješno pokušalo da preko njegovih prijateljskih veza pridobije za NOP Krsta Popovića. U NOP-u bio je savjetnik u Lovčenskom odredu. U februaru 1942. godine uhvaćen je od strane italijanske vojske na

području planine Stavor. Osuđen je na smrt, ali je odluka preinačena na 30 godina robije i interniran je u Italiju u kojoj je ostao sve do septembra 1943. godine. Po oslobođenju iz zarobljeništva, radio je u Bariju na formiranju Prve prekomorske brigade. Čelebić je iz Italije brodom stigao na Korčulu, a 23. januara 1944. godine došao u Drvar. U Drvaru se susreo sa Josipom Brozom Titom, koji ga je 24. januara proizveo u čin general-majora, šestog po redu. Po povratku u Crnu Goru, postao je član Prezidijuma 14. juna 1944. godine, bio je član Predsjedništva CASNO-a. Po nalogu Tita ponovo je pregovarao sa generalom Popovićem, zbog čega je kasnije i pozvan na odgovornost. U julu 1944. godine izabran je za šefa Odjeljenja za socijalnu politiku i člana Glavnog odbora CASNO-a. Član Glavnog odbora Crvenog krsta Crne Gore i Boke postao je 30. aprila 1944. godine. Od oktobra 1944. godine bio je član komiteta za zdravstvena pitanja. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1946. godine. Umro 21. juna 1955. godine i sahranjen na Cetinju. Sa suprugom Milicom ima sinove – Milovana narodnog heroja, Vladimira, Slobodana i Filipa i ćerke – Dragicu, Zorku, Darinku, Olgu, Bosiljku i Anđeliju.

Petar-Pero Četković, general-major. Rođen je 9. oktobra 1907. godine u selu Ljubotinj kod Cetinja u porodici Toma Četkovića. Završio je šest razreda gimnazije i nižu školu Vojne akademije. Prilikom kapitulacije jugoslovenske vojske imao je čin kapetana I klase, službovao je u Gorskom kotaru, odakle se probio do rodnog kraja. Tu se povezao s članovima Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) i aktivno učestvovao u pripremama oružanog ustanka – radio je kao vojni instruktor na obuci omladine. Od prvog dana učestvovao je u

oružanim borbama zajedno sa svojim ocem Tomom koji ga je pratio tokom ratnih dejstava. Na početku Trinaestojulskog ustanaka, bio je borac Ljubotinjskog odreda, a zatim postaje vojni savjetnik. Novembra 1941. godine imenovan je za komandanta Lovčenskog bataljona Crnogorsko-sandžačkog partizanskog odreda. U Pljevaljskoj bici bio je komandant Lovčenskog bataljona, a na dan formiranja 1. proleterske brigade komandant je 1. bataljona kojim je veoma uspješno komandovao devet mjeseci. Od dana formiranja 1. dalmatinske brigade je njen komandant. Prvi je komandant 3. udarne divizije. Član je KPJ od 1942. godine. Bio je komandant divizije od dana formiranja do 24. marta 1943. godine kada je poginuo kod Nevesinja. Lovčenski bataljon je prilikom napada na Pljevlja, 1. decembra 1941. godine, vodio izuzetno teške borbe. Kada je 21. decembra 1941. godine, u Rudom, formirana Prva proleterska udarna brigada postao je komandant njenog Prvog (lovčenskog) bataljona. U Igmanskom maršu, februara 1942. godine, njegov bataljon je, zahvaljujući njegovom vojnom iskustvu, imao najmanje promrzlih boraca. Februara 1942. godine bataljon je pregazio hladnu i brzu rijeku Neretvu i time izbjegao opkoljavanje. Njegova je velika zasluga što su u višednevnim teškim borbama potučene jake nacionalne snage na sektoru Mojkovac-Kolašin. Snažne udarne grupe iz Prve i Druge proleterske brigade kojima je on komandovao 3. jula 1942. godine razbile su nacionalne snage u Dobrom dolu na Durmitoru. Ovaj uspjeh mnogo je pomogao partizanskim snagama da se uspješno povuku iz Crne Gore. Prvi (lovčenski) bataljon se više puta istakao u pohodu proleterskih brigada u Bosansku krajinu, tokom juna i jula 1942. godine i u borbama u ovom području. Među velikim uspjesima u ovom periodu su zauzimanje Konjica, borbe na Cincaru, oslobođenje Livna i dr. Septembra 1942. godine imenovan je za komandanta Prve dalmatinske udarne brigade i sa njom od septembra do novembra 1942. godine postigao vidne uspjehe u borbama kod Sinja, oko Duvna i na prostoru Livno-Sinj. Tokom

1942. godine, zbog svojih zasluga u Narodnooslobodilačkoj borbi primljen je u članstvo Komunističke partije Jugoslavije. Uspjesi u komandovanju i rukovođenju jedinicama, bili su odlučujući za njegovo imenovanje na dužnost komandanta Treće udarne divizije, 9. novembra 1942. godine. Divizija je u novembru i decembru 1942. i početkom januara 1943. godine izvela više velikih poduhvata u dolini rijeka Vrbas i Bosna – borbe za oslobođenje i obranu Jajca, borbe u dolini Vrbasa (sektor Jajce-Travnik), oslobađanje dijela središnje Bosne i dr. Na početku Četvrte neprijateljske ofanzive, Treća divizija je prebačena u rejon gornjeg toka rijeke Vrbas. Vodila je žestoke borbe za Bugojno i oko Gornjeg Vakufa. Potom je došla borba za Prozor. Ovaj grad, koji su branile jake italijanske snage, bio je glavna prepreka na putu Glavne operativne grupe u dolinu rijeka Rame i Neretve. Zbog toga je Vrhovni komandat NOV i POJ Josip Broz Tito naredio Trećoj diviziji da razbije neprijatelja i grad oslobodi. Uspio je tek drugi napad, grad je oslobođen, a neprijatelj je uz velike gubitke potisnut. To je bio jedan od najvećih uspjeha u borbama na Neretvi. Poslije toga divizija je vodila žestoke borbe u dolini Rame, na Neretvi i za Konjic. Te borbe i protivudar kod Gornjeg Vakufa odlučili su sudbinu ranjenika na Neretvi, razbijanje neprijateljskih snaga i pripremu prodora na istok. U protivofanzivi s Neretve na istok Treća divizija je vodila više žestokih borbi s Italijanima, ustaško-domobranskim i četničkim postrojbama. Prelaz preko Neretve, borbe na Prenju i Veležu i oslobođenje Nevesinja bili su njeni veliki uspjesi. Kao komandant Treće udarne divizije, ranjen je 28. marta 1943. godine kod Nevesinja i ubrzo podlegao ranama. Kada su 1. maja 1943. godine, uvedeni prvi činovi u NOVJ, posmrtno je proizveden u čin general-majora. Ukazom Vrhovnog štaba NOV i POJ, 30. aprila 1943. godine, proglašen je za narodnog heroja. Ukazom Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR-a odlikovan je Ordenom otadžbinskog rata prvog stepena.

Vladimir Četković, general-major.

Rođen je 22. avgusta 1911. godine u selu Crnci kod Podgorice u porodici Đura Četkovića. U Somboru je izučio elektromehaničarski zanat. Radio je jedno vrijeme u rudniku Trepča u kojem je bio jedan od organizatora radničkog pokreta. Član je KPJ od 1935. godine. U cilju borbe protiv fašizma 1936. godine otišao je u Španiju da se

bori u sastavu internacionalnih brigada na strani Španske republikanske vojske. U Španskoj republikanskoj vojsci dobio je čin poručnika i bio je komandant diviziona. Nakon završetka rata u Španiji 1939. godine sa grupom boraca prešao je u Francusku u kojoj je uhapšen. U Francuskoj je bio oko dvije godine u koncentracionim logorima, iz kojih je uspio da pobjegne i prebjegne u Njemačku, a krajem juna 1941. godine uspio da se prebaci u Jugoslaviju. Centralni komitet KPJ ga raspoređuje u Liku sa zadatkom da radi na organizovanju ustanka. Prve godine ustanka glavni je vojni rukovodilac u Lici, a potom je bio prvi komandant 8. kordunaške divizije i komandant 8. dalmatinskog korpusa. Komandant je Grupe ličkih odreda od oktobra 1941. godine do novembra 1942. godine, kada je krajem 1941. godine u Lici bilo 3.730 partizana i to je tada bila najjača partizanska grupacija u Hrvatskoj i na ovoj dužnosti je teško ranjen. Bio je jedan od šest članova od osnivanja GŠ Hrvatske novembra 1941. godine do 21. oktobra 1944. godine. Bio je komandant korpusa od januara 1944. godine do 21. oktobra 1944. godine kada je poginuo u partizanskom avionu iznad Dinare. Proizveden je u čin generala-majora 01. septembra 1944. godine. Za narodnog heroja proglašen je 13. avgusta 1945. godine.

Peko Dapčević, general-pukovnik.

Rođen je 25. juna 1913. godine u selu Ljubotinju, kod Cetinja u porodici Jovana Dapčevića. Imao je tri brata – Vlada, Draga i Milutina i sestru Danicu. Još kao gimnazijalac na Cetinju učestvovao je u dva štrajka, a kao učenik osmog razreda bio je uhapšen zbog aktivnog učešća u manifestacijama omladine. Nakon završene gimnazije

upisao se na Pravni fakultet u Beogradu i ubrzo, u svojoj dvadesetoj godini, 1933. postao je član Komunističke partije Jugoslavije. Tri godine kasnije vratio se u svoj rodni kraj i kao član Okružnog komiteta KPJ za Cetinje radio je na stvaranju i jačanju partijskih organizacija. U maju 1937. godine odlazi u Španiju, kako bi se u Španskom građanskom ratu borio protiv Frankovih fašističkih snaga. Nakon kraće obuke, kao borac-mitraljezac, bio je u bataljonu „Dimitrov“ 15. internacionalne brigade. Na frontu Brunete kod Madrida ranjen je u glavu. Nakon izlaska iz bolnice postao je politički delegat voda, a ubrzo i politički komesar čete. U borbama je ispoljilo svoje vojničke sposobnosti i postao komandir čete. Na frontu kod Ebra ponovo je ranjen u glavu, a 1938. godine ranjen je treći put u ruku. U borbama (Kinto, Belčite i Katalonija) ispoljio je visoke ratničke sposobnosti. Za kratko vrijeme napredovao je od desetara do poručnika Španske republikanske armije. Kada je februara 1939. godine nakon poraza Španske republikanske armije sa ostalim dobrovoljcima prešao francusku granicu, odveden je u koncentracioni logor u Anželesu. S grupom prijatelja iz Španije, francuska policija ga je zatvorila u tvrđavu Koljure. U logoru je ostao do oktobra 1940. godine. Tada je zajedno sa Fadilom Jahićem-Španacem dobio zadatak da pobjegne iz logora i da organizuje bjekstvo ostalih drugova. U aprilu

1941. godine odlazi na rad u Austriju, odakle je organizovao bjekstvo i prebacivanje drugova u Jugoslaviju, da bi odmah nakon povratka u Jugoslaviju bio uhapšen u Somboru i sproveden za Crnu Goru, ali je uspio da pobjegne sa stanice u Nikšiću. Tu se povezuje sa članovima Mjesnog komiteta KPJ za Nikšić i aktivno učestvuje u pripremama za ustanak.

U prvim danima, Trinaestojulskog ustanka nalazio se na funkciji člana Okružnog komiteta KPJ za Cetinje i komandanta Lovćenskog partizanskog odreda. U borbi na Košćelama (na putu Cetinje – Rijeka Crnojevića) 15. jula 1941. godine, pod njegovom komandom je najprije uništena motorizovana kolona, a zatim i motorizovani bataljon italijanske divizije „Mesina“. Bio je član, a neko vrijeme i zamjenik komandanta, Glavnog štaba NOP odreda za Crnu Goru, od njegovog formiranja avgusta 1941. godine. Kao član Glavnog štaba i komandant Lovćenskog partizanskog odreda dao je veliki doprinos stvaranju i učvršćivanju partizanskih jedinica, izvođenju borbenih poduhvata i razvoju Narodnooslobodilačkog pokreta u Crnoj Gori. Za vrijeme krize ustanka na području Kolašina, u zimu i proljeće 1942. godine, kao zamjenik komandanta Glavnog štaba, objedinio je komandu nad partizanskim udarnim bataljonima i odredima na ovoj teritoriji. Ove snage su na Sinjajevini, na području Morača-Kolašin, u Poljima, vodile duge i teške borbe.

Za komandanta Glavnog štaba NOP odreda za Crnu Goru i Boku Dapčević je postavljen aprila 1942. godine, a maja iste godine imenovan je za člana Vrhovnog štaba NOP i DVJ. Od tada do 10. juna, crnogorske jedinice su pod njegovom komandom vodile izuzetno teške borbe na širem području Crne Gore. Borbe u poljima Kolašinskim, na Sinjajevini i Durmitoru, oko Nikšića, na putu Nikšić-Grahovo i Cetinje-Grahovo spadaju i po angažovanim snagama i po žestini u najteže borbe u Trećoj neprijateljskoj ofanzivi. Prilikom formiranja Četvrte proleterske

crnogorske udarne brigade, 11. juna 1942. godine imenovan je za njenog komandanta. Pod njegovom komandom brigada je učestvovala u pohodu na Bosansku krajinu. Do sredine jula, zauzela je Hadžiće (na pruži Sarajevo-Mostar), Gornji Vakuf i vodila borbe na sektoru Bugojna. U avgustu je izvršila dva snažna napada na jako utvrđeni Kupres i pretrpjela teške gubitke. Poslije ovoga vodila je borbe s jakim Njemačkim snagama na Manjači, zatim je u septembru učestvovala u napadu na Jajce, a potom je učestvovala u žestokim borbama na pravcima Jajce – Donji Vakuf i Jajce – Travnik. U oktobru je učestvovala u oslobođenju Mrkonjić Grada. Kada su 1. novembra 1942. godine formirane prve divizije NOVJ, postavljen je za komandanta Druge proleterske divizije. Od tada do sredine septembra 1943. godine, pod njegovom komandom Druga divizija je učestvovala u najtežim borbama na jugoslovenskom ratištu. Od novembra 1942. do februara 1943. godine divizija je dejstvovala na širem graničnom pojasu između Bosne i Dalmacije. U novembru je razbila neprijateljske snage na sektoru Knin – Bosansko Grahovo, 14. decembra oslobodila Livno, potom napala Kupres, oslobodila Šujicu i Duvno i vodila borbe na pravcu Duvno-Imotski; krajem decembra 1942. i početkom januara 1943. godine divizija je izvela uspješna ofanzivna dejstva u Cetinjskoj krajini.

U vrijeme bitke na Neretvi Druga divizija je imala veoma važnu ulogu. U februaru je učestvovala u oslobođenju Posušja i Imotskog, prodrla u dolinu Neretve, oslobodila Drežnicu i Jablanicu, i dijelom snaga učestvovala u napadima na Konjic. Glavnina snaga divizije učestvovala je u odbrambenim borbama na pravcu Gornji Vakuf-Prozor i u čuvenom protiv udaru kod Gornjeg Vakufa, a drugi dio snaga je vodio teške odbrambene borbe na Neretvi. Druga proleterska divizija je prva forsirala Neretvu, marta 1943. godine i zadala snažan udar kolaboracionim snagama. Od tada su počela njena ofanzivna dejstva na istok. Glavnina divizije je nastupala pravcem Čičevo –

Glavatičevo – Kalinovik – Foča i učestvovala u više teških borbi i razbijanju snažnih nacionalnih grupacija, a drugi dio snaga je angažovan na borbama u Hercegovini. U saradnji sa Prvom divizijom, Druga divizija je forsirala Drinu, razbila italijansko-četničke snage jačine nekoliko hiljada, i oslobodila sjevernu Crnu Goru, a u saradnji sa Trećom divizijom u borbama na Javorku i Bioču razbila italijansko-četničke snage, takođe jačine nekoliko hiljada. U vrijeme Pete neprijateljske ofanzive Druga divizija je vodila teške borbe sa Prvom njemačkom brdskom divizijom, na sektoru Mojkovca i Kolašina, zatim učestvovala u stvaranju mostobrana na Vučevu i u teškim borbama na Javorku pivskom. U borbama u dolini Sutjeske njene brigade su igrale odlučujuću ulogu u napadima na Košur i u odbrani na Barama. U vrijeme proboja na Zelengori izuzetno značajne su odbrambene borbe na Ljubinom grobu i Košuti, i prodor prema komunikaciji Foča – Kalinovik. Oktobra 1943. godine je postao komandant Drugog udarnog korpusa NOVJ. Pod njegovom komandom korpus je postao jedna od najjačih jedinica NOVJ. U jesen 1943. godine učestvovao je u oslobođenju većeg dijela teritorije Crne Gore, Hercegovine i Sandžaka. Potom je korpus vodio teške borbe u Limsko-drinskoj operaciji. Godine 1943. proizveden je u čin general-majora, 1944. u čin general-potpukovnika. U proljeće 1944. godine njegov Drugi udarni korpus je izveo Mojkovačku operaciju i druge poduhvate za odbranu slobodne teritorije Crne Gore i Sandžaka, a tokom ljeta učestvovao u Andrijevičkoj operaciji. Za komandanta Operativne grupe divizija, imenovan je jula 1944. godine sa kojom je prodro u Srbiju i oslobodio znatnu teritoriju u slivu Južne i Zapadne Morave. Septembra 1944. godine komandovao je Prvom armijskom grupom, koja je izvela operacije za oslobođenje zapadne Srbije i Šumadije i Beogradsku operaciju.

Za komandanta Prve armije JA imenovan je 1. januara 1945. godine. Prva armija je vodila borbe na Sremskom frontu i 12.

aprila izvršila proboj. U završnim operacijama za oslobođenje Jugoslavije armija je oslobodila znatan deo Slavonije i Hrvatske, prodrla u Sloveniju i sa Trećom armijom na sektoru Celje-Maribor razbila i zarobila glavne Njemačke i kolaboracionističke snage, pod komandom generala Aleksandra Lera (jačine oko 300.000 ljudi). Za komandanta Četvrte armije i komandanta Vojne uprave u Istri imenovan je maja 1945. godine. U toku rata bio je član Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) i član Predsjedništva Crnogorske antifašističke skupštine narodnog oslobođenja (CASNO).

Od 1946. do 1948. godine završio je Višu vojnu akademiju „Vorošilov“ u Moskvi. Po povratku iz Sovjetskog Saveza do 1953. bio je zamjenik, a od 1953. do 1955. godine načelnik Generalštaba JNA. Nakon demobilisanja 1955. godine bio je član Saveznog izvršnog vijeća, kao sekretar za saobraćaj i veze, od 1955. do 1961. i ambasador u Grčkoj i učesnik velikog broja diplomatskih misija. Bio je potpredsjednik Savezne skupštine. Bio je poslanik Privremene narodne skupštine i Ustavotvorne skupštine DF Jugoslavije, a za poslanika Savezne skupštine i Republičke skupštine SR Crne Gore biran je više puta. Na Sedmom i Osmom kongresu SKJ biran je za člana Centralnog komiteta SKJ. Bio je član Predsjedništva SSRN Jugoslavije, Glavnog odbora SUBNOR-a i Savjeta federacije. Za prvog počasnog građanina Beograda proglašen je oktobra 1945. godine na godišnjicu oslobođenja. U čin general-pukovnika proizveden je 1947. godine. Jedan je od osnivača sportskog društva Partizan iz Beograda. Dobitnik je Nagrade AVNOJ-a. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, Ordena slobode, Ordena junaka socijalističkog rada, kao i više drugih visokih jugoslovenskih odlikovanja. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 22. oktobra 1945. godine.

Autor je knjiga: Rat u Koreji, Beograd 1951; Značaj i snaga manevra, Beograd 1954; Kako smo vodili rat, Beograd 1956; Taktika partizanskih odreda i brigada, Beograd 1961; Male ratne

priče, Beograd 1961; Od Pirineja do Cetinja, Beograd 1981. i Kazivanja o Beogradskoj operaciji Pekova supruga bila je glumica Milena Vrsjakov-Dapčević, sa kojom ima ćerku Milicu i sina Vuka. Umro je 10. februara 1999. godine u Beogradu, i sahranjen je na beogradskom Novom groblju.

Savo Drljević, general-pukovnik. Rođen je 11. jula 1912. u Žircima (Kolašin) u porodici Đura Miraševa, jednog od najstarijih boraca Narodnooslobodilačkog rata u ovom kraju i učesnika Prvog balkanskog i Prvog svjetskog rata. Zajedno sa majkom,

dedom i petoro braće i sestara kao petogodišnjaka austrougarske vlasti su ga sredinom 1917. godine odvele u logor u Vuksan-Lekiće kod Tuzi. Austrougarske vlasti su porodicu Drljević odvele u logor jer se Đuro Mirašev sa četiri svoja brata²³ nalazio u komitama. U logoru Vuksan-Lekići ostao je skoro godinu dana. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a gimnaziju je učio u Kolašinu i Peći²⁴. Kao učenik četvrtog razreda gimnazije u Peći prvi put dolazi u dodir sa komunističkim omladinskim pokretom. Vojni rok u Vojsci Kraljevine Jugoslavije služio je u Školi za rezervne oficire koju je uspješno završio kao rezervni oficir, nakon čega se 1933. godine zaposlio u Državnoj željeznici u Batajnici²⁵. Odmah se uključio u rad sindikalnog pokreta, na

²³ Braća Đura Miraševa Drljevića bili su Miljan, Vuko, Milan i Miloš. U ratu su stradali Todor brat Sava Drljevića, stričevi Milan i Vuko i strina Jela.

²⁴ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga prva, Mladost, Beograd, 1975, str. 188.

²⁵ Grupa autora, *Narodni heroji*.

organizovanju kulturnih aktivnosti, organizovanju čitaonice u selu. Učestvovao je u nabavljanju komunističke literature, organizovanju kulturno-zabavnog života itd²⁶. Zbog ovih aktivnosti ali i obavljanja političke propagande pred majske izbore 1935. godine dobio je otkaz iz Državne željeznice. Drugi radni angažman započeo je u Savezu nabavljačkih zadruga državnih službenika u Beogradu. Već naredne godine nastavio je sa učešćem u organizovanju sindikalnog rada u savezu u kojem je radio. U svom preduzeću organizovao je prikupljanje priloga za „Crvenu pomoć“²⁷. Učestvovao je u pripremi sindikalnih akcija-izleta, predavanja i drugih aktivnosti u okviru beogradske podružnice „BOTIČA“ (Sindikalna organizacija bankarskih, osiguravajućih i trgovačkih činovnika) koja je prešla pod uticaj KPJ. Aktivno saraduje u sindikalnoj štampi i podgoričkom listu „Zeta“²⁸. Učesnik je svih demonstracija i akcija koje je organizovala KPJ i „BOTIČA“ protiv postojećeg režima za poboljšanje prava radnika. Postavljen je za člana koordinacionog komiteta za objedinjavanje aktivnosti činovničkih i sindikalnih organizacija „BOTIČA“ i Saveza privatnih namještenika²⁹. Zbog ovih aktivnosti nekoliko puta je hapšen i proganjan od strane policije. Kao rezervni oficir bio je mobilisan 1938, 1939. i 1940. godine. U svom preduzeću krajem 1940. godine organizovao je štrajk i u decembru postao kandidat za člana KPJ³⁰. U aprilskom ratu 1941. godine kao rezervni oficir zalagao se za borbu, bio je protiv dezerterstva. Kada je njegov komandir čete dezertirao, kao zamjenik

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

²⁸ Isto.

²⁹ Isto.

³⁰ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije-Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, Istorijski institut Republike Crne Gore, Titograd, 1984, str. 242.

komandira preuzeo je rukovođenje četom. Kada je i komandant bataljona napustio jedinicu, sazvao je komandire četa i predložio pružanje otpora i organizovanje izvlačenja kako bi izbjegli zarobljavanje od strane njemačkih jedinica³¹. Na ovom sastanku izabran je za vršioca dužnosti komandanta bataljona. Istakao se kao rukovodilac jedinice u okolini Zaječara u borbi protiv njemačke vojske. Jedino je njegova jedinica pružila otpor njemačkoj vojsci od čitavog njegovog puka. U članstvo KPJ primljen u julu 1941. godine³². Nakon napada njemačkih jedinica na SSSR, prelazi u ilegalu po direktivi KPJ, ali uskoro biva hapšen. U zatvoru je ostao do 17. jula 1941. godine kada je na intervenciju rođaka oslobođen. Odmah se uputio u Crnu Goru, u koju je stigao 20. jula u Tomaševo kada je oslobođeno Bijelo Polje³³. Delegat Centralnog komiteta KPJ na prijedlog Sreskog komiteta postavio ga je za vojnog rukovodioca Bjelopoljskog sreza³⁴. Nakon nekoliko dana postavljen je za komandanta ustaničkog Šahovičkog bataljona, i uključio se u formiranje drugih jedinica. Početkom 1942. godine postavljen je za komandanta Bjelopoljskog partizanskog odreda sa kojim je učestvovao u borbama na Uroševini i oslobođenju Mojkovca 3. marta 1942. godine. U martu 1942. godine postavljen je za komandanta Komskog partizanskog odreda³⁵ (za srezone Kolašin, Berane i Andrijevicu) sa kojim je učestvovao u borbama u aprilu 1942. godine u Gornjoj Morači. Kada je formirana Četvrta (crnogorska) proleterska brigade postavljen je za komandanta Četvrtog bataljona, a nakon borbi na Kupresu postavljen je za komandanta Drugog bataljona koji je bio sastavljen od boraca Drugog i Četvrtog bataljona. Svojom jedinicom komandovao je

³¹ Grupa autora, *Narodni heroji...*

³² Stanišić, Milija, n. d, str. 242.

³³ Grupa autora, *Narodni heroji...*

³⁴ Grupa autora, *Narodni heroji...*

³⁵ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 2, Beograd, 1975, str. 542.

na Kladnju i Kupresu. Za komandanta Četvrtе dalmatinske brigade na Biokovu postavljen je početkom januara 1943. godine. Nakon rasformiranja ove brigade raspoređen je u štab Druge proleterske divizije u kojem je ostao sve do 10. juna 1943. godine kada je postavljen za komandanta Druge dalmatinske brigade. Po naredbi Vrhovnog štaba zajedno sa grupom vojnopolitičkih rukovodilaca i radio-stanicom upućen je u avgustu 1943. godine u Srbiju kada je postavljen za načelnika Glavnog štaba za Srbiju³⁶. Nakon neuspjelog prebacivanja u Toplicu, vraća se u Crnu Goru sa rasporedom u štab Drugog korpusa. Ubrzo je postavljen za načelnika štaba Druge proleterske divizije.³⁷ Za načelnika štaba udarne grupe divizije za prodor ka Srbiji postavljen je sredinom 1944. godine. U operaciji oslobođenja Beograda oktobra 1944. godine bio je načelnik štaba Prve armijske grupe kada je učestvovao u planiranju i organizaciji ove operacije, a potom je bio i načelnik štaba Prve armije. Zbog pobune u Drenici, 8. februara 1945. godine odlučeno je da se na Kosovu i Metohiji zavede vojna uprava. Od februara 1945. godine pa do kraja rata kao pukovnik postavljen je za komandanta operativne grupe divizije i komandanta Vojne uprave za Kosovo i Metohiju³⁸. Nakon rata u septembru 1945. godine postavljen je za načelnika štaba Pete armije, a jedno vrijeme bio je i vršilac dužnosti komandanta Pete armije. Za komandanta pozadine u Ministarstvu narodne odbrane postavljen je u aprilu 1946. godine. U ovom periodu završio je Višu vojnu akademiju nakon čega je postavljen za načelnika artiljerije u Sekretarijatu za narodnu odbranu. U čin general-majora unaprijeđen je 1950. godine. Za narodnog heroja proglašen je 27. novembra 1953. godine.³⁹ U čin general-pukovnika

³⁶ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, str. 188.

³⁷ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, 542.

³⁸ Isto.

³⁹ Grupa autora, *Srpski biografski rečnik*, str. 421.

unaprijeđen je 1955. godine. Obavljao je dužnost načelnika štaba Prve armije i zamjenika načelnika Više vojne akademije⁴⁰. Sa ove dužnosti penzionisan je 1966. godine⁴¹ na lični zahtjev. Ostala je upamćena „Savova komanda“ po njegovim riječima „ravnaj se po komandantu“⁴² koju je koristio prilikom borbi.

Zasnovao je brak sa suprugom Markom Nacev narodnim herojem iz Kumanova. Umro je 13. januara 1994. u Beogradu (urna je položena u porodičnu grobnicu na Crkvini 23. juna 1994). Njegova bista podignuta je 1998. godine na Trgu boraca u Kolašinu. Između ostalih odlikovan je: Ordenom narodnog heroja, Ordenom partizanske zvijezde⁴³ itd.

⁴⁰ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*.

⁴¹ Grupa autora, *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981, str. 841.

⁴² Kao komandant Drugog bataljona Četvrte proleterske brigade u decembru 1942. godine provlačeći svoj bataljon kroz bodljikavu žicu i bunkere u grad Livno kratko je komandovao „Ravnaj se po komandantu“: Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, str. 189.

⁴³ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 2, Beograd, 1975, str. 542.

Neško Dulović, general-major. Rođen je 12. juna 1921. godine u Krnjoj Jeli kod Šavnika u porodici Joksima Dulovića. Prije rata bio je maturant gimnazije. Kao 16-godišnjak je postao član SKOJ 1937. godine, a u KPJ je primljen juna 1941. godine. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kao rukovodilac opštinskog

SKOJ-a. Član opštinskog biroa ćelija KPJ i sekretar ćelije KPJ postao je u jesen 1941. Bio je borac Komskog NOP odreda i Prvog omladinskog crnogorskog bataljona i kurir štaba Durmitorskih jedinica. Od 17. juna 1942. godine bio je borac, potom desetar u 4. komskom i 2. bataljonu. Kao desetar ranjen je, potom odlazi na liječenje. Kada se vratio sa liječenja postao je član Komisije za nabavku u intendanturi brigade, zamjenik komesara čete rekonvalescenata, rodoljuba i pozadinskih radnika. Potom je bio intendant brigade, pomoćnik načelnika i načelnik intendanture 2. proleterske divizije, pa načelnik intendanture 13. srpskog korpusa, od septembra do decembra 1944. godine. Potom je krajem 1944. godine bio načelnik ekonomskog odjeljenja Južne operativne grupe i intendanture 2. armije. Ratni je vojni invalid. Završio je Višu intendantsku školu JNA. Nakon rata bio je intendant armije, načelnik Vojnoekonomske akademije i dr. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1976. godine. Unaprijeđen je u čin general-majora. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. Preminuo je 1986. godine.

Drago Đukanović, general-potpukovnik. Rođen je 16. novembra 1914. godine na Čevu od oca Stevana i majke Krstije rođene Velimirović. Stevan je sa porodicom odselio za Škaljare. Završio je Nižu školu Vojne akademije 1934. godine. U Vojsci Kraljevine Jugoslavije bio je poručnik. Od početka ustanka 1941. godine kao poručnik aktivno radi za NOP. Član KPJ je postao 1943. godine. U NOVJ je stupio septembra 1943. godine. Tokom rata bio je načelnik štaba 11. hercegovačke brigade, pomoćnik načelnika štaba 29. hercegovačke divizije i dr. Jedan je od glavnih stratega operacije za oslobođenje Sarajeva. Nakon rata bio je načelnik štaba korpusa, komande pozadine i Intendantske uprave JNA, pomoćnik komandanta pozadine armije i načelnik štaba armijske oblasti. Završio je Višu vojnu akademiju JNA i Kurs operatike JNA. Unaprijeđen je u čin general-potpukovnika. Odlikovan je Ordenom partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem, Ordenom zasluga za narod sa zlatnim vijencem i dr. Aktivna služba u JNA mu je prestala 1972. godine. Nakon penzionisanja živio je u Beogradu, međutim nakon nemira na Kosovu ponovo je aktiviran i službovao je u Prištini. General Đukanović je bio oženjen Grkinjom Jelenom, koja je kao balerina bila sanitetski radnik i imala je čin kapetana. Nijesu imali poroda. Sahranjen je u porodičnoj grobnici u Škaljarima. General Đukanović je bio vezan za svoje rodno mjesto, koje je često posjećivao. Imao je braću Goluba koji je bio ugledni sudija i Iliju ljekara i potpukovnika i sestru Joku.

Bajo Đuranović, general-major. Rođen je 19. maja 1920. godine u selu Podglavica kod Danilovgrada u porodici Jovana Đuranovića. U Podgorici je završio gimnaziju, a studirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu. Član SKOJ-a je od 1938. godine, kandidovan je za člana KPJ u februaru, a član je postao u avgustu 1941. godine. Bio je aktivista u studentskom pokretu. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka i Pljevaljske bitke. Na dan formiranja

1. proleterske brigade je borac, a potom politički delegat voda, član brigadnog komiteta SKOJ-a i zamjenik komesara čete. Po završetku partijskog kursa pri CK KPJ raspoređen je u 3. krajišku brigadu. Član je politodjela brigade od decembra 1943. godine do septembra 1944. godine. Partijski instruktor CK KPJ u diviziji u periodu mart-april 1944. godine. Politički komesar 1. PA puka VŠ u Beogradu od novembra 1944. godine do kraja marta 1945. godine. Politički komesar 2. PA brigade Ministarstva narodne odbrane u periodu mart-maj 1945. godine. Poslije rata obavljao je više dužnosti, bio je politički komesar divizije, predsjednik Vojnog suda, vojni tužilac JNA i dr. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1976. godine. Preminuo je 1986. godine.

Boško Đuričković, general-pukovnik. Rođen je 19. decembra 1914. godine u Gornjem Zagaraču u porodici Miloša Đuričkovića⁴⁴. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a nižu gimnaziju u Danilovgradu. Višu gimnaziju završio je u Podgorici. Kao učenik gimnazije u Podgorici priključio se revolucionarnom omladinskom pokretu⁴⁵. Tokom služenja vojnog roka završio je Školu za rezervne oficire. Na Pravni fakultet u Beogradu otišao je 1937. godine izdržavajući se samostalno.⁴⁶ Kao student ovog fakulteta početkom 1939. godi-

⁴⁴ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, Istorijski institut Republike Crne Gore, Titograd, 1984, str. 78.

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, Mladost, Beograd, 1971, str. 218.

ne⁴⁷ postao je član KPJ. U toku ljeta 1940. godine učestvovao je u radu mjesne konferencije KPJ za Danilovgrad, a prisustvovao je i sastancima Mjesnog komiteta Danilovgrad⁴⁸. Na Pravnom fakultetu jedno vrijeme bio je sekretar partijske grupe⁴⁹. Uoči rata radio je u Centralnoj tehnici KPJ u Beogradu kojom je rukovodio Svetozar Vukmanović-Tempo⁵⁰. Kao rezervni oficir bio je mobilisan i učestvovao je u Aprilskom ratu 1941. godine sa svojom jedinicom u okolini Sarajeva. Nakon sloma vojske uputio se pješke iz Sarajeva u Crnu Goru⁵¹. Uoči ustanka 10. jula 1941. godine izabran je za člana Okružnog komiteta KPJ za Podgoricu⁵². Sekretar Okružnog komiteta bio je od jula do novembra 1941. godine.⁵³ Učestvovao je u pripremi ustanka 1941. godine kao član Komisije za prikupljanje i sklanjanje oružja⁵⁴ (Vojne komisije⁵⁵) Pokrajinskog komiteta za Crnu Goru. Kao član Mjesnog komiteta Danilovgrada bio je zadužen za izvođenje akcija iz vojnog domena, a jedno vrijeme bio je i instruktor Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru pri Okružnom komitetu Nikšić. Kao delegat Glavnog štaba i Pokrajinskog komiteta u oktobru 1941. godine upućen je u štab

⁴⁷ Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 1995, str. 88.

⁴⁸ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, str. 218.

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, str. 88.

⁵¹ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, str. 218.

⁵² Isto.

⁵³ Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, str. 101.

⁵⁴ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, str. 218.

⁵⁵ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, str. 78.

Durmitorskog odreda. Ubrzo je, polovinom novembra 1941. godine, postavljen za zamjenika političkog komesara novoformiranog Crnogorskog odreda za operacije u oblasti sjevera Crne Gore. Sa ovim odredom učestvovao je u bici na Pljevljima decembra 1941. godine. Nakon rasformiranja ovog odreda postavljen je za političkog komesara novog Crnogorsko-sandžackog odreda. Za političkog komesara Glavnog štaba Sandžaka postavljen je u martu 1942. godine. Ovu dužnost obavljao je do juna 1942. godine kada je postavljen za zamjenika političkog komesara Četvrtе crnogorske brigade. Za političkog komesara Treće proleterske brigade postavljen je u oktobru 1942. godine. Sa ovom brigadom učestvovao je u više borbi, između ostalih i na Neretvi i Sutjesci 1943. godine. Od juna do septembra 1943. godine obavljao je dužnosti u pozadini okupirane teritorije. U tom periodu bio je sekretar KPJ za Nikšić, a zatim je kao delegat Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru bio na dužnosti u Okružnom komitetu KPJ za Cetinje.⁵⁶ Potom je u oktobru 1943. godine postavljen za rukovodioca politodjela Pete crnogorske brigade, a 27. decembra 1943. godine za rukovodioca politodjela Treće divizije. Od avgusta 1944. do aprila 1945. godine bio je komesar Primorske operativne grupe. U aprilu 1945. godine postavljen je za komesara Drugog udarnog korpusa⁵⁷. Od aprila do maja 1945. godine bio je inspektor u Političkom odjeljenju Jugoslovenske vojske⁵⁸. Nakon rata završio je Višu vojnu akademiju i nastavio vojnu karijeru. Nalazio se na dužnosti političkog komesara armije i komesara Sedme vojne oblasti⁵⁹. Potom je bio

⁵⁶ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, str. 218.

⁵⁷ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, str. 457.

⁵⁸ Isto, str. 78.

⁵⁹ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 4, Beograd, 1975, str. 612.

pomoćnik komandanta oblasti za pozadinu⁶⁰, komandanta vojnog područja⁶¹ i komandant divizije⁶². Nalazio se i na dužnosti načelnika Vojnoizdavačkog zavoda JNA – Vojno delo⁶³ kao i predsjednika komisije za pisanje istorije NOB-a u Crnoj Gori. Odlikovan je Orednom narodnog heroja (10. jula 1952. godine), Orednom ratne zastave, Ordenom partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem⁶⁴ i drugim visokim odlikovanjima i priznanjima. Bavio se pisanjem sa vojnom i istorijskom tematikom. Objavio je veći broj naučno-publicističkih radova. Između ostalih publikovane su mu knjige *Sjećanje na akcije iz studentskih dana*⁶⁵ i *Sjećanja, razmišljanja, reagovanja*⁶⁶.

⁶⁰ Isto.

⁶¹ Isto.

⁶² Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, str. 218.

⁶³ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 4, str. 612.

⁶⁴ Isto.

⁶⁵ Đuričković, Boško, *Sjećanja na akcije iz studentskih dana*, Centar za marksističko obrazovanje, Nikšić, 1986.

⁶⁶ Đuričković, Boško, *Sjećanja, razmišljanja, reagovanja*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1990.

Jovan Đurović, general-potpukovnik. Rođen je 22. septembra 1917. godine u Begovine kod Danilovgrada u porodici Sekule Đurovića. Gimnaziju je završio u Podgorici, u gimnaziji je i postao član SKOJ-a 1935. godine. Studirao je Pravni fakultet u Beogradu na kojem je pripadao studentskom revolucionarnom pokretu. Završio je i Školu rezervnih oficira. U Aprilskom ratu je učestvovao kao oficir. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kao komandir voda, bio je u sastavu odreda „Bijeli Pavle“, a u bataljonu „Bajo Sekulić“ bio je komesar čete. U udarnom Zetskom odredu bio je takođe komesar čete. U članstvo KPJ primljen je u avgustu 1941. godine. Od 17. juna 1942. godine bio je komesar čete u 3. bataljonu, potom komesar 3. bataljona, a kasnije je postao član Politodjela 4. proleterske brigade od maja do novembra 1943. godine. Kada je u novembru 1943. godine formirana 6. crnogorska brigada, postao je njen komesar. Za komesara 51. makedonske divizije postavljen je u jesen 1944. godine, a potom je bio pomoćnik komesara sekretara komiteta divizije 41. makedonske divizije. Nakon rata završio je Višu partijsku školu „Đuro Đaković“ i Višu vojnu akademiju JNA. Obavljao je razne dužnosti, između ostalih i komesar divizije i korpusa, načelnik političkog odjeljenja armijske oblasti. Unaprijeđen je u čin general-potpukovnika. Nosilac Partizanske spomenice 1941, odlikovan je Ordenom ratne zastave i OBJ sa zlatnim vijencem. Aktivna služba u JNA mu je prestala 1973. godine. Preminuo je 2003. godine.

Milinko Đurović, general-pukovnik.

Rođen je, 15. aprila 1910. godine, u selu Zagrad kod Nikšića u porodici Đura Đurovića. Gimnaziju je završio u Nikšiću, a Pravni fakultet u Beogradu, na kojem je diplomirao 1938. godine. Odmah po dolasku na Beogradski univerzitet uključio se u studentski revolucionarni pokret. U toku studija bio je dugo predsjednik Opšte studentske menze i predsjednik Ekonomskog odbora

studenata i član Akcionog odbora studentskih stručnih udruženja. Zbog svojih aktivnosti u borbi za studentska prava, autonomiju Univerziteta kao i bolje uslove studija siromašnih studenata, brzo je došao u red najzapaženijih aktivista Beogradskog univerziteta. U članstvo KPJ primljen je 1936. godine. Zbog učešća u demonstracijama na univerzitetu više puta je hapšen i proganjan. Tokom 1937. godine bio je angažovan u Mjesnom komitetu KPJ u Beogradu, u svojstvu instruktora obilazio je partijske ćelije sastavljene od radnika i objašnjavao pitanja iz teorije marksizma i prakse radničkog pokreta. Nakon što je 1938. godine diplomirao, po partijskom zadatku je ostao u Beogradu. Kako bi imao legalan status u Beogradu, prijavio se kao advokatski pripravnik kod jednog advokata, simpatizera KPJ. U tom periodu bio je angažovan u radu s privatnim namještenicima i u Udruženju advokatskih pripravnika, u kome je 1939. godine formirana partijska ćelija, čiji je sekretar bio sve do hapšenja 1940. godine. Na početku 1938. godine biran je za sekretara Rejonskog komiteta KPJ Savski venac, a u proljeće 1939. godine, na Mjesnoj konferenciji, izabran je za člana Mjesnog komiteta KPJ za Beograd. Na toj dužnosti ostao je do hapšenja, sredinom ljeta 1940. godine. Nakon četrdesetodnevnog zatvora i policijske istrage u beogradskom zatvoru „Glavnjača“ i petomjesečnog istražnog sudskog zatvora na Adi Ciganliji, izveden je pred Državni sud za zaštitu države, ali je

usljed nedostaka dokaza bio oslobođen. Kao član Mjesnog komiteta KPJ za Beograd, bio je u rukovodstvu demonstracija od 14. decembra 1939. godine. Učestvovao je kao delegat na Kongresu antifašističke omladine Evrope u Parizu, na kome je održao referat „O socijalnom položaju studenata, o njihovom organizovanju i borbi za pobošljanje ekonomskog položaja“. Godine 1935. i 1938. godine u vrijeme parlamentarnih izbora, politički je radio u Nikšićkom srezu, kada je pomagao u agitaciji za Udruženu opoziciju. Učestvovao je, 1938. godine, u organizaciji i rukovođenju septembarskih demonstracija u Nikšiću protiv Milana Stojadinovića, zbog čega je u odsustvu bio osuđen na mjesec dana zatvora.

Početak Aprilskog rata, 1941. godine ga je zatekao u Beogradu. Istog dana, po odluci KPJ, s većom grupom komunisti, pješke je krenuo prema Avali. Sve do Lazarevca bezuspješno su se javljali vojnim komandama za dobrovoljce, ali su bili odbijani. Nakon nekoliko dana, stigao je s desetak drugova u Nikšić, u kojem ga je zatekla kapitulacija Jugoslovenske vojske. Nakon okupacije Jugoslavije, ostao je u Crnoj Gori i stavio se na raspolaganje Pokrajinskom komitetu KPJ za Crnu Goru i Boku. Po odluci Pokrajinskog komiteta bio je upućen je u Nikšićki srez, kao instruktor u partijskim i vojno-političkim pripremama oružanog ustanka. Polovinom juna 1941. godine, upućen je u Beograd u cilju dobijanja uputstava za rad po liniji Narodne pomoći. U Beograd je stigao 22. juna, i povezao se sa Svetozarom Vukmanovićem Tempom, od koga je, za PK KPJ za Crnu Goru, dobio dva primjerka Proglasa CK KPJ od 22. juna 1941. godine. Kada su jula 1941. godine pri PK KPJ za Crnu Goru formirani Okružni komiteti, imenovan je za člana Okružnog komiteta KPJ za Nikšić, čija je teritorija obuhvatala Nikšićki i Šavnički srez i zapadno područje Boke Kotorske. U toku Trinaestojulskog ustanka radio je na stvaranju ustaničkih jedinica koje su za kratko vrijeme oslobodile čitavu teritoriju

OK KPJ za Nikšić, izuzev uskog primorskog pojasa, grada Nikšića i Vilusa. Poslije sloma ustanka i prodora jakih okupatorskih snaga u Nikšić, Šavnik, Žabljak i Grahovo, krajem jula 1941. godine, radio je na sprječavanju panike među ustaničkim snagama i među narodom. Ovo je rezultiralo ponovnim pokretanjem oružane borbe tokom septembra, a već u oktobru je bio formiran Durmitorski partizanski odred, za čijeg je političkog komesara bio imenovan Milinko. Na Okružnoj izbornoj partijskoj konferenciji KPJ za Nikšić, 15. oktobra 1941. godine, podnio je politički referat. Na toj konferenciji je bio izabran Okružni komitet koji je imao sedam članova. U toku oktobra i novembra 1941. godine ponovo je bila oslobođena skoro čitava teritorija nikšićkog okruga, osim uskog primorskog pojasa, Grahova i Nikšića. Brojno stanje Durmitorskog odreda naglo je raslo, pa je bio podijeljen na Nikšićki i Durmitorski odred. Milinko je tada postao politički komesar Nikšićkog partizanskog odreda. U jesen i zimu 1941/42. godine jedinice nikšićkog odreda su postigle velike uspjehe u borbama oko Nikšića, Grahova i u Boki kotorskoj. Odred je davao stalnu pomoć susjednim i drugim jedinicama u Crnoj Gori, a posebno onima u istočnoj Hercegovini. Kada je počela ozbiljna kriza na području Komskog partizanskog odreda, Milinko je kao iskusan vojni i politički rukovodilac, postavljen za političkog komesara Udarnog bataljona, prve partizanske udarne jedinice u Crnoj Gori. Ovaj bataljon je, za nekoliko dana, energičnim dejstvima potisnuo neprijateljske snage sa teritorije Rovaca i Prekobrđa, i izbio na Štavanj, na pravcu Lijeve Rijeke. Početkom aprila, vraćen je na dužnost političkog komesara Nikšićkog odreda, a krajem mesjeca postavljen je za političkog komesara Durmitorskog odreda. Na ovoj dužnosti ostao je do povlačenja partizanskih snaga s durmitorskog područja i ponovo se vratio u Nikšićki odred. Kada je juna 1942. godine formirana Peta crnogorska brigada, kratko vrijeme je bio zamjenik političkog kome-

sara, a potom član Politodela brigade. U borbama na Tromeđi, i u vrijeme boravka Pete crnogorskse brigade i Hercegovačkog odreda u rejonu donjeg toka Sutjeske, radio je sređivanju jedinica i partijskih organizacija brigade. U vrijeme proboja Pete crnogorske brigade, Hercegovačkog odreda, bolnice i zbjega od Vrbnice do Prozora, dao je znatnu pomoć Štabu brigade i štabovima bataljona. Kao politički komesar Operativne grupe bataljona, imao je značajnu ulogu u prvom oslobođenju Fojnice, septembra 1942. godine. Početkom oktobra iste godine, s Blažom Jovanovićem i grupom od 14 partijskih radnika, CK KPJ ga je uputio na partijski rad u Crnu Goru. Do proljeća 1943. godine, u izuzetno teškim uslovima, radio je ilegalno na nikšićkom području, kao član OK KPJ za Nikšić. Tokom Pete neprijateljske ofanzive imenovan je za rukovodioca Politodela Druge dalmatinske udarne brigade. U jesen 1943. godine imenovan je za rukovodioca Politodela Druge proleterske divizije, a za njenog političkog komesara komesara juna 1944. godine. Na ovoj dužnosti ostao je do oslobođenja Kraljeva. Tada je od CK KPJ imenovan za instruktora Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju. Kada je polovinom januara 1945. godine počela balistička pobuna na Kosovu i Metohiji, bio je upućen tamo kao delegat CK KPJ. Kada je ubijen sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Kosovo i Metohiju Miladin Popović, do Izborne konferencije vršio je dužnost sekretara Oblasnog komiteta. Nakon rata, prvo je bio pomoćnik načelnika Političke uprave JA, a od aprila 1947. do 1949. godine politički komesar armije i Sarajevske vojne oblasti. Od 1949. do 1953. godine zamjenik je načelnika Glavne političke uprave JA. Od 1955. do 1965. godine bio je načelnik je Vojno-izdavačkog zavoda. Završio je Višu vojnu akademiju JNA. U čin general-pukovnika unaprijeđen je 1963, a penzionisan je 1965. godine. Bio je član Opunomoćstva CK KPJ za JNA od njegovog osnivanja do 1953. godine. Na Šestom i Sedmom kongresu SKJ biran je za člana Revizione komisije SKJ.

Napisao je više tekstova i rasprava s tematikom iz NOR i o radu partijskih organizacija. Bio je urednik Zbornika – *Sutjeska, Četrdeset godina KPJ i Peta proleterska*. Dva njegova teksta nagrađena su od Sekretarijata za narodnu odbranu, a kao urednik zbornika sjećanja Sutjeska nagrađen je od Saveznog odbora SUBNOR Jugoslavije. Od 1962. godine bio je predsjednik Redakcije *Istorije Crne Gore*. U dva saziva Skupštine SR Crne Gore bio je narodni poslanik. Umro je 3. decembra 1988. godine u Beogradu i sahranjen je u Aleji narodnih heroja na Novom groblju. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i drugih jugoslovenskih odlikovanja, među kojima su – Orden ratne zastave, Orden partizanske zvezde sa zlatnom zvezdom i dr. Ordenom narodnog heroja je odlikovan 13. jula 1952. godine.

Milovan Đilas, general-potpukovnik. Rođen je 4. novembra 1911. godine u selu Podbišće kod Kolašina u porodici Nikole Đilasa oficira crnogorske vojske. Gimnaziju je završio u Bijelom Polju i Beranama đe se u višim razredima počeo baviti književnošću, a početkom tridesetih godina jedan je od protagonista književnog pokreta socijalne literature u Crnoj

Gori. Studirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu. U velikim studentskim demonstracijama u Beogradu 1931/1932. protiv šestojanuarske diktature kralja Aleksandra bio je jedan od vodećih studenata. Član KPJ postao je 1933. godine. Zbog partijske djelatnosti osuđen na 5 godina robije a odslužio je tri godine koje je izdržao u Sremskoj Mitrovici. Nakon toga je pušten ali je nastavio aktivno revolucionarni rad. Najviše vremena proveo je u ratu na dužnosti rukovodioca agitacije i propagande u CK KPJ i VŠ. Učestvovao je na sastanku Politbiroa CK KPJ 4.

jula 1941. godine kada je određen za opunomoćenog delegata CK za Crnu Goru. Na njega su prenešena vanredna ovlaštenja po partijskoj i vojnoj liniji, s pravom smenjivanja rukovodstva i s pravom kažnjavanja. Kao član Politbira, automatski je izabran i za člana Vrhovnog štaba. Odmah je otišao u Crnu Goru i zajedno sa kapetanom Arsom Jovanovićem organizovao ustanak i bio je komandant Privremene Vrhovne komande nacionalnooslobodilačkih trupa za Crnu Goru, Boku i Sandžak. Nakon jenjavanja Trinaestojulskog ustanka i savjetovanja u Stolicama, na njegovo mjesto je upućen Ivan Milutinović, a on je povučen u Vrhovni štab, u kojem je imao zaduženje za propagadni rad i učestvovao u uređivanju lista „Borba“, u oslobođenom Užicu. Optuživan je za zločine koje su partizani počinili u Crnoj Gori na početku rata – „lijeva skretanja“, koja je opisao, ali se i ogradio objašnjenjem da u to vrijeme nije ni bio u Crnoj Gori.. Učestvovao je u organizaciji NOV i PJ-a u Crnoj Gori. Polovinom 1944. upućen je na čelu misije Vrhovnog štaba zajedno sa generalom Velimirom Terzićem u Moskvu, sa zadatkom da kao političar prikaže situaciju u Jugoslaviji. U jesen 1944. je zajedno sa Titom, Kočom Popovićem i Pekom Dapčevićem učestvovao je u razgovorima koji su u Beogradu vođeni sa šefom sovjetske vojne misije u Jugoslaviji, generalom Kornjejevim. Aprila 1945. sa Titom je boravio u Moskvi kada je potpisan ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza.

Iz rata je izašao u činu general-lajtnanta i ovaj čin je po završetku rata preimenovan u čin generala-potpukovnika. Vijećnik je Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Nakon rata bio je član vlade FNRJ, potpredsjednik SIV-a, predsjednik Narodne skupštine FNRJ i njenog Izvršnog komiteta. Imao je čin general-pukovnika. Bio je nosilac partijske knjižice Br. 4 (iza Tita, Aleksandra Rankovića i Edvarda Kardelja). Godine 1953. objavio je u glavnom partijskom glasilu „Borba“ i teorijskom

časopisu „Nova misao“ niz članaka s liberalističkih pozicija, od kojih je najpoznatiji Anatomija jednoga morala. Ta je njegova kritička publicistička djelatnost doživjela jednoglasnu osudu Trećeg plenuma CK SKJ zbog čega je 1954. godine isključen iz partijskog članstva radi navodne neprijateljske propagande, širenja neistina i povjerljivih podataka. Oduzet mu je Orden narodnog heroja i čin rezervnoga generala. Kaznu zatvora služio je od 1955. do 1966, a nakon nje bio je pod stalnom policijskom prismotrom. Godine 1968. ponovno je dobio pasoš i jedno je vrijeme boravio u SAD-u. Živio je u Beogradu a krajem 1980-ih opet je mogao objavljivati svoje tekstove i knjige u tadašnjoj Jugoslaviji. Krajem proljeća 1992, prema nekim informacijama nezvanično mu je ponuđeno mjesto prvoga predsjednika SRJ, što je on odbio. Po ličnoj želji sahranjen je u rodnom selu Podbišće u Crnoj Gori.

Nikola Gažević, general pukovnik. Rođen je 18. jula 1918. godine u Sotonićima kod Virpazara u porodici Sava Gaževića. Gimnaziju je učio na Cetinju, đe je 1937. godine i primljen u članstvo KPJ, a završio je školske 1938/39. godine. Student je Pravnog fakulteta u Beogradu. Tokom studentskih dana bio je aktivan u studentskom pokretu.

Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kada je zarobljen i interniran u logor u Albaniji. Za Gaževića je napravljen razmjena krajem februara 1942. godine. Zatim je bio komesar čete u Lovčenskom odred. Formiranjem 4. proleterske brigade bio je njen borac, ubrzo zamjenik komesara čete, pa zamjenik političkog komesara i komesar 1. bataljona 4. proleterske brigade.

Partijski kurs Centralnog komiteta KPJ završio je u aprilu 1943. godine. Bio je na partijskim dužnostima sekretara sreskog komiteta KPJ Bar i okružnog komiteta KPJ Boke. Potom je bio član politodjela 3. divizije, rukovodilac politodjela Primorske operativne grupe brigada. Početkom 1945. godine bio je nastavnik, pa zamjenik upravitelja u školi Centralnog komiteta KPJ „Đuro Đaković“, rukovodilac partijsko-političkog kursa pri štabu u Prvoj armiji. Završio je Višu vojnu akademiju i Kurs operatike JNA. Nakon rata bio je načelnik Kadrovske uprave, politički komesar armije i korpusa, pomoćnik komandanta armijske oblasti, načelnik uprave u Generalštabu, glavni urednik Vojne enciklopedije. General Gažević je bio član Opunomoćstva Centralnog komiteta KPJ za JNA. Unaprijeđen je u čin general-pukovnika. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1978. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, a odlikovan je Ordenom ratne zastave (ORZ), Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom i OBJ sa zlatnim vijencem i dr. Preminuo je 15. jula 2012. godine.

Krsto Grozdanić, general-major.

Rođen je 24. septembra 1921. godine u Podvračama – Šobajići kod Danilovgrada u porodici Vukole Grozdanića. Prije rata završio je tri razreda Učiteljske škole na Cetinju. Grozdanić je član SKOJ od 1939. godine, a KPJ od septembra 1940. godine dva mjeseca je bio kandidat za člana. Učesnik je Trinaestojul-

skog ustanka 1941. godine, zatim je bio rukovodilac SKOJ u opštini i član Opštinskog biroa ćelija. Od oktobra 1941. godine zamjenik je komesara čete u partizanskim i udarnim jedinicama odreda „Bijeli Pavle“. Bio je borac, zamjenik komesara čete i sekretar bataljonskog biroa ćelija KPJ u Vražegrmskom i

1. udarnom bataljonu „Bajo Sekulić“. Od 17. juna 1942. godine postavljen je za zamjenika komesara čete u 3. bataljonu, potom komesar i zamjenik komesara brigade bolnice 4. proleterske brigade. zatim u Centralnoj bolnici Vrhovnog štaba, potom u Intendanturi s komorom brigade i komesar brigadne bolnice, pa sekretar okružnog komiteta SKOJ i član Okružnog komiteta KPJ Nikšić od jeseni 1943. i početkom 1944. godine. Grozdanić je potom bio zamjenik komesara 7. omladinske crnogorske brigade „Budo Tomović“. Slušalac je Partijske škole pri Centralnom komitetu KPJ i zamjenik komesara puka za vezu ministarstva narodne odbrane. Na II kongresu USAO-a Crne Gore izabran je u Zemaljski odbor. Krajem rata bio je pomoćnik komesara Puka za vezu u Ministarstvu narodne odbrane. Ratni je vojni invalid. Završio je Višu partijsku školu „Đuro Đaković“ i Višu vojnu akademiju JNA. Nakon rata bio je politički komesar Vojnomedicinske akademije, komandant Generalštaba Narodne odbrane SR Crne Gore. Unaprijeđen je u čin general-majora. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1975. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.

Periša Grujić, general-major.

Rođen je 12. septembra 1915. godine u Lipovu kod Kolašina u porodici Milisava Grujića. Gimnaziju je završio u Kolašinu i Prizrenu. Nižu školu Vojne akademije završio je u Beogradu. Prije rata bio je potporučnik tenkovskih jedinica Vojske Kraljevine Jugoslavije. Kao oficir učestvovao je u aprilskom

ratu. Izbjegao je zarobljeništvo i preko Arandjelovca se probio do Kolašina. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine,

u njemu je bio član Vojnog komiteta Kolašin, potom borac i komandir voda u Komskom odredu, a bio je i učesnik Konferencije rodoljuba na Tjentištu na Sjutjesci. U članstvo KPJ primljen je 1942. godine. Od 17. juna 1942. godine bio je komandir čete u 4. komskom bataljonu i komandant bataljona od oktobra 1942. do aprila 1943. godine, zatim načelnik štaba 2. dalmatinske brigade od maja do juna 1943. godine, pa načelnik štaba 2. i 1. vojvođanske brigade, 16. vojvođanske divizije i načelnik štaba 12. vojvođanskog korpusa. Potom je bio komandant Prve tenkovske brigade i komandant tenkovskih jedinica 4. armije. Završio je Tenkovsku akademiju u SSSR i Višu vojnu akademiju JNA. Nakon rata bio je načelnik Operativnog odjeljenja Prve tenkovske armije, načelnik Tenkovskog školskog centra i načelnik Katedre oklopnih jedinica Centra visokih vojnih škola. Unaprijeđen je u čin general-majora. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1971. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, odlikovan je Ordenom zasluga za narod sa zlatnim vijencem, Ordenom partizanske zvijezde sa srebrnim vijencem i dr.

Drago Ivanović, general-major. Rođen je, 30. maja 1922. godine, u selu Lalevići kod Danilovgrada u oficirskoj porodici Stanka Ivanovića. Sedam razreda gimnazije završio je u Subotici. Član SKOJ-a postao je 1939. godine, a u KPJ je primljen maja 1942. godine. Prilikom Trinaestojulskog ustanka bio je borac u rodnom kraju. Na dan formiranja Pete proleterske – crnogorske brigade bio je borac, a potom komandir voda. U jesen 1943. godine upućen je u Hercegovinu gdje je naprije kraće vrijeme bio omladinski rukovodilac, a zatim zamjenik komesara bataljona u 10. brigadi. Politički komesar hercegovačkog bataljona Narodne odbrane bio je od kraja septembra do početka decembra 1944. godine. Zamjenik političkog komesara (part. ruk.) 1. bataljona bio je od novembra 1943. godine do kraja septembra 1944. godine. Bio je i vršilac dužno-

sti političkog komesara i politički komesar brigade Narodne odbrane za Hercegovinu od decembra 1944. godine do sredine aprila 1945. godine. Nakon rata obavljao je više funkcija, bio je politički komesar Rječne flotile Jugoslovenske ratne mornarice, zatim načelnik odjeljenja u Generalštabu JNA itd. Završio je Višu vojnu akademiju JNA. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1977. godine.

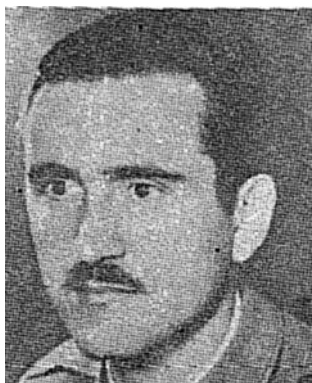
Đoko Ivanović, general-pukovnik. Rođen je 15. aprila 1918. godine u Lalevićima kod Danilovgrada u porodici crnogorskog oficira Stanka Ivanovića.

Njegova porodica je nakon I svjetskog rata kolonizirana u blizinu Subotice. Gimnaziju i Pravni fakultet završio je u Subotici. Kao dobar student, nastavio je dalje obrazovanje,

upisao je doktorske studije na Pravnom fakultetu. Tokom školovanja priključio se revolucionarnom studentskom pokretu. Školu rezervnih oficira upisao je u Mariboru, đe ga je zatekao rat 6. aprila 1941. godine. Iz Maribora preko Mrkonjić grada probio se do rodnog mjesta u Crnoj Gori. Tu se uključio u organizaciju ustanka. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kao borac, pa sekretar opštinskog i sreskog narodnooslobodilačkog odbora Danilovgrad. Intendantskim poslovima počeo se baviti u odredu „Bijeli Pavle“ kao njegov intendant. Od formiranja Pete proleterske crnogorske brigade bio je njen prvi intendant od juna do novembra 1942. godine, a potom zamjenik komandanta bataljona. Na intendantskim dužnostima proveo je čitav rat, bio je intendant 3. i 17. istočno-bosanske divizije. U članstvo KPJ primljen je u novembru 1942. godine. Obavljao je dužnost šefa Ekonomskog odsjeka, zatim

načelnika intendature 3. korpusa od oktobra 1943. do oktobra 1944. godine. Krajem 1944. godine bio je načelnik za privredu u Vojnoj upravi za Banat, Bačku i Baranju, pa komandant pozadine 3. armije, a obavljao je i druge funkcije. Nakon rata završio je Višu vojnu akademiju JNA. Nalazio se na mjestu načelnika štaba pozadine JNA, bio je načelnik Uprave za saobraćaj u Saveznom sekretarijatu narodne odbrane, zamjenik komandanta 3. oblasti za pozadinu, načelnik Intendantske uprave u Državnom sekretarijatu narodne odbrane. Doktorirao je na Pravnom fakultetu, a bio je inspektor pozadine Glavne inspekcije JNA, zatim predsjednik Savjeta za naučni rad i Savjeta za izdavačku djelatnost u Oružanim snagama. Unaprijeđen je u čin general-pukovnika. Objavio je više članaka iz oblasti pozadine, međunarodnog ratnog prava i snabdjevanja. Nastavio je vojnu i profesionalnu karijeru. Odlikovan je Orednom bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem, Ordenom za ratne zasluge sa zlatnim vijencem i drugim ratnim i mirnodopskim odlikovanjima.

Miladin Ivanović, general-potpukovnik. Rođen je 27. septembra 1906. godine u Lalevićima kod Danilovgrada u porodici Maša Ivanovića. Osnovnu školu završio je u rodnom kraju, a Učiteljsku školu u Danilovgradu. Kao učitelj službovao je u Vojvodini, Srbiji i Bosni. Završio je Školu rezervnih oficira i bio oficir Vojske Kraljevine Jugoslavije. Član Komunističke partije Jugoslavije postao je 1938. godine. Od 1941. godine priključio se Narodnooslobodilačkom pokretu. Tokom rata je bio komandant nekoliko jedinica. Nakon rata završio je Višu vojnu akademiju i postao drugi vojni izaslanik u Čehoslovačkoj. Bio je general-potpukovnik. Odlikovan je Ordenom partizanske zvijezde i Ordenom zasluga za narod. Preminuo je januara 1996. godine.

Radoman Jakić, general-potpukovnik. Rođen je 6. oktobra 1917. godine u Dobra Sela kod Šavnika u porodici Blagoja Jakića. Prije rata bio je student Pravnog fakulteta u Beogradu, član KPJ postao je 1939. godine. Radio je na pripremi ustanaka u svom kraju 1941. godine, bio je komandir čete pa bataljona u Durmitorskom odred. Od 17. juna 1942.

godine bio je desetar pa komesar čete u 5. bataljonu Četvrte proletherske brigade. Jakić je potom bio zamjenik komesara bataljona u 8. krajiškoj brigadi, zamjenik komesara 6. krajiške brigade. Potom je pristupio Odjeljenju za zaštitu naroda OZN, kao oficir 5. korpusa. Oficir Jakić je potom bio komesar Prve brigade 3. divizije KNOJ i sa tog položaja upućen je na liječenje. Nakon rata bio je na dužnosti u Upravi bezbjednosti DSNO, načelnik Pravne uprave DSNO i predsjednik Vrhovnog vojnog suda JNA. Pravni fakultet je završio 1959. godine. Unaprijeđen je u čin general-potpukovnika pravne službe. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1975. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, a odlikovan je OBJ sa zlatnim vijencem, Ordenom partizanske zvijezde sa srebrnim vijencem i dr.

Blažo Janković, general-pukovnik.

Rođen je 21. marta 1910. godine u selu Drušići kraj Cetinja u porodici Sava Jankovića. Za revolucionarni radnički pokret opredijelio se kao gimnazijalac, radi čega je bio izvođen pred sud i odstranjivan iz škole. Na Prirodno-matematičkom fakultetu u Beogradu nastavio je politički rad, pa je 1935. godine primljen za člana

SKOJ-a, a ubrzo i Komunističke partije Jugoslavije. Kao član SKOJ-a i KPJ, sudjelovao je u mnogim demonstracijama i drugim akcijama koje su vodili prokomunistički orijentisani studenti. Zbog takvog rada bio je više puta zatvaran, a jednom je bio i protjeran sa fakulteta sa zabranom prava studiranja u trajanju od dvije godine. Ova kazna mu je kasnije ukinuta. Radio je u ilegalnoj štampariji Pokrajinskog komiteta KPJ za Srbiju i Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije u Beogradu. Diplomirao je na Prirodno-matematičkom fakultetu u Beogradu, a završio je i Školu rezervnih oficira. Nakon povratka u svoj rodni kraj maja 1941. godine, odmah se uključio u pripreme za oružani ustanak... U svom rodnom kraju jedan je od organizatora Trinaestojulskog ustanka 1941. Prvo je bio komandir gerilskog odreda, a u Pljevaljskoj bici, komandir čete. Na dan formiranja Četvrtе proleterske crnogorske brigade imenovan je za komandira voda, a zatim je u njoj bio komandir čete, kaman-dant bataljona i komandant brigade. Za vrijeme rata bio je komandant vojne, brigade i divizije. Tokom Trinaestojulskog ustanka bio je komandir Drušićko-prevlašćkog odreda. Kao komandir čete u Pljevaljskoj bici, cijeli je dan u gradu vodio borbu, a krajem dana izveo je četu u polazni položaj. Posebno se istakao pri napadu i zarobljavanju broda „Skenderbeg“ na Skadarskom jezeru početkom 1942. godine. Takođe se istakao u

borbama prilikom povlačenja partizanskih snaga iz Crne Gore, u borbama za Bugojno, Kupres i Jajce 1942. godine. U Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, na čelu čete ušao je u Tvrđavu u Jablanici, a istakao se i u borbama za Konjic, gdje je bio ranjen. Za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive, istakao se u borbama oko Kolašina i na Sutjesci. Za vrijeme protivofanzive u istočnoj Bosni 1943. godine, istakao se u borbama na Sjetloni i Ozrenu, a kao starješina i borac u borbama oko Kolašina krajem 1943. i u staroj Crnoj Gori početkom 1944. godine. Za vrijeme pohoda Druge divizije u Srbiju 1944. godine istakao se pri pokušaju forsiranja Ibra kod Uvca, na Meloća-brdu, komunikaciji Užice – Kremna, na Maljenu i Povelnu, Jelovoj gori, komunikaciji Prijepolje – Sjenica i u drugim borbama. Kao starješina istakao se i za vrijeme prodora Operativne grupe divizija iz Crne Gore u Srbiju, ljeta 1944. godine, u oslobađanju Brusa, Kuršumlije, Kruševca, forsiranju Zapadne Morave i razbijanju oko 10.000 četnika, te u oslobađanju Trstenika i Kraljeva. Kratko vrijeme bio je i načelnik štaba 2. proleterske divizije od početka decembra 1944. do sredine januara 1945. godine. Komandant je divizije u periodu januar – maj 1945. godine. Kao komandant Sedamnaeste divizije NOVJ istakao se u mnogim poduhvatima u Bosni, Hrvatskoj i Sloveniji, kada je odigrao značajnu ulogu u zarobljavanju njemačkih i kvislinških snaga.

Nakon rata bio je u Jugoslovenskoj narodnoj armiji kao načelnik uprave u Glavnom štabu, pomoćnik načelnika Generalštaba, načelnik inženjerije i načelnik Vojno-povijesnog instituta JNA. Završio je Višu vojnu akademiju i Kurs operatike u JNA. Imao je čin general-pukovnika JNA. Aktivna vojna služba mu je prestala 1965. godine. Obavljao je važne partijske funkcije, bio je: sekretar stanice Generalštaba, sekretar Odbora, član Opunomoćstva Centralnog komiteta KPJ u JNA, predsjednik Kontrolne komisije Opunomoćstva do 1965. godine. Osim toga je bio i predsjednik i osnivač Jugoslovenskog društva za

puteve, predsjednik Vijeća na Prirodno-matematičkom fakultetu itd. Umro je 4. februara 1996. godine u Beogradu. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, dva Ordena za hrabrost i ostalih jugoslovenskih i stranih odlikovanja, među kojima je bugarski Orden za hrabrost četvrtog reda. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 10. jula 1953. godine.

Danilo Jauković, general-potpukovnik. Rođen je 19. decembra 1918. godine u selu Bukovica kraj Šavnika u porodici Novaka Jaukovića. Zamjenik političkog komesara bataljona mart – jun 1942. godine. Gimnaziju je završio u Pljevljima i Nikšiću. Kao srednjoškolac opredijelio se za revolucionarni radnički pokret. Član je SKOJ-a od 1937.

godine. U Beogradu je studirao na Pravnom fakultetu i bio aktivista u naprednom studentskom pokretu. Član SKOJ-a postao je 1937. godine, a član KPJ, 1940. godine. Do rata je bio sekretar Sreskog komiteta u Sjenici i član SK u Pljevljima. Bio je jedan od organizatora ustanka u pljevaljskom srezu. Kad su pred napad na Pljevlja 1. decembra 1941. godine traženi dobrovoljci bombaši, iako je imao drugi zadatak, odmah se javio, i predvodio bombaše na italijanske bunkere. Iako je bio ranjen, nastavio je borbu. Juna 1942, bio je postavljen za političkog komesara Petog bataljona Treće proleterske brigade. Maja 1943. godine, u vreme neprijateljske ofanzive na Sutjesci, bio je teško ranjen. Pokosio ga je po nogama rafal iz puškomitraljeza i zadao mu pet teških rana na obje noge, zbog čega je bio smješten u bataljon teških ranjenika u Centralnoj bolnici NOVJ. Kada je 21. avgusta 1944. godine formirana Peta sandžačka udarna brigada,

postavljen je za njenog komandanta. U noći 19. septembra 1944. godine, Peta sandžačka brigada izvršila je napad na Prijepolje. U ovim borbama teško je ranjen iznad lijeve obrve. Da ne bi živ pao neprijatelju u ruke, riješio je da se ubije. Prije nego što je uspio da ispali metak u sebe, onesvijestio se od teške rane. Kad se u ponovno osvijestio, uspio je da stigne do svojih ljudi i opet pao u nesvjest. Nakon punih 14 dana je došao svijesti. Poslije rata se nalazio na odgovornim dužnostima u JNA, a neprekidno je bio i aktivni društveno-politički radnik. Objavio je veći broj naučnih i publicističkih radova iz istorije NOR i vojne teorije. Istovremeno, izučavao je istoriju NOB, završio 3. stepen studija i 1965. godine postao magistar istorijskih nauka. Objavio je više naučnih i publicističkih članaka iz istorije NOR i vojne teorije. Sarađivao je u „Vojnoistorijskom glasniku“ (1958–1961) i u monografijama *Prilog u krvi* (1969) i *Treća proleterska sandžačka brigada* (1987). Bio je član Centralnog komiteta SK Crne Gore, delegat u Saveznom vijeću Skupštine SFRJ i član Glavnog odbora Saveza rezervnih vojnih starješina Jugoslavije. Dva puta je bio član konferencije organizacije SKJ u JNA. U JNA je obavljao dužnosti komesara divizije, komandanta vojne škole i komandanta Vojnog područja Titograd. Imao je čin general-potpukovnika JNA. Iznenada je preminuo 9. jula 1977. godine prilikom planinarenja na Žabljaku. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i mnogih jugoslovenskih odlikovanja. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 13. marta 1945. godine.

Milovan Jegdić, general-major. Rođen je 15. juna 1922. godine u selu Bukovica kraj Šavnika u porodici Save Jegdića. Porodica se preselila u Pljevlja gdje je i završio šest razreda gimnazije. Pripadao je naprednom omladinskom pokretu. Prvoborac je u pljevaljskom kraju od ustaničkih dana 1941. godine. Na dan formiranja Treće proleterske (sandžačke) brigade bio je borac, a potom vodni delegat i zamjenik komesara čete.

Iz obruča bitke na Sutjesci probio se kao ranjenik, a nakon izlječenja u istočnoj Bosni stupio je u 2. vojvođansku brigadu u kojoj je bio zamjenik komesara čete. Član KPJ postao je 1942. godine. Pomoćnik komesara (part ruk) 1. bataljona 4. vojvođanske brigade postao je 1944. godine, a na ovoj dužnosti ostao je do februara 1945. godine. Pomoćnik komesara (part ruk) 3. vojvođanske brigade bio je od marta do maja 1945. godine. Poslije rata završio je Višu vojnu akademiju i Ratnu školu JNA. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1973. godine. Umro je 1986. godine.

Savo Joksimović, general-pukovnik. Rođen je 25. marta 1913. godine u selu Buče, kod Berana u porodici Maksima Joksimovića. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, a gimnaziju u Beranama. Nakon mature, 1931. godine je upisao Pravni fakultet u Beogradu. Još kao učesnik gimnazije, priključio se omladinskom revolucionarnom pokretu, a dolaskom

na Beogradski univerzitet aktivno se uključio u studentski revolucionarni pokret. Na univerzitetu je učestvovao u svim političkim akcijama revolucionarnih studenata, zbog čega je više puta hapšen i izvođen pred sud. Vojni rok je odslužio tokom 1934. i 1935. godine u Školi za rezervne oficire u Bileći. Nakon dolaska iz vojske, 1935. godine je primljen u članstvo Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Pored političke aktivnosti na univerzitetu, aktivno je učestvovao u jačanju partijskih organizacija u Beranskom srezu. Početkom 1936. godine je uhapšen, pod sumnjom da je učestvovao u ubistvu žandarmerijskog podnarednika Pantovića, vođe patrola koja je pokušala da

rašćera omladinu sa velikog revolucionarnog posijela u Pešcima. U istražnom zatvoru u Beranama ostao je do maja iste godine, kada je, sudskom presudom, oslobođen optužbe. Nedugo poslije puštanja na slobodu, došlo je do policijske provale u beransku partijsku organizaciju, pa je sa grupom drugova, da ne bih bio uhapšen, morao da emigrira u Albaniju, u grad Berat. Poslije povratka iz Albanije, ponovo je proveo mjesec dana u zatvoru. Tokom 1937. godine se spremao, da na poziv KPJ, ode u Španiju i da se u redovima internacionalnih brigada, bori protiv fašizma. Prilikom polaska, bio je uhapšen na željezničkoj stanici u Beogradu i proveo 15 dana u zatvoru Uprave grada Beograda poznatoj „Glavnjači“, đe ga je isledivao zloglasni policijski agent Đorđe Kosmajac. Od 1938. pa do početka rata, kao apsolvent prava, bavio se profesionalnim političko-revolucionarnim radom, kako na univerzitetu, tako i u rodnom kraju. Kako se za vrijeme boravka u Albaniji, nije odazvao na vojnu vježbu, Vojni sud u Sarajevu ga je početkom 1939. godine osudio na tri mjeseca zatvora i oduzimanje oficirskog čina, a kaznu je izdržao u Beranama. Bio je jedan od učesnika velikih studentskih demonstracija u Beogradu, 14. decembra 1939. godine. Poslije antiratnih demonstracija u Zagrebu, 1940. godine, ponovo je uhapšen, s grupom drugova, i predat Državnom sudu za zaštitu države. Tada je izvjesno vrijeme proveo u zatvoru Uprave grada Beograda „Glavnjači“, a onda je upućen u novosadski zatvor, đe je sa grupom zatvorenika učestvovao u šestodnevnom štrajku glađu, tokom koga su zahtijevani bolji uslovi za političke zatvorenike, nakon čega je bio prebačen u zatvor na Adi Ciganliji, pošto mu je bilo suđeno u Beogradu. Zajedno sa grupom beranskih komunista, bio je optužen da je u demonstracijama 14. decembra 1939. godine, pored ostalog, tukao žandarima, ali je u nedostatku dokaza bio oslobođen.

Za vrijeme Aprilskog rata, 1941. godine, bio je na čelu dobrovoljačkog odreda od oko 80 ljudi, koji je bio formirao

Mjesni komitet KPJ za Berane i sa kojim je pošao na jugoslovensko-italijansko ratište u Albaniji. Poslije okupacije Jugoslavije, aktivno je radio na organizovanju ustanka u Beranskom srezu. Kao član Vojne komisije, organizovao je prikupljanje i čuvanje oružja, radio na formiranju gerilskih odreda, na obučavanju omladine u rukovanju oružjem. U borbama za oslobođenje Berana, od 18. do 20. jula, bio je komandir Bučkog gerilskog odreda. Poslije oslobođenja Berana, bio je imenovan za člana Vojnog komiteta, i u tom svojstvu je učestvovao u organizovanju ustaničkih bataljona i drugih samostalnih jedinica u Beranskom srezu. Na Skupštini narodnih predstavnika sreza beranskog, 21. jula 1941, aktivno je učestvovao u donošenju odluka i formiranju Sreskog narodnog odbora oslobođenja – ovo je bio prvi narodnooslobodilački odbor formiran u Jugoslaviji. Tokom druge polovine 1941. godine bio je izabran za člana Mjesnog komiteta KPJ za Kolašin, a nešto kasnije i za člana Okružnog komiteta KPJ za Kolašin. Tada je imenovan i za političkog komesara Komskog partizanskog odreda, sa kojim je učestvovao u bici na Pljevljima, 1. decembra 1941. godine. U ovoj borbi predvodio je grupu bombaša u jurišu na neprijateljska utvrđenja i bio teško ranjen. Potom je bio na liječenju u partizanskoj bolnici na Žabljaku, a tokom boravka u ovoj bolnici obavljao je dužnost njenog političkog komesara. Početkom marta 1942. godine, nakon oporavka ponovo se vratio u Kolašin. Tada je formiran novi Okružni komitet, a on je bio njegov sekretar. Od kraja juna 1942. do proljeća 1943. godine radio je na organizovanju partizanskih grupa u gornjem Polimlju i Potarju, u svojstvu organizacionog sekretara OK KPJ za Berane. Potom se u proljeće 1943, pred samu Petu neprijateljsku ofanzivu, probio do Vrhovnog štaba NOV i POJ, đe je referisao o političkoj situaciji na njegovom terenu. Tada je dobio zadatak da radi na organizovanju službi bezbjednosti, koje bi trebalo da zaštite narod od okupatorskih i kvinsliških jedinica, ali ga je

početak Pete neprijateljske ofanzive omeo u ovom zadatku. Učestvovao je u formiranju Andrijevičko-beranskog udarnog bataljona i sa njim do jeseni 1943. godine učestvovao u borbama u neprijateljskoj pozadini. Oktobra 1943. je ponovo bio izabran za sekretara Okružnog komiteta KPJ za Berane i tada je aktivno radio na oslobođenoj teritoriji gornjeg Polimlja na organizovanju narodne vlasti, mobilizaciji novih boraca, stvaranju novih jedinica i dr. Aprila 1944. godine je postao komandant grupe novoformiranih bataljona, sa kojima se borio protiv Njemaca i kvinsliških jedinica – četnika i muslimanske milicije. Septembra 1944. je učestvovao u borbama za oslobođenje Andrijevice i Berana, od Njemaca i četnika, a oktobra 1944 je sa grupom oficira NOV i POJ bio upućen u Sovjetski Savez na školovanje. U Moskvi je završio Višu vojnu akademiju „Vorošilov“.

Nakon povratka u Jugoslaviju, Joksimović je 1946. godine bio upućen u Makedoniju, đe je kao pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Cvetka Uzunovskog, imao zadatak da organizuje razbijanje zaostalih balističkih ostataka. Za vrijeme boravka u Makedoniji, bio je član Gradskog komiteta KPM za Skoplje. U proljeće 1947. godine je upućen u Crnu Goru, đe se kratko vrijeme nalazio na dužnosti ministra pravosuđa, a od oktobra 1947. do septembra 1951. godine na dužnosti ministra unutrašnjih poslova u Vladi NR Crne Gore. Za člana Centralnog komiteta KP Crne Gore, bio je biran na Prvom, oktobra 1948. i Drugom kongresu, oktobra 1954. godine. Bio je biran i za člana Glavnog odbora Socijalističkog radnog naroda Crne Gore i Glavnog odbora Saveza boraca Crne Gore. U profesionalnu vojnu službu u Jugoslovensku narodnu armiju (JNA) prešao je od septembra 1951. godine. Završio je Višu vojnu akademiju JNA i Kurs operatike JNA i obavljao dužnosti pomoćnika komandanta za pozadinu u Skoplju i Zagrebu, načelnika uprave u Komandi pozadine JNA i dr. U čin general-pukovnika unaprijeđen je 1968, a penzionisan je 1973. godine. Napisao je

dve knjige – Plime i oseke (1971) i Bataljoni narodnih odbornika (1975), kao i više tekstova o NOB-u i revoluciji u beranskom kraju i Crnoj Gori. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i drugih jugoslovenskih odlikovanja, među kojima su Orden zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom i Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem. Ordenom narodnog heroja je odlikovan 27. novembra 1953. godine. Umro je 19. juna 1980. godine u Beogradu i sahranjen je u Aleji narodnih heroja na Novom groblju.

Arso Jovanović, general-pukovnik. Rođen je 24. marta 1907. godine u selu Zavala kod Podgorice u vojničkoj porodici Radivoja Jovanovića. Srednju školu završio je u Nikšiću, a Vojnu akademiju je upisao u Beogradu 1924. godine. U klasi je bio zajedno s Velimirom Terzićem i Petrom Četkovićem, kasnije proslavljenim komandantima partizanskih

jedinica. Kao najbolji u ovoj klasi vojnih pitomaca, bio je predložen za nastavak školovanja u Francuskoj, đe su tada slati vojni kadeti. Vojnu akademiju je završio s najvišim ocjenama 1928. godine, a zatim je upisao Višu školu vojne akademije, koju je završio 1934. godine i tada je imao čin poručnika i nastavio je svoje dalje vojno usavršavanje. Dopunski kurs Više škole Vojne akademije je završio 1940. godine. Čin kapetana dobio je 18. januara 1938. godine i tada se nalazio na generalštabnoj pripremi. U čin kapetana prve klase unaprijeđen je 20. decembra 1938. godine. Po ocjeni vojnih stručnjaka, i posebno ministra vojnog Milana Nedića, zbog svojih sposobnosti, kapetan Arso Jovanović je prebačen kao komandant čete u Školu rezervnih

pješadijskih oficira, a potom je postavljen na dužnost komandanta Školskog bataljona u pješadijskoj školi aktivnih oficira. Bilo je to pred sam početak Aprilskog rata, 1941. godine. U međuvremenu se oženio studentkonjom prava u Beogradu, Senkom. Napad na Kraljevinu Jugoslaviju, zatekao ga je na mjestu komandanta Đačkog bataljona. On je bio podređen Drugoj Grupi armija generala Dragoslava Miljkovića. Imao je zadatak da djeluje na pravcu Sarajevo-Travnik. Nakon sloma fronta kod Sarajeva 15. aprila i ulaska njemačke oklopne grupe u grad, vratio se u svoje rodno mjesto, ne želeći da se preda neprijatelju. Trinaestojulski ustanak u Crnoj Gori ga je zatekao u rodnom mjestu gdje je učestvovao kao komandant jedne grupe. Priključio se narodnooslobodilačkom pokretu i postavljen je na mjesto načelnika štaba Narodnooslobodilačkih gerilskih odreda, odnosno Glavnog štaba NOP odreda za Crnu Goru i Boku. Do decembra se stalno nalazio u Glavnom štabu za Crnu Goru. Komandovao je dijelom odreda u bici za Pljevlja. Nakon neuspješne bitke za Pljevlja, kojom je trebalo povezati slobodnu teritoriju u Sandžaku i Crnoj Gori pozvan je u Vrhovni štab i postavljen 12. decembra za njegovog načelnika. Na ovoj dužnosti ostao je do kraja rata. Stalno se kretao sa Vrhovnim štabom, a bio je i predavač u prvoj partizanskoj oficirskoj školi u Drvaru 1944. godine. Nakon oslobođenja se nalazi na funkciji načelnika Generalštaba Jugoslovenske armije. Školovao se na Višoj vojnoj akademiji „Vorošilov“ u SSSR-u. Po donošenju Rezolucije Informbiroa, stradao je 11. avgusta 1948. godine pod ne sasvim razriješenim okolnostima. Nosilac je nekih od najvećih ruskih ordena – Kutuzova i Suvorova.

Blažo Jovanović, general-major. Rođen je 28. marta 1907. godine u Veljem Brdu kod Podgorice u porodici Miljana Jovanovića. Rano je počeo da radi i zarađuje za školovanje, s obzirom da je njegovo djetinjstvo bilo mučno i puno odricanja. Još kao gimnazijalac, pristupio je radničkom pokretu, a 1924. godine postao je član Komunističke partije Jugoslavije. Ubrzo poslije primanja

u Partiju postaje sekretar partijske ćelije u rodnom mjestu. Nakon završetka gimnazije u Podgorici, odlazi u Beograd, đe prvo upisuje Medicinski, a potom prelazi na Pravni fakultet. Za vrijeme studija aktivno je učestvovao u radu studentskog pokreta na Beogradskom univerzitetu. Poslije zavođenja Šestojanuarske diktature kralja Aleksandra Karađorđevića, 1929. godine, kao apsolvant prava, odlazi u Zagreb, đe se zapošljava u Sreskom sudu kao zapisničar. Diplomirao je Pravnom fakultetu u Zagrebu, 1931. godine, i dobio mjesto sudskog pripravnika u Sreskom sudu u Varaždinu đe oživljava partijski rad. Formirao je prve partijske ćelije, a potom i mjesni komitet, čiji je bio sekretar. Njegova partijska djelatnost se kasnije proširila i na okolna mjesta, pa je formiran i Okružni komitet KPJ za Varaždin, a Blažo je bio njegov sekretar tri godine. Uspio je i da uspostavi partijsku vezu sa Zagrebom i Pokrajinskim komitetom KPJ za Hrvatsku. Krajem 1934. godine, premješten je u Okružni sud u Podgorici, ali je ubrzo napustio sudski posao i prešao u advokate. Povremeno se bavio i novinarstvom, bio je politički komentator u više crnogorskih listova: „Ceti“, „Slobodnoj misli“, „Glasu Crne Gore“ i dr. U periodu od 1934. do 1936. godine bio je sekretar Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru, Boku, Sandžak i Kosovo i Metohiju i član Centralnog komiteta SKOJ-a. Poslije velike

policijske provale u partijsku organizaciju u Crnoj Gori, 1936. godine, došlo je do rascjepa partijske organizacije. Veliki broj komunista je pohapšen, određeni broj je prešao u Albaniju, a ostali su prešli u ilegalu. Aktivno je učestvovao u organizovanju demonstracija na Cetinju, povodom hapšenja komunista, 1936. godine. Kao jedan od glavnih organizatora, uhapšen je i zabranjeno mu je kretanje van Crne Gore na godinu dana. Prelazi u ilegalu i aktivno nastavlja politički rad. Organizator je više štrajkova u Podgorici i Nikšiću. Bio je izabran za predsjednika Radničko-seljačke stranke, preko koje je djelovala tada ilegalna KPJ. Na izborima 1938. godine, dobio je najveći broj glasova za narodnog poslanika podgoričkog sreza, ali je iste noći poslije izbora, skinut s poslaničke liste, zbog komunističkog djelovanja. Godine 1938. na Sedmoj pokrajinskoj konferenciji izabran je za sekretara Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru, Boku, Sandžak i Kosovo i Metohiju. Bio je jedan od organizatora Osme pokrajinske konferencije, održane 16. i 19. avgusta 1940. godine u selu Žugića Bare, kod Žabljaka. Na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ, održanoj oktobra 1940. godine u Zagrebu, izabran je za člana Centralnog komiteta KPJ. Takođe, tokom 1940. godine bio je slušalac kursa CK KPJ održanog u Zagrebu.

Nakon Aprilskog rata i okupacije Kraljevine Jugoslavije, aktivno je učestvovao u organizovanju ustanka naroda Crne Gore. Učestvovao je na Majskom savjetovanju KPJ u Zagrebu, na kome su donešene instrukcije za pokretanje Narodnooslobodilačke borbe. Kao sekretar PK KPJ za Crnu Goru, učestvovao je u radu svih sjednica i savjetovanja Pokrajinskog komiteta, kao i u organizovanju Trinaestojulskog ustanka. Poslije splešnjavanja ustanka u Crnoj Gori i povlačenja partizanskih jedinica i Vrhovnog štaba NOPOJ-a iz Srbije, krajem 1941. godine učestvovao je u sređivanju stanja u partizanskim jedinicama i formiranju Glavnog štaba NOP odreda

Crne Gore i Boke. U tom periodu vršio je nekoliko odgovornih funkcija: bio je organizacioni sekretar Pokrajinskog komiteta, politički komesar Glavnog štaba i komandant Zetskog NOP odreda. Kao komandant Zetskog NOP odreda rukovodio je partizanskom akcijom na Jelinom Dubu, u Bratonožićima, kada je uništeno 40 italijanskih kamiona i zarobljeno više vojnika i oficira. Učestvovao je u pripremi i radu Ostroške skupštine, održane 8. februara 1942. godine u manastiru Ostrog, na kojoj je izabran Glavni narodnooslobodilački odbor za Crnu Goru, Boku i Sandžak. U martu 1942. godine preuzeo je funkciju zamjenika političkog komesara Glavnog štaba. Juna 1942. godine postavljen je za zamjenika političkog komesara, tek formirane, Pete proleterske (crnogorske) NOU brigade. U septembru 1942. godine dobija specijalni zadatak, od generalnog sekretara KPJ i Vrhovnog komandanta NOV i POJ Josipa Broza Tita, da ide u Albaniju i pomogne albanskim komunistima u organizovanju oružane borbe. S grupom od 15 boraca, početkom oktobra krenuo je iz Prozora za Albaniju đe je proveo osam mjeseci. Pružio je veliku pomoć albanskim komunistima u organizovanju Prve konferencije Komunističke partije Albanije, kao i u organizovanju oružane borbe. Bio je predstavnik KPJ i Kominterne u KP Albanije. Poslije povratka iz Albanije, u proljeće 1943. godine imenovan je za političkog sekretara Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru, Boku i Sandžak. Bio je član Crnogorske antifašističke skupštine narodnog oslobođenja i Antifašističke skupštine narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Prvi predsjednik Vlade Narodne Republike Crne Gore postao je aprila 1945. godine i na toj dužnosti ostao je do 1953. godine. Od decembra 1953. do jula 1962. godine bio je predsjednik Narodne skupštine NR Crne Gore. Dužnost sekretara Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru obavljao je od 1943. do 1963. godine, a kasnije Komunističke partije Crne Gore. Bio je prvi predsjednik Narodnog fronta, a kasnije Saveza

socijalističkog radnog naroda Crne Gore i prvi predsjednik SUBNOR-a Crne Gore. Od 1940. do 1954. bio je član CK KPJ, a od 1954. do 1969. godine član Izvršnog komiteta CK SKJ. Za poslanika Savezne skupštine je biran od 1945. do 1963, a od 1963. do 1975. godine bio je predsjednik Ustavnog suda Jugoslavije. Učestvovao je na održavanju Prve konferencije evropskih ustavnih sudova i Pete međunarodne konferencije „Evropski mir putem prava“. Jula 1971. godine izabran je u Izvršni komitet Svjetske organizacije pravnika „Svetski mir putem prava“, a 1973. godine učestvovao je na konferenciji ove organizacije. Autor je više političkih tekstova, kao i monografije *Aktuelna pitanja Ustavnog suda Jugoslavije*. Imao je čin rezervnog general-majora JNA i bio član Savjeta federacije. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i velikog broja stranih i jugoslovenskih odlikovanja. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 10. jula 1953. godine. Umro je 4. februara 1976. godine u Igalu, a sahranjen je u Podgorici.

Božidar Jovanović, general-potpukovnik. Rođen je 16. decembra 1919 . godine u Nikšiću u porodici Danila Jovanovića. Osnovnu i srednju školu je učio je u Vojvodini, Subotici i Nikšiću. Pravni fakultet upisao je 1939. godine u Subotici. Od oktobra 1940. godine do kapitulacije 1941. godine služio je vojni rok u Školi rezervnih oficira u Sarajevu. Za radnički pokret i KPJ opredijelio se još kao gimnazijalac pod uticajem revolucionarne omladine u Nikšiću i Subotici i komunisti, naprednih studenata sa subotičkog Pravnog fakulteta. Aktivno je radio za interese radničkog pokreta i KP u Bajmoku, Subotici, Nikšiću i Sarajevu.

U aprilu 1941. godine nakon dolaska u Nikšić odmah se uključio u aktivnu borbu protiv okupatora koju je vodila i organizovala KP. Do Trinaestojulskog ustanka radio je pod rukovodstvom partijske organizacije, na jačanju i organizovanju oružane

borbe i otpora među narodom Nikšića. Od jula do decembra 1941. godine bio je zamjenik komandira ilegalne čete u okupiranom Nikšiću. Njegova aktivnost u Nikšiću je doprinijela opasnosti da bude uhapšen od okupatora i domaćih izdajnika, pa je prešao na oslobođenu teritoriju u Nikšićki partizanski odred, na dužnost zamjenika komandira Nikšićke varoške čete. U januaru 1942. godine nekih 20 dana je zamjenik komandira čete u Crnogorskom bataljonu koji se bori u Hercegovini. Sve do formiranja 1. udarnog bataljona u Nikšiću marta 1942. godine, je ponovo u Nikšićkoj varoškoj četi. Januara 1942. godine je kandidovan za člana KPJ, a 2. februara 1942. godine je primljen u članstvo KPJ u partijskoj organizaciji Nikšićke varoške čete. U periodu od marta do juna 1942. godine bio je na dužnosti zamjenika komandira i zamjenika komesara čete u 1. udarnom bataljonu. Teško je ranjen 8. juna 1942. godine i kao ranjenik i komesar bio je u bolnici na Gorenskom, a nakon toga u istočnoj Bosni u selu Vrbnica. Od jula 1942. godine pa do novembra 1943. godine bio je zamjenik komandira i omladinski rukovodilac a potom i komandir čete u 1. i 5. Zijametski bataljonu 5. crnogorske brigade. Od novembra 1943. godine do avgusta 1944. godine je komandant 4. bataljona 5. crnogorske brigade. Od avgusta do oktobra 1944. godine zamjenik je komandanta 9. i 5. crnogorske brigade, a od oktobra 1944. godine pa do kraja rata, komandant 1. bokeljske NO udarne brigade. Tokom rata ranjavan je više puta. Učesnik je u akcijama Nikšićkog odreda u Hercegovini oko Gacka, u okolini Nikšića, na Uzdomiru i Živoj, kao i u borbama Pete proleterske brigade u toku marša od istočne Bosne do Prozora, borbama oko Kupresa, Livna, Jajca, Gornjeg Vakufa, Bugojna, Travnika. Tokom neprijateljske ofanzive učestvovao je u borbama za Ostrožac, Konjic, Nevesinje, Prozor, Gacko oko Nikšića, oko Krnova, na Durmitoru i probouju na Sutjesci. Nakon probouja na Sutjesci uspješno je proveo svoje borbe oko Olova, na Ozrenu i u dolini Krivaje. Sa svojim jedi-

nicama je od oktobra 1943. godine učestvovao u borbama za Banjane, na Ostrogu, na Grahovu i učestvovao u uništavanju četnika Baja Stanišića, kao i u borbama oko Titograda, Danilovgrada i drugima. 1. bokeljska brigada čiji je bio komandant dala je veliki doprinos oslobođenju Crne Gore, u čišćenju teritorije Kosova i Metohije od balističkih i drugih bandi. Učestvovao je u borbama oko Herceg Novog na Ledenicama, u oslobođenju Boke i ostalog Crnogorskog primorja, Grahova.

Nakon rata obavljao je odgovorne dužnosti u JNA. Završio je Višu vojnu akademiju. Bio je načelnik štaba divizije i komandant divizije, vojni izaslanik u Turskoj Izraelu i Francuskoj, načelnik odeljenja u komandi Armije, načelnik štaba vojnog područja i korpusa, nastavnik i rukovodilac u Višoj vojnoj akademiji i Ratnoj školi, kao i načelnik Kabineta saveznog sekretara za narodnu obranu Jugoslavije. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. godine i više ratnih i mirnodopskih odlikovanja. Odlikovan je Ordenom partizanske zvijezde i Ordenom zasluga za narod. Za narodnog heroja proglašen je 27. novembra 1953. godine. Umro je juna 1998. godine.

Vaso Jovanović, general-pukovnik. Rođen je 11. januara 1915. godine u selu Rogami kod Podgorice u porodici Vujađina Jovanovića. Po završetku šest razreda gimnazije u Podgorici, upisao je Nižu školu na Vojnoj akademiji koju je uspješno završio. U Aprilskom ratu 1941. godine učestvovao je kao poručnik. Pripadao je grupaciji progresivno orijentisanih oficira. Učestvovao je u pripremama za

oružanu borbu u rodnom mjestu. Član je KPJ od jula 1941. godine. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka. U ratu je bio komandant bataljona 18. oktobar, zatim zamjenik komandanta 2.

bataljona u Prvoj Proleterskoj brigadi, pa komandant Rogatičkog NOP odreda, načelnik štaba Prve proleterske i Druge proleterske brigade, načelnik štaba i komandant 1. proleterske divizije. Nakon rata bio je komandant armije, načelnik štaba armijske oblasti, načelnik Ratne škole i predsjednik Stalne ispitne komisije za čin pukovnika. Završio je Višu vojnu akademiju JNA. Odlikovan je Ordenom ratne zastave, Ordenom partizanske ziježde sa zlatnom zvijezdom. Aktivna vojna služba prestala mu je 1975. godine. Preminuo je 2013. godine.

Niko Jovićević, general-potpukovnik. Rođen je 5. septembra 1908. godine u Rijeci Crnojevića u porodici Jovana Jovićevića. Gimnaziju je učio u Cetinju, Peći i Leskovcu. Na Pravnom fakultetu u Beogradu je završio četiri semestra. Završio je Školu rezervnih oficira. Sarađivao je u sarajevskim i beogradskim listovima. U Aprilskom ratu 1941. godine bio je adutant 3. bataljona 31. pješadijskog puka. U rodnom kraju je jedan od organizatora ustanka. Član KPJ postao je 1942. godine, a maja 1942. godine je postavljen za komandanta 3. udarnog bataljona Nikšićkog NOP odreda. Prilikom formiranja Pete proleterske crnogorske brigade bio je ranjenik u njenoj bolnici, a potom komandant 3. bataljona i zamjenik komandanta brigade. Od novembra 1943. godine pa do kraja rata bio je načelnik štaba 3. udarne divizije. Od januara do novembra 1943. godine je zamjenik komandanta brigade, a od decembra 1943. godine do kraja rata je načelnik štaba. Nakon rata bio je komandant divizije, vojni izlasnik u Velikoj Britaniji, zatim načelnik štaba i pomoćnik komandanta armijske oblasti i dr. Objavio je monografiju *Od ofanzive do slobode* (1955) i nekoliko knjiga sa tematikom iz NOR-a. Aktivna vojna služba u JNA prestala mu je 1963. godine. Umro je septembra 1988. godine.

Vojislav-Vojo Jovović, general-potpukovnik. Rođen je 25. marta 1915. godine u selu Kosić kod Danilovgrada u porodici Jovana Jovovića. U Beogradu je završio Elektrotehnički fakultet, i pripadao je naprednom studentskom pokretu. Bio je član uprave studentskog udruženja na svom fakultetu. Završio je i Školu rezervnih oficira. Aktivno je učestvovao u Trinaestojulskom ustanku u kolašinskom srezu. Od jeseni 1941. godine kandidat je za člana KPJ, da bi u februaru 1942. godine postao i njen član. Učesnik je i Pljevaljske bitke. Prilikom formiranja Prve proleterske brigade bio je njen borac, a zatim vodnik komandir čete, obavještajni oficir bataljona, zamjenik komandanta bataljona. Sredinom 1944. godine postavljen je za šefa Odsjeka za vezu i saobraćaj u štabu 1. proleterskog korpusa, a zatim za šefa Saobraćajnog odsjeka Komande grada Beograda, a potom je bio i pomoćnik komandanta Auto-komande JA od kraja 1944. godine do kraja rata. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1973. godine.

Vladimir Kalezić, general-major. Rođen je 10. februara 1910. godine u Brijestovu kod Danilovgrada u porodici Petra Kalezića, oficira crnogorske vojske i majke Stane, kćerke barjaktara Ilije Dragova Martinovića. Završio je srednju tehničku školu, kao i Školu rezervnih oficira. Prije rata radio je kao građevinski tehničar. Postao je član Komunističke partije Jugoslavije 1934. godine. Prije rata bio je član Sreskog komiteta KPJ u Zrenjaninu i Peći. Učestvovao je 1941. godine u organizovanju Narodnooslobodilačke borbe, u početku na Cetinju. U jesen 1943. godine bio je intendant Lovćenskog odreda. Tokom rata bio je politički komesar više jedinica. Od avgusta 1944. godine do kraja rata bio je politički komesar Prvog bataljona u Prvoj tenkovskoj brigadi. Nakon rata je završio VVA i nastavio sa vojnom karijerom. Bio je politički komesar brigade, a potom i direktor vojno-građevinskog preduzeća itd. Proizveden je u čin

general-majora. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1964. godine. Odlikovan je Ordenom zasluga za narod i Ordenom vojne zastave. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1964. godine.

Branko Kandić, general-major. Rođen je 5. juna 1919. godine u Kolašinu u porodici Ljuba Kandića. Gimnaziju je učio u Bitolju, Danilovgradu i Podgorici. Kao srednjoškolac priključio se revolucionarnom pokretu. Studirao je Medicinski fakultet u Beogradu, na kojem je pripadao studentskom pokretu. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka

1941. godine. Bio je borac odreda „Bijeli Pavle“, a od 17. juna 1942. godine referent saniteta 3. bataljona Četvrtе proleterske brigade, zatim zamjenik referenta, a potom i referent brigade od juna 1943. do juna 1944. godine. Član KPJ postao je u januaru 1943. godine. Sredinom 1944. godine upućen je na liječenje u Italiju. Po povratku sa liječenja, krajem rata postavljen za referenta za jedinice pri Generalštabu JA. Nakon rata završio je Medicinski fakultet, doktorirao i specijalizirao neuropsihijatriju. Unaprijeđen je u čin general-majora. General Kandić bio je načelnik odjeljenja, potom Klinike i redovni profesor na Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1975. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.

Jovo Kapičić, general-major. Rođen je 2. septembra 1919. godine u Gaeti u Italija u kojoj je bila smještena crnogorska vojska u emigraciji, u porodici Mila, oficira i teologa, i majke Anđe, kćerke popa Mila Jovićevića. Porodica se vratila iz emigracije nakon nepune tri godine. Živio je na Cetinju đe je i završio osnovnu školu i pet razreda gimnazije.⁶⁷ U šestom razredu gimnazije bio je

isključen iz škole zbog učešća u štrajku učenika gimnazije kao jedan od organizatora⁶⁸. Kažnjen je isključenjem bez prava na redovno školovanje u srednjim školama. Za polaganje predmeta privatno se pripremao. Šesti, sedmi i osmi razred gimnazije i maturu položio je u kotorskoj gimnaziji. U članstvo SKOJ-a primljen je 1934. godine, a za člana KPJ 1936. godine.⁶⁹ Nakon završetka gimnazije upisao je Medicinski fakultet na Beogradskom univerzitetu. Do 1941. godine završio je četiri semestra Medicinskoj fakulteta⁷⁰. Druge godine studija postaje sekretar partijske organizacije Medicinskog fakulteta, a nešto kasnije sekretar partijskog komiteta Beogradskog univerziteta. Pokušao je da se priključi španskim internacionalnim brigadama ali je akcija odlaska spriječena⁷¹. Učestvovao je u mnogim akcijama i demonstracijama

⁶⁷ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, knjiga I, Mladost, Beograd, 1975, str. 343.

⁶⁸ Isto.

⁶⁹ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, Istorijski institut Republike Crne Gore, Titograd, 1984, str. 347.

⁷⁰ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, str. 343.

⁷¹ Nikčević, Tamara, *Goli otoci Jova Kapičića*, Vijesti, Podgorica, 2009, str. 22.

koje je organizirala KPJ. Naročito je aktivan bio u demonstracijama 14. decembra 1940. godine i 27. marta 1941. godine. Zbog revolucionarnog rada nekoliko puta je zatvaran. Uoči rata bio je organizacioni sekretar Univerzitetskog partijskog komiteta.⁷² Nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije 17. aprila 1941. godine po zadatku KPJ upućen je u Crnu Goru. U julu 1941. godine postao je član Sreskog komiteta KPJ za Cetinje. Na ovoj dužnosti ostao je do septembra 1941. godine.⁷³ Aktivno je radio na organizaciji prikupljanja oružja, formiranju gerilskih grupa, jačanju organizacije KPJ i opštim pripremama za ustanak.

Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941. godine, sa grupom članova KPJ i simpatizera, u sastavu Konadžijskog gerilskog odreda u akcijama na četvrtom kilometru puta Cetinje – Budva. Ovaj odred je 17. jula vodio borbu sa italijanskom jedinicom ojačanom tenkovima⁷⁴ na Brajićima iznad Budve. Za političkog komesara Lovćenskog bataljona postavljen je u novembru 1941. godine i sa njim je učestvovao u bici za Pljevlja. Za političkog komesara Prvog crnogorskog (Lovćenskog) bataljona Prve proleterske brigade postavljen je na dan formiranja ove brigade 21. decembra 1941. godine. Kao politički komesar bataljona, u Igmanskom maršu pomagao je u nošenju oružja bataljona, kao i u nošenju iznemoglih i promrzlih boraca. Učestvovao je u borbama na sektoru Mojkovca i Kolašina. U borbi na Durmitoru, 3. juna 1942. godine, među prvima je upao u neprijateljski položaj, što je izazvalo paniku u njihovim redovima i bataljonu omogućilo da bez gubitaka izvrši zadatak. Za ovaj podvig pohvaljen je od Vrhovnog komandanta. Kao bombaš učestvovao je

⁷² Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, str. 347.

⁷³ Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 1995, str. 125.

⁷⁴ Grupa autora, *Narodni heroji Jugoslavije*, str. 343.

u borbama za Konjic, Livno itd. Na dužnosti političkog komesara bio je do oktobra 1942. godine⁷⁵. Za zamjenika komesara 2. dalmatinske udarne brigade postavljen je u oktobru 1942. godine. Na ovoj dužnosti ostao je do sredine septembra 1943. godine, kada je postavljen za komesara Treće udarne divizije.⁷⁶ Ovu dužnost obavljao je do kraja decembra 1944. godine⁷⁷. U ovom periodu bio je i sekretar partijskog komiteta Druge divizije.⁷⁸ U januaru 1945. godine postavljen je za komesara 12. vojvođanskog korpusa NOVJ. Ovu dužnost obavljao je do marta 1945. godine.⁷⁹ Učestvovao je u borbama na Neretvi, Sutjesci, borbama za oslobođenje i obranu teritorije Crne Gore 1943–44, borbama u završnim operacijama za oslobođenje Crne Gore itd. Nakon rata obavljao je više visokih dužnosti u Ministarstvu unutrašnjih i Ministarstvu inostranih poslova. Obavljao je dužnosti pomoćnika ministra unutrašnjih poslova FNRJ, potom ministra unutrašnjih poslova Crne Gore, zatim ambasadora u Mađarskoj i Švedskoj, kao i pomoćnika sekretara za informacije u Vladi SFRJ. Učestvovao je kao delegat na V, VI, VII i VIII kongresu SKJ. Bio je član Savjeta Federacije i Predsjedništva Savezne konferencije, kao i član Centralnog komiteta SK Crne Gore i Revizione komisije Centralnog komiteta SKJ⁸⁰. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i više odlikovanja. Imao je čin

⁷⁵ Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, str. 121.

⁷⁶ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, str. 347.

⁷⁷ Stanišić, Milija, *Rukovodeći kadrovi narodnooslobodilačke borbe u Crnoj Gori 1941–1945*, str. 498.

⁷⁸ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije – Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, str. 347.

⁷⁹ Isto, str. 385.

⁸⁰ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 4, 1975, Beograd, str. 227.

general-majora u rezervi⁸¹. Narodnim herojem proglašen je 10. jula 1950. godine. Dao je iscrpno svjedočanstvo o svom životu i vremenu u knjizi *Goli otoci Jova Kapičića* objavljenoj 2009. godine. Zasnovaio je brak sa Jelenom kćerkom Jovana Četkovića sa kojom ima dva sina. Umro je 9. decembra 2013. godine u Beogradu u kojem je živio, a sahranjen je na Cetinju po sopstvenoj želji. Odlikovan je Ordenom narodnog heroja, Ordenom partizanske zvijezde sa zlatnim vijencem, Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom⁸² i drugim odlikovanjima i priznanjima.

Pavle Kapičić, viceadmiral. Rođen je 25. juna 1921. godine u Gaeti u Italiji u kojoj se nalazila crnogorska vojska u emigraciji, u porodici Mila, teologa i oficira crnogorske vojske i majke Anđe rođene Jovičević. Osnovnu školu završio je na Cetinju, nakon čega je upisao cetinjsku gimnaziju. Kao učenik gimnazije na Cetinju primljen je 1938. godine u Savez

komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ)⁸³. Po završetku gimnazije upisao je Tehnički fakultet u Beogradu. Na fakultetu je pripadao komunističkom studentskom pokretu⁸⁴ zbog čega je zatvaran 1941. godine. Učesnik je Trinaestojulskog ustanka 1941.

⁸¹ Isto.

⁸² Isto.

⁸³ Stanišić, Milija, *Kadrovi revolucije-Crnogorci na rukovodećim dužnostima u NOP-u naroda i narodnosti Jugoslavije*, Istorijski institut Republike Crne Gore, Titograd, 1984, str. 390.

⁸⁴ Isto.

godine. Bio je borac Lovćenskog partizanskog odreda. U Lovćenskom odredu u prvoj polovini 1942. godine bio je komandir voda. Borac Četvrte proleterske (crnogorske) brigade postao je od njenog formiranja. Kasnije je u Četvrtoj proleterskoj brigadi bio komandir voda, a kraće vrijeme i vršilac dužnosti komesara čete.⁸⁵ Na ovim dužnostima je ranjen, nakon čega je kao ranjenik upućen u istočnu Bosnu i postavljen za komesara bolnice 16. divizije. Ovu dužnost obavljao je od avgusta do septembra 1943. godine.⁸⁶ Od septembra 1943. godine do januara 1944. godine bio je zamjenik komandanta Četvrtog bataljona, a potom i komesar 3. bataljona Druge vojvođanske brigade. Za političkog komesara Druge vojvođanske brigade postavljen je početkom marta 1944. godine. Na ovoj dužnosti ostao je do jula 1944. godine, kada je jedno kraće vrijeme bio na dužnosti u štabu korpusa.⁸⁷ Za zamjenika komandanta Pete vojvođanske bigade postavljen je u oktobru 1944. godine, a od kraja oktobra iste godine za njenog komandanta. Na ovoj dužnosti ostao je do kraja rata 1945. godine.⁸⁸ Učesnik je bitaka na Neretvi, Drini, Sutjesci, na Sremskom frontu i drugih koje su vodile njegove jedinice do konačnog oslobođenja zemlje. Član KPJ postao je 1942. godine.⁸⁹ Ranjavan je dva puta. Nakon rata završio je oficirsku školu u Vistrel u SSSR i Višu vojnu pomorsku akademiju JNA.⁹⁰ Obavljao je dužnosti je komandanta divizije, zatim komandanta pomorske zone i načelnika Katedre na Višoj vojnoj pomorskoj akademiji⁹¹. Obavljao je više odgovornih funkcija u Ratnoj mornarici, između

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Isto.

⁸⁸ Isto, str. 394.

⁸⁹ Grupa autora, *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, str. 907.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 4, Beograd, 1975, str. 227.

ostalog od komandanta flotile, pomoćnika komandanta vojnog područja, komandanta sektora⁹², do inspektora u Glavnoj inspekciji JNA.⁹³ U čin kontraadmirala redovno je unaprijeđen 22. decembra 1966. godine,⁹⁴ a u čin viceadmirala redovno 22. decembra 1974. godine⁹⁵. Penzionisan je 1979. godine. Odlikovan je sa više stranih i domaćih odlikovanja, između ostalog, nosilac je Partizanske spomenice 1941, Ordena zasluga za narod sa srebrnim zracima, OBJ sa srebrnim vijencem.⁹⁶ Umro je 8. avgusta 2003. godine, a sahranjen je na Novom groblju na Cetinju.

Nikola Kastratović, general-major. Rođen je 26. avgusta 1926. godine u selu Šekular u porodici Milosava Kastratovića. Školovan je u Prvoj i Drugoj muškoj gimnazije do početka Drugog svjetskog rata morao je da prekine pod jakim pritiskom bugarske okupacije i zbog svog porijekla sa majkom i sestrom otišao je u u Kruševac gdje je nastavio školovanje. U ljeto 1942. godine priključio se Srpskom izbjegličnom domu đe je opet nastavio školovanje. U jesen iste godine priključio se Savezu komunističke omladine Jugoslavije. Radio je ilegalno u SKOJ-u i u jesen 1943. godine hapšen je pet

⁹² Isto.

⁹³ Grupa autora, *Vojni leksikon*, str. 907.

⁹⁴ Ukazom VKOS-a br. 68 od 22. 12. 1966. redovno se unapređuje u čin kontraadmirala.

⁹⁵ Ukazom VKOS-a br. 14–34 od 22. 12. 1974. redovno se unapređuje u čin viceadmirala.

⁹⁶ Grupa autora, *Vojna enciklopedija*, knjiga 4, Beograd, 1975, str. 227.

puta. U čačanskom zatvoru bio je izložen torturi i mučenju, da bi nakon toga bio prebačen u Beograd đe se nalazio Antikomunistički odsjek. Početkom 1944. godine u Smederevskoj Palanci je radio sa naprednom omladinom sve do rasturanja logora, i odatle je 12. septembra 1944. godine otišao u NOVJ u Kosmajsku brigade, a zatim u Prvu ličku proletersku brigade. Od jeseni 1944. godine do kraja rata je borac i starješina u ovoj brigadi i učesnik u svim borbama u kojima je ova brigada učestvovala u oslobođenju Beograda a zatim i na Sremskom frontu sa probojem, sve do oslobođenja Zagreba u maju 1945. godine. Kao član KPJ učestvovao je u borbenim redovima, vojnik delegat i na kraju politički komesar čete 2. bataljona 1. ličke proleterske brigade, pa 6. ličke proleterske divizije „Nikola Tesla“. Posljednji čin u ratu bio mu je poručnik da bi kasnije bio unaprijeđen u čin kapetana kada je i uveden čin kapetana prve klase. Nakon rata, kada je njegova brigada prebačena u Liku i Dalmaciju u cilju čišćenja terena on je ove aktivnosti vršio do februara 1945. godine, a nakon toga je za potrebe armije upućen na školovanje u Beograd, a to je bio i početak njegovog profesionalnog opredeljenja za službu JNA. Završio je Oficirsku školu kao kapetan u Karlovcu, a potom Višu vojnu akademiju i Ratnu školu koje su ga preporučile za obavljanje raznih dužnosti u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Čin general-majora je dobio ukazom vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita 22. decembra 1976. godine a u čin generalpotpukovnika proizveden je 1985. godine. Najviše vremena je radio u Školskom centru ABHO i angažovao se pretežno u izučavanju efekata zaštite od oružja za masovno uništavanje.

Milo Kilibarda, general-pukovnik.

Rođen je 14. februara 1913. godine u Velimlju kod Nikšića u porodici Vukote Kilibarde koja ima vojničku tradiciju. Nakon završetka Srednje poljoprivredne škole u Valjevu, pred sam rat sarađivao je sa naprednim pokretom, a naročito sa revolucionarima koji su imali snažan uticaj na njegovo dalje opredjeljenje. U danima kapitulacije Jugoslavije aprila 1941. godine primljen je u KPJ i aktivno učestvuje u pripremama za ustanak, u obrazovanju gerilskih grupa i prikupljanju oružja. Tada i postaje komandir čete u Banjanima. Krajem avgusta 1941. godine postao je sekretar partijske organizacije u Banjanima gdje razvija široku političku aktivnost na objašnjavanju ciljeva borbe. U septembru 1941. godine prilikom formiranja Banjansko-vučedolskog bataljona postavljen je za njegovog komesara, a početkom 1942. godine imenovan je za zamjenika političkog komesara Operativnog štaba za Hercegovinu. Naročito se isticao u borbama oko Gacka, Trebinja, Bileće i u Katunskoj nahiji. Prilikom formiranja Pete proleterske brigade postao je komandant njenog 3. bataljona, sa kojim je učestvovao u marš proboju, te u brojnim poduhvatima oko Prozora. Po odluci Vrhovnog štaba krajem 1942. godine upućen je na dužnost u NOV Slovenije gdje je ostao do kraja rata. U Sloveniji je prvo bio načelnik štaba 4. udarne brigade, a ubzo je postavljen za komandanta brigade, gdje je pokazao izuzetnu hrabrost i spretnost u operativnim poslovima. Načelnik štaba 14. udarne divizije postao je u novembru 1943. godine, kada su vođene teške borbe u kojima je ranjen, te je neko vrijeme bio na liječenju. Početkom 1944. godine postao je komandant 4. operativne zove. Nakon liječenja postavljen je za načelnika Glavnog štaba Slovenije i na toj dužnosti je ostao do kraja rata. Nakon

završetka rata obavljao je razne političke i vojne funkcije sve do svog penzionisanja 1. januara 1974. godine u činu general-pukovnika. Završio je Višu vojnu akademiju i Kurs operatike. Bio je i poslanik Narodne skupštine Crne Gore. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. godine i više odlikovanja. Za narodnog heroja proglašen je 21. jula 1953. godine. Poginuo je 15. avgusta 1983. godine u saobraćajnoj nezgodi u Beogradu. Sahranjen je u Aleji zaslužnih građana na Novom groblju.

Dorđe Klikovac, general-major. Rođen je 18. oktobra 1917. godine u selu Mahala u porodici Ivana Klikovca. U SKOJ je primljen u podgoričkoj gimnaziji 1937. godine. Studirao je u Beogradu na Medicinskom fakultetu, pripadao je naprednom studentskom pokretu i zbog revolucionarnih djelatnosti je hapšen. Aktivni je učesnik Trinaestojulskog ustanka, a član je KPJ od septembra 1941. godine. Referent je saniteta Zetskog partizanskog bataljona. Jedno vrijeme proveo je italijansko-četničkom zatvoru. U maju 1943. godine stupa u Petu proleter-sku crnogorsku brigadu u kojoj je bio referent saniteta bataljona, a zatim je određen za rad u brigadnom sanitetu. U Italiju je na liječenje upućen sredinom 1944. godine i nekoliko mjeseci je bio sanitetski radnik u bolnicama NOVJ kod Barija. Za referenta saniteta 5. srpske divizije KNOJ-a je postavljen krajem godine kada se vratio u zemlju. Aktivna vojna služba prestala mu je 1972. godine.

Nikola-Nikica Knežević, general-major. Rođen je 1889. godine u Rudancima kod Žabljaka u porodici Vuka Kneževića, komandira crnogorske vojske. Gimnaziju je završio na Cetinju 1908. godine, a potom i Oficirsku školu na Cetinju kada je proizveden u potporučnika crnogorske vojske. U balkanskim ratovima 1912–

13. godine učestvovao je kao oficir u štabovima Crnogorske vojske. U Prvom svjetskom ratu 1914–16. godine bio je komandant bataljona u Donjovasojevičkoj brigadi. Austrougarske vlasti su ga internirale u logor u periodu 1916–18. godine. Službovao je u Vojsci Kraljevine SHS u kojoj je slabo napredovao, tako da je po sopstvenoj molbi penzionisan 1934. godine u činu majora. Aktivan je bio u Odboru Seljačke samopomoći 1937. godine. Živio je na svojim imanjima u Ulcinju i Žabljaku. Reaktiviran je za vrijeme Aprilskog rata u kojem je učestvovao kao komandant bataljona u Skadarskoj operaciji. U toku ustanka 1941. godine radio je na okupljanju grupe boraca u Ulcinju, zatim u Bjelopoljskom srezu. Jedno vrijeme bio je komandant bataljona u Pavinom Polju, zatim je od 1942. godine bio načelnik Bjelopoljskog NOP odreda kada je ranjen u borbama za Šehoviće. Potom se u svom kraju do maja 1943. godine nalazio u ilegali. U čin pukovnika proizveden je 1943. godine. Potom je bio komandant Sandžačkog odreda, zatim je ponovo djelovao u ilegali, nakon čega je postavljen za zamjenika Glavnog štaba za Sandžak do marta 1944. godine. U završnim operacijama od marta do septembra 1944. godine bio je komandant vojnog područja između Tare i Lima. U čin general-majora proizveden je 1944. godine. Od septembra 1944. do marta 1945. godine bio je komandant vojnog područja Sandžak, a potom do jula 1945. godine bio je na komandnim dužnostima u Glavnom štabu Srbije.

Nakon rata bio je načelnik Petog odjeljenja Generalštaba JA, a penzionisan je 1947. godine. Bio je vijećnik AVNOJ-a i poslanik CASNO-a za Bjelopoljski srez. Govorio je francuski i ruski jezik. Preminuo je u Beogradu februara 1973. godine, a sahranjen je u Pavinom Polju.

Velimir Knežević, general-pukovnik. Rođen je 18. januara 1916. godine u selu Vaškovo kraj Pljevalja u porodici Milike Kneževića. Gimnaziju je završio u Pljevljima. Nakon prve godine studija na Pravnom fakultetu u Beogradu završio je Nižu školu Vojne akademije, i ostao u vezi sa svojim drugovima komunistima. Jedan je od organizatora ustanka u pljevaljskom kraju. Bio je komandir gerilskog odreda, zatim prvi komandir Pljevaljske partizanske čete, a potom zamjenik komandanta Kombinovanog crnogorskog bataljona. Od septembra 1941. godine član je KPJ. Prvi je komandant 2. udarnog bataljona Pljevaljskog NOP odreda. Na dan formiranja Treće proleterske sandžačke brigade bio je komandant 5. bataljona. Komandant bataljona je od februara do aprila 1942. godine. Prvi je komandant 10. krajiške divizije. Za komandanta 20. dalmatinske divizije imenovan je na dan njenog formiranja. Pri CK KPJ je završio Viši partijski kurs, a nakon godinu dana postavljen je za načelnika štaba 5. bosanskog korpusa. Na ovoj dužnosti ostao je do aprila 1945. godine. Krajem rata bio je pomoćnik načelnika štaba 2. i 5. armije. Poslije rata bio je načelnik Uprave veza, komandant područja, inspektor i glavni inspektor JNA. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1976. godine. Preminuo je 7. juna 2012. godine.

Živan Knežević, general-major. Rođen je 15. juna 1915. godine u selu Rudanci kod Šavnika u porodici Jovana Kneževića. U Pljevljima je učio gimnaziju gdje se i opredijelio za revolucionarno-radnički pokret. Zbog invaliditeta noge nije služio vojsku. Član je KPJ od maja 1941. godine. U rodnom kraju je jedan od

organizatora ustanka gdje radi u partijskoj tehnicu, a nakon toga na administrativnim poslovima u štabu odreda i u bolnici. U drugoj polovini 1942. godine bio je komesar radionice Vrhovnog štaba u Bosanskoj krajini, a poslije bitke na Sutjesci 1943. godine bio je politički radnik u rodnom kraju. Vijećnik je i zasijedanja ZAVNO Crne Gore i Boke. Na liječenje u Italiju je upućen sredinom 1944. godine a zatim je bio vojni isljednik u štabu Baz NOVJ u Bariju. U ratu je bio komandant mjesta i dr. Krajem rata bio je referent u Komandi pozadine. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1970. godine.

Mirko Krdžić, general-major. Rođen je 19. novembra 1904. godine u Mašnici kod Plava u porodici Jova Krdžića. Gimnaziju je završio u Peći i Beranama u periodu 1918–1924. godine. Nižu školu Vojne akademije u periodu 1924–1927. godine, kada je proizveden u potporučnika i stupio u službu u Vojsci Kraljevine

Jugoslavije. Službovao je kao komandir voda u pješadiji, zatim je od 1932–1934. godine službovao u 55. pješadijskom puku. Kako je kao komandir voda vanredno studirao Pravni fakultet u Beogradu na kome je diplomirao 1932. godine, prešao je 1934. godine u vojno-sudsku struku. Službovao je u Dunavskoj divizijskoj oblasti, a zatim i kao vojni sudija. Doktorski kurs pravnih nauka pohađao je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1935–1937. godine. U čin kapetana 1. klase unaprijeđen je 1939. godine. Za vrijeme Aprilskog rata 1941. godine bio je sudija Prve armije u Dunavskom vojnom sudu u Goraždu. Uspio je da izbjegne zarobljavanje, vratio se u rodno mjesto i uključio se u pripreme za oružani ustanak. U Murinu je organizovao ustanak, postao je

član ustaničke komande u Andrijevičkom srezu u julu 1941. godine. Od kraja decembra 1941. do marta 1942. godine bio je komandant Andrijevačkog partizanskog bataljona. Kao ilegalac uspio je da se održi godinu dana na neprijateljskoj teritoriji. Zarobljen je od strane italijanske vojske ali je uspio da pobjegne. U članstvo KPJ primljen je 1943. godine. Od septembra 1943. godine bio je komandant Komskog odreda. Bio je zamjenik vijećnika na Drugom zasijedanju AVNOJ-a, a u julu 1944. godine izabran je za člana Predsjedništva CASNO-a i Crnogorske narodne skupštine. U prvoj polovini 1944. godine bio je predsjednik Vojnog suda Drugog udarnog korpusa, a u drugoj polovini iste godine postavljen je za sudiju Višeg vojnog suda Vrhovnog štaba. Obavljao je i dužnost načelnika Glavnog štaba za Crnu Goru, Boku i Sandžak. Kraj rata dočekaio je u Generalštabu JA kao načelnik Odjeljenja za vezu sa stranim vojnim misijama. Nakon rata bio je od 1945. godine narodni poslanik Ustavotvorne skupštine za FNRJ za srez Andrijevića i Kolašin. Radio je kao načelnik Sudskog odjeljenja Ministarstva narodne odbrane i sekretar Savezne kontrolne komisije. Od 1946. godine predsjednik je Vojnog vijeća FNRJ pa Vrhovnog vojnog suda. Tokom sukoba sa Informbiroom 1948. godine odbio je da sudi ratnim drugovima u političkim procesima, zbog čega je 1949. godine uhapšen, lišen čina i isključen iz KPJ. U toku istražnog postupka umro je 12. novembra 1950. godine u Beogradu pod nerazriješenim okolnostima (prema zvaničnoj verziji preminuo je od posljedica šećerne bolesti). Sahranjen je u Beogradu. Zasnovaio je brak sa Verom, kćerkom direktora Državne trgovačke akademije u Nišu, sa kojom je imao sina Jovicu i kćerku Oliveru. Prilikom bombardovanja 6. aprila 1941. godine poginula mu je supruga i oboje dece. Odlikovan Ordenom Sv. Save V reda (1939), Spomenicom 1941, Ordenom zasluga za narod itd.

Milisav Koljenšić, general-major. Rođen je 18. juna 1906. godine u selu Sretnja kod Danilovgrada u porodici Milovana Koljenšića. U Nikšiću je učio gimnaziju, a u Beogradu Pravni fakultet. Zbog teške materijalne situacije prešao je u službenike. Nakon kapitulacije 1941. godine vratio se u rodni kraj. Aktivno je učestvovao u Trinaestojulskom ustanku. U septembru 1941. godine postao je član KPJ. Učestvovao je u Pljevaljskoj bici. Prilikom formiranja Prve proleterske brigade bio je borac. Promrzao i ranjen je na Igmanskom maršu i upućen u Centralnu bolnicu. Krajem 1942. godine bio je kraće vrijeme pomoćnik komandanta mjesta u Ključu, a početkom 1943. godine bio je politički radnik u Mrkonjiću. Od septembra do oktobra 1943. godine bio je zamjenik komandanta mjesta Gornji Vakuf, zatim politički komesar komande Vojnog područja Jajce krajem 1943. godine i početkom 1944. godine, a istovremeno i član Okružnog komiteta KPJ Jajce. Politički komesar Regrutnog centra Livanjskog vojnog područja postao je u martu 1945. godine, a potom je krajem rata bio politički komesar Komande vojnog područja Sarajevo. Krajem rata obavljao je dužnost načelnika Školskog centra bezbjednosti i dr. Poslije rata bio je načelnik odeljenja u Personalnoj upravi SSNO i načelnik odeljenja KOS u armiji. Odlikovan je OBJ sa zlatnim vijence, Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom i dr. Umro je u Beogradu 1963. godine.

Vlado Koljenšić, general-major. Rođen je 16. juna 1911. godine u selu Sretnja kod Danilovgrada u porodici Lazara Koljenšića. Gimnaziju je učio u Nikšiću, a Pravni fakultet u Beogradu. Završio je i Školu rezervnih oficira. Pripadao je naprednom studentskom pokretu, a član KPJ postao je od juna 1941. godine. Aktivno je učestvovao u Trinaestojulskom ustanku. Tokom 1941. godine bio je komesar čete, pa zamjenik komandanta bataljona u Nikšićkom NOP odredu i komesar čete

u Komskom odredu. Na dan formiranja Pete proleterske crnogorske brigade bio je njen borac, a nakon toga bio je u krajiškim jedinicama šef obavještajnog centra brigade i divizije. Od oktobra 1942. godine do februara 1943. godine bio je pomoćnik komandanta Komande mjesta Glamoč. Nakon rata nalazio se na raznim dužnostima u DSNO. Završio je Višu vojnu akademiju JNA. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1968. godine.

Ilija Kostić, general-potporučnik.

Rođen je 05. jula 1911. godine u selu Rvaši Donji kraj Cetinja u porodici Filipa Kostića. Nakon pogibije oca na Skadru sa majkom i bratom imao je teško djetinjstvo. Osnovnu školu je završio u Rvašima, a gimnaziju 1932. godine u Podgorici. Upisao je Pravni fakultet u Beogradu i uključio se u studentski pokret. U Školu rezervnih oficira odlazi u

decembru 1933. godine, nakon čega se vraća u Beograd i nastavlja vanredno da studira. Već kao gimnazijalac u Podgorici prišao je naprednom omladinskom pokretu i zbog učešća u studentskim demonstracijama u aprilu 1936. godine bio je 18 dana u zatvoru u Beogradu, a za vrijeme Belvederskih događaja iste godine ranjen mu je brat Velimir. Juna 1940. godine je i pored velikih teškoća uspio da diplomira na Pravnom fakultetu, da bi po završetku rata doktorirao na istom fakultetu. Kao rezervni potporučnik aprila 1941. godine pozvan je u rezervu i otišao u rat. Zarobljen je sa više desetina hiljada vojnika i oko 800 oficira i sproveden u Beograd u logor. Preobučen u civilno odijelo uspio je da pobjegne i našao se u okupiranom Beogradu. U septembru 1940. godine je postao član KPJ. Nakon bjekstva iz zarobljeničkog logora dobija zadatak da ide u Crnu Goru. Aprila 1941. godine našao se u rodnom selu u Rvaše, nakon čega se

odmah povezuje sa partijskom ćelijom i partijskim rukovodstvom opštine Rijeka Crnojevića, gdje kao jedan od rukovodećih partijskih kadrova aktivno učestvuje na pripremi ustanka. Tokom Trinaestojulskog ustanka 1941. godine kao politički delegat gerilske grupe sela Rvaši stupa u oružanu borbu protiv okupatora. Učestvovao je u više akcija na putu Podgorica – Rijeka Crnojevića – Cetinje. U oktobru 1941. godine kada je formiran bataljon „Carev Laz“ postavljen je za zamjenika komandanta bataljona. Kao zamjenik političkog komesara 3. čete Lovćenskog bataljona učestvovao je u borbi za Pljevlja 1. decembra 1941. godine, kada je jurušajući na čelu kolone teško ranjen. Izgubio je lijevu ruku, te je kao teški ranjenik prebačen u partizansku bolnicu na Žabljaku. U februaru odlazi na teren Lovćenskog partizanskog odreda i nastavlja rad kao član Okružnog komiteta KPJ za Cetinje. Bio je politički komesar bolnice Vrhovnog štaba i na toj dužnosti je ostao do avgusta kada je postavljen za zamjenika političkog komesara 3. krajiškog odreda. Od 5. avgusta 1942. godine do 13. maja 1944. godine obavljao je dužnosti od partijskog rukovodioca odreda i sekretara OK KPJ do člana Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku Krajinu. Za načelnika II odjeljenja OZN-a Bosne i Hercegovine postavljen je 13. maja 1944. godine i na ovoj dužnosti je ostao do kraja rata, dajući veliki doprinos u eliminisanju neprijateljskih ostataka. Nakon rata obavljao je odgovorne dužnosti u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, partijskom rukovodstvu, društveno političkim organizacijama. Od 1945. godine bio je zamjenik ministra unutrašnjih poslova BiH, načelnik odjeljenja bezbjednosti VI armijske oblasti, zamjenik načelnika OZN-a za NA, vojni tužilac JNA, predsjednik Vrhovnog vojnog suda sa koje dužnosti je i penzionisan 31. decembra 1969. godine. Više godina je bio sekretar Komiteta SKJ, član Opunomoćstva CK KPJ za JNA, član gradskog komiteta KPJ Beograd. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. godine i više domaćih i stranih

odlikovanja. Aktivna vojna služba prestala mu je 1969. godine. Za narodnog heroja proglašen je 27. decembra 1953. godine. Preminuo je 1992. godine.

Blažo Kovačević, general-major. Rođen je 12. aprila 1919. godine u selu Grahovo kod Nikšića u porodici Petra Kovačevića. Završio je Nižu školu Vojne akademije, kao i izviđačku i pilotsku školu. Rano se opredijelio za revolucionarni radnički pokret. Od 1939. godine postao je član KPJ i bio je sekretar oficirske ćelije KPJ u Zagrebu, koja je u to vrijeme jedina partijska organizacija u jugoslovenskoj vojsci. Imao je čin vazduhoplovnog kapetana II klase. U Aprilskom ratu zarobljen je i interniran je u logor Osnabruk, i od prvog dana ropstva pa sve do oslobođenja bio je član logorskog komiteta KPJ. Komandant 423. jurišnog puka bio je od aprila do maja 1945. godine. Nakon rata bio je načelnik škole i Katedre Više vojne vazduhoplovne akademije. Završio je Vazduhoplovnu akademiju u SSSR. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1964. godine. Preminuo je 1991. godine.

Milan Kovačević, general-potpukovnik. Rođen je 12. marta 1921. godine u selu Crkvica kod Nikšića. Član KPJ i učesnik Narodnooslobodilačkog pokreta od je 1941. godine. U ratu je bio pomoćnik političkog komesara brigade, pomoćnik političkog komesara operativne zone, član Glavnog štaba NOV Srbije i dr. Nakon rata obavljao je više dužnosti, među kojima načelnik štaba korpusa, zatim je bio republički sekretar za Narodnu odbranu SR Srbije, pomoćnik komandanta armije, inspektor u Glavnoj inspekciji JNA. Završio je Višu vojnu akademiju i Ratnu školu JNA. Aktivna služba u JNA prestala mu je 1979. godine.

Veljko Kovačević, general-pukovnik.

Rođen je 19. decembra 1912. godine u Grahovu kod Nikšića u bratstvu koje je u II svjetskom ratu dalo veliki broj heroja i rukovodilaca. Rano je ostao bez oca koji je poginuo kao borac 1914 g. u Prvom svjetskom ratu. Osnovnu školu završio je u rodnom Grahovu, prvi razred gimnazije upisao je sa zakašnjenjem u

Đakovici, a ostala tri razreda gimnazije završio je u Nikšiću. Nakon toga završio je Učiteljsku školu na Cetinju 1937. g. kada se prvi put susreo s revolucionarnim pokretom. Njegova želja bila je da postane pilot ili glumac ali život ga je doveo u Zagreb đe je upisao Filozofski fakultet na smjeru Filozofija. Kao dobrovoljac odlazi u Španiju u kojoj se vodio rat između falangista koji su izvršili vojni udar i preuzeli vlast na čelu s Franciskom Frankom podržani i vojno i politički od strane nacističke Njemačke i fašističke Italije, s jedne strane, i s druge strane, onih republikanskih snaga koje su se borile za Republiku, slobodu i pravdu protiv Frankovih apsolutista. Učestvovao je na strani republikanaca od 1937 g. prvo kao borac u bataljonu „Đuro Đaković“, a zatim je proizveden u narednika Španske republikanske vojske. Bio je teško ranjen u borbama kod Kasteljana 14. jula 1938. g. kada i zvanično postaje član partije. U Španiji ostaje do kraja rata 1939. godine, nakon čega se povlači sa svojim drugovima borcima u Francusku, đe su zatvoreni februara 1940. g. u koncentracioni logor u San Siprijenu. Pripadnici Interbrigadsa često su premješteni iz logora u logor. Prošao je još kroz logore Girsu, Verneta, a iz logora Kamp de Mila u blizini Marselja bez ikakvih dokumenata bježi s grupom boraca iz Jugoslavije. Dolazi do Pariza, zatim do Ratenova kod Berlina

nakon čega je krajem jula 1941. uspio doći u Zagreb. Po odluci Centralnog komiteta KPJ ostaje u Hrvatskoj. Bio je jedan od organizatora ustanka u Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru. Bio je komandant Prvog primorsko-goranskog partizanskog odreda od oktobra 1941. do 4. maja 1942. s kojim je prošao brojne teške borbe i bio ranjen. Od 4. maja 1942. do 22. aprila 1943. g. bio je komandant Pete operativne zone Hrvatske pod čijom se kontrolom nalazila oblast Gorskog kotara, Istre i Hrvatskog primorja, a istovremeno je bio i član Okružnog komiteta KPJ za ovo područje kao i član Glavnog štaba Hrvatske. Dužnost komandanta 13. primorsko-goranske divizije obavljao je od 22. aprila 1943. do maja 1944. kada je prekomandovan za komandanta 40. slavonske divizije u Slavoniji, dok je u decembru 1944. g. odlukom Vrhovnog štaba unaprijeđen u čin general-majora i postavljen za komandanta Šestog udarnog korpusa Slavonije na kojoj je dužnosti 15. jula 1945. g. teško ranjen kod Našica. Nakon toga bio je zamjenik komandanta Pete tenkofske armije. Na tom položaju učestvuje u završnim operacijama za oslobođenje zemlje.

Poslije rata kao čovjek s ogromnim zaslugama obavljao je niz odgovornih funkcija. Od 1945. do 1949. g. biran je za narodnog poslanika za kotar Ogulin dva puta, a na Osmom kongresu KPJ biran je za člana Centralnog komiteta KPJ do Devetog kongresa. Završio je Višu vojnu akademiju od 1950–1952. Potom je 1952. g. postavljen za komandanta VII armijske oblasti do 1956, a nakon toga za komandanta III armijske oblasti. Od 1959. g. bio je pomoćnik državnog sekretara za narodnu odbranu kada je i unaprijeđen u čin general-potpukovnika. Na ovoj dužnosti ostaje sve do 1968. g. kad je penzionisan kao general-pukovnik. Za narodnog heroja je proglašen 20. decembra 1951. godine. Nosilac je Partizanske

spomenice 1941. kao i niza drugih stranih i jugoslovenskih odlikovanja. Još tokom svojih prvih školskih dana Veljko se interesuje za književnost, što će se kasnije odraziti na njegov izuzetno bogati književni rad. Nakon završetka vojne karijere postavljen je za člana Savjeta federacije. Živio je u Beogradu, bio je dopisnik brojnih listova i časopisa kao i član Udruženja književnika Srbije od 1962. godine. Jedna od poznatijih knjiga mu je romansirana hronika *U rovovima Španije*. Zasnovao je brak sa suprugom Ines sa kojom je imao tri kćerke Nadu, Biljanu i Jelenu. Preminuo je 1995. godine u Beogradu, a sahranjen je u Aleji velikana.

Vojo Kovačević general-pukovnik. Rođen je 16. oktobra 1912. godine u Grahovu kod Nikšića u porodici oficira Petra Kovačevića. Bio je deseto dete u porodici. Nakon završetka osnovne škole, zbog teškog materijalnog stanja, nije odmah krenuo u gimnaziju. Četiri razreda gimnazije završio je u Trebinju, a peti u Kotoru. Sa porodicom se, 1931.

godine, seli u Beograd, đe kao đak šestog razreda gimnazije počinje da učestvuje u radu đачke literarne družine „Vuk Karadžić“. Čitao je marksističku literaturu i legalne partijske listove „Lenjinist“ i „Udarnik“. Kasnije je počeo da saraduje u ilegalnom srednjoškolskom časopisu „Iskra“. Prilikom policijske provale štamparije, uhapšen je krajem aprila 1933. godine i isključen iz svih beogradskih gimnazija. Ipak uspijeva da završi sedmi razred u Zemunu, a osmi i maturu u

Negotinu. Na Tehnički fakultet u Beogradu upisuje se na jesen 1934. godine i iste te godine postaje član Komunističke partije Jugoslavije. Aprila 1937. godine drugi put je uhapšen i 15 dana je proveo u pritvoru. Kao student Tehničkog fakulteta, aktivno se uključuje u rad partijske organizacije. U jesen 1937. godine rukovodi fakultetskom ćelijom i ulazi u univerzitetsko rukovodstvo KPJ, u kome ostaje do kraja 1939. godine. Na odsluženje vojnog roka u Gospić odlazi u decembru 1939. godine. Kapitulacija jugoslovenske vojske ga zatiče na frontu.

Vraća se u rodni kraj i odmah se uključuje u pripreme za ustanak. Od jula do oktobra 1941. godine boravio je u graničnom pojasu Crne Gore i Hercegovine. Mjesni komitet KPJ za Grahovo ga u svojstvu člana OK KPJ za Nikšić upućuje za instruktora u Boku Kotorsku, đe do marta 1942. godine radi u Mjesnom komitetu Herceg Novog. Nakon povlačenja partizanskih snaga u Bosnu, juna 1942. godine, ostaje na terenu i šest mjeseci radi u izuzetno teškim uslovima. Početkom decembra sa bratom Vasilijem kreće prema slobodnoj teritoriji zapadne Bosne i nakon teškog puta, stižu u oslobođeno Livno, a 19. decembra nastavljaju, preko Bosanskog Petrovca, za Bihać. U Vrhovnom štabu referišu o situaciji u Crnoj Gori i prilikama u krajevima kroz koje su prošli. Tu sa svojim bratom Vasilijem prisustvuje Prvom kongresu USAOJ-a, kao delegat Crne Gore. Početkom februara 1943. godine, Vojo postaje rukovodilac politodjela Druge dalmatinske udarne brigade, a prvih dana maja 1943. godine odlazi za rukovodioca politodjela Desete hercegovačke brigade. Prilikom formiranja 29. hercegovačke divizije, novembra 1943. godine, postavljen je za rukovodioca Politodjela, a avgusta 1944. godine za političkog komesara divizije. Kao

rukovodilac Politodjela divizije, krajem marta 1944. godine, poslat je u Vrhovni štab NOV i POJ, zbog referisanja o vojnim i partijskim pitanjima u Hercegovini. Vrhovnom štabu i Centralnom komitetu KPJ predaje izvještaje Oblasnog komiteta, štaba i partijskog komiteta divizije, kao i izvještaje Drugog udarnog korpusa. Do Vrhovnog štaba, koji se tada nalazio u zapadnoj Bosni, putovao je s četom od 30-tak boraca, 27 dana. Sredinom maja, prilikom povratka u Hercegovinu, koji je takođe trajao 27 dana, vodio je niz borbi sa četnicima i Njemcima. Sa grupom boraca iz 29. hercegovačke divizije početkom decembra 1944. godine, upućen je u Beograd. Postavljen je za političkog komesara Glavnog štaba NOV i PO Srbije. Kada je, početkom maja 1945. godine, naredbom Vrhovnog komandanta maršala Tita, od nekih jedinica iz Srbije i Makedonije formirana Peta armija, postavljen je za političkog komesara, a Slavko Rodić za komandanta.

Na dužnosti političkog komesara Pete armije, odnosno Pete armijske oblasti bio je do septembra 1953. godine. Od 1953. do 1955. godine pohađao je Višu vojnu akademiju. Od 1955. do 1965. godine bio je načelnik Tehničke uprave JNA. Od 1965. do 1970. godine predsjednik Kontrolne komisije SKJ u JNA. Od 1970. do 1974. godine bio je član Stalnog djela Konferencije SKJ u JNA. Godine 1947. unaprijeđen je u čin general-majora, 1950. u čin general-potpukovnika, a 1961. u čin general-pukovnika. Van Jugoslovenske narodne armije djelovao je u raznim društveno-političkim organizacijama. Bio je poslanik Skupštine NR Crne Gore. Nosilac je Partizanske spomenice 1941. i više jugoslovenskih i stranih odlikovanja. Ordenom narodnog heroja odlikovan je 10. jula 1952. godine. Čitava njegova porodica je učestvovala u

Narodnooslobodilačkoj borbi. Od sedmorice braće trojica (Vojo, Vasilije i Mirko) su proglašena narodnim herojima. Umro je 29. septembra 1997. godine i sahranjen je u Aleji narodnih heroja na Novom groblju u Beogradu.

(nastavlja se)